

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT PROGRAMI

BİLGİ TOPLUMU ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE’NİN

AVRUPA BİRLİĞİ’NE UYUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra SEYHAN AŞIK

KASIM - 2006

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT PROGRAMI

BİLGİ TOPLUMU ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE' NİN

AVRUPA BİRLİĞİ' NE UYUMU

Esra SEYHAN AŞIK

Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce

Bilim Uzmanı (İktisat)

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 30.10.2006

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 15.11.2006

Tezin Danışmanı : Doç. Dr. Adem KALÇA

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Seyfettin ARTAN

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Hasan AYYILDIZ

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Osman PEHLİVAN

KASIM - 2006

TRABZON

0. SUNUŞ

00. Önsöz

Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında, Yüksek Lisans Tezi olarak yapılan ve “Bilgi Toplumu Çerçevesinde Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Uyumu” adlı bu çalışmanın temel amacı 1959 yılından bu yana Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üye olabilmek için gerçekleştirmesi gereken kriterleri ve bu kriterleri ne kadar gerçekleştirdiğinin incelenmesidir. Bu incelemeler yapılırken ülkelerin resmi verilerinden yararlanılarak kriterlerin sayısal değerleri belirlenerek, diğer ülkelerle kıyaslanmış ve Türkiye’nin bu kriterlere uyum kabiliyeti ele alınarak çalışmadaki yorumlara varılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında ve tez konusunun belirlenmesinde doğrudan katkısı olan anlayışlı ve teşvik edici davranışlarıyla beni cesaretlendiren, yapıcı eleştirileriyle çalışmaya değerli katkılar sağlayan tez danışmanım Sn. Doç. Dr. Adem KALÇA’ya, çalışmayı değerlendirerek yapmış oldukları yönlendirme ve sorgulayıcı yaklaşımlarıyla ufkumu genişleten değerli hocalarım Sn. Yrd. Doç. Dr. Hasan AYYILDIZ ve Sn. Yrd. Doç. Dr. Seyfettin ARTAN’a, katkılarından dolayı Yeşim ATASOY’a ve vermiş oldukları her türlü destekten ötürü eşim ve aileme çok teşekkür ederim.

Trabzon, Kasım 2006

Esra SEYHAN AŞIK

01. İçindekiler

	Sayfa Nr.
0. SUNUŞ.....	III
00. Önsöz.....	III
01. İçindekiler.....	IV
02. Özet.....	VII
03. Summary.....	VIII
04. Tablolar Listesi.....	IX
05. Şekiller Listesi.....	X
06. Kısaltmalar Listesi.....	XI
GİRİŞ.....	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRUPA BİRLİĞİ.....	4-28
10. Avrupa Birliği'nin Kuruluş Nedenleri ve Tarihsel Süreci.....	4
11. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı.....	7
12. Avrupa Birliği'nin Hedefleri.....	8
13. Avrupa Birliği'ne Üyelik Koşulları.....	10
130. Maastricht Kriterleri.....	10
1300. Maastricht Kriterleri ve Türkiye.....	13
1301. Maastricht Antlaşması'nın Amaçları.....	16
131. Kopenhag Kriterleri.....	16
1310. Siyasi Kriterler.....	17
1311. Ekonomik Kriterler.....	18
1312. Topluluk Müktesebatına Uyum Kriterleri.....	18

14. AB ve Türkiye İlişkileri.....	20
15. Avrupa Birliği'nin Politikaları	25
150. Avrupa Birliği'nin Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Politikası	25
151. Çerçeve Programlar.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİLGİ TOPLUMU ve BİLGİ EKONOMİSİ	29-52
20. Bilim ve Teknoloji.....	29
21. Toplumsal Yapılar	30
210. Tarım Toplumu	31
211. Sanayi Toplumu	32
212. Bilgi Toplumu	34
2120. Bilgi Ekonomisinin Temelleri	41
2121. Bilgi Ekonomisinin Temel Özellikleri	42
2122. Yeni Ekonomi (Bilgi Ekonomisi) ile Eski Ekonomi Arasındaki Farklar.....	45
2123. Yeni Ekonomide (Bilgi Ekonomisi) Yeni İşler ve Meslekler	47
22. Avrupa'da Bilgi Temelli Ekonominin Gelişimi	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. E-AVRUPA ve E-DÖNÜŞÜM	53-81
30. e-Avrupa	54
300. e-Avrupa 2005 Hedefleri	55
31. e-Avrupa+.....	56
310. e-Avrupa Eylem Alanları	58
32. e- Avrupa Eylem Planları	61
320. e-Devlet.....	62
321. e-Eğitim.....	65
322. e-Araştırma.....	67
3220. Türkiye'nin Avrupa Birliği 6.Çerçeve Programına Katılması.....	68
323. e-Ekonomi	69

324. e-Sağlık	73
325. e-Ticaret	74
33. e-Dönüşüm	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BİLGİ TOPLUMU ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE’NİN AB’YE UYUMU.....	82-97
40. Bilgi Toplumu ve Türkiye	83
41. Bilgi Temelli Ekonomi İçin Yapılan Reformlar	90
42. Bilgi Ekonomisi ve Toplumsal Erişim.....	92
43. Bilgi Ekonomisi ve Hukuksal Altyapı	93
44. Türkiye’de Bilişim Sektörünün Mevcut Durumu ve Gelişimi	95
5. GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....	98-102
YARARLANILAN KAYNAKLAR	103-119
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

02. Özet

Avrupa'nın bütünleşme fikri İkinci Dünya Savaşı içinde ortaya çıkmıştır. Ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir yıkıma uğrayan Avrupa'da, barışın ve bölgesel istikrarın yeniden sağlanması ve ekonomik yeniden yapılanma için yeni bir umut doğmuştur. Başlangıçta altı üyesi olan ve Avrupa'daki tarihin bu en önemli bütünleşme hareketinin üye sayısı 1995 yılında 15'e ve 2004 yılında 25'e yükselmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği süreci ise 31 Temmuz 1959 tarihinde tam üyelik müracaatıyla başlamış ve 12 Eylül 1963 tarihinde Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile bir ortaklık antlaşması imzalanmasıyla resmîyet kazanmıştır. Bu antlaşma gereği taraflar arasında Hazırlık, Geçiş ve Son Dönem olmak üzere üç dönem belirlenmiştir. AB Konseyinin 17 Aralık 2004 tarihinde verdiği tarihi karar ile Türkiye - AB arasında katılım müzakerelerin 3 Ekim 2005 tarihinde resmen başlanması kararı alınmıştır.

Çalışmada öncelikle Avrupa Birliği'nin oluşumu, tarihsel süreci ve yapısı ele alınarak birliğe aday ve üye ülkelerin hangi koşulları sağlaması gerektiği ortaya konmuştur. Ayrıca bilgi toplumu ve bilgi ekonomisinin önemini vurgulamak için sanayi toplumu ve bilgi toplumu karşılaştırmalı olarak analiz edilerek Avrupa'da bilgi temelli ekonominin gelişimi AB'ye üye ve aday ülkelerin verileriyle değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin neresinde olduğu Maastricht Kriterleri, Kopenhag Kriterleri ve gizli kriterler olan Bilgi Toplumu Kriterleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Maastricht Kriterlerinde Türkiye'nin bu kriterlere yıllar itibarıyla yaklaştığı, Kopenhag Kriterlerinde yasal düzenlemelerin yapıldığı ancak uygulamada sorunların bulunduğu, Bilgi Toplumu Kriterlerinde ise üye ülkelerin gerisinde olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde olan Türkiye'nin bilgi üretme ve yayma konusundaki politikalara hız vermesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

03. Summary

The idea of integration of EU emerged during the second World War. However, in Europe after facing a great calamity, a new hope appeared for realizing peace and regional stability and for the reconstruction of economy. The number of the members of this very important integration movement in history and Europe, which at first had six members, reached to 15 in 1995 and 25 in 2004

However, Turkey's process of EU started in 31 July, 1959 with the application for full membership and gained formality by signing an Association Agreement with EEC (European Economic Community). In accordance with the agreement, three periods- preparation, transition, final period- between parties are determined. With the decision of historical importance made by the EU commission 17 December 2004, decision was taken to start the accession negotiations in 3 October 2005.

In the study, by handling the establishment of EU, historical progress and structure, conditions which candidate and member countries should realize for the union are put down. Furthermore to emphasize the importance of information society and information economy by analyzing the industry society and information society, the development of the information-based economy in Europe is evaluated with the data of the member and candidate countries of EU.

Where Turkey stands in the process of EU is evaluated within the framework of Maastricht , Copenhagen and information Society Criteria which are secret criteria. It is demonstrated that regarding Maastricht Criteria, Turkey has approached to these criteria within the years; as for Copenhagen criteria, Turkey has adopted legislative changes; nevertheless, there are problems present in application and with respect to information society criteria, Turkey falls behind the member countries. Thus, it is concluded that Turkey on the threshold of the integration process of EU should speed up the policies regarding information production and spread.

04. Tablolar Listesi

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1.	Avrupa Birliği'nin Tarihsel Süreci	5
2.	2004 yılında Üye Olan 10 Ülkenin ve Aday Ülkelerin AB'ye Başvuru Tarihleri ve Avrupa Antlaşmasının İmza Tarihleri	7
3.	Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı	9
4.	Üye ve Aday Ülkelerin Bazı Makroekonomik Verileri.....	13
5.	Maastricht Kriterleri ve Türkiye.....	15
6.	Çerçeve Programların Tarihleri ve Ayrılan Bütçeleri	27
7.	Sanayi ve Bilgi Toplumunun Karşılaştırılması	40
8.	Yeni Ekonomi(Bilgi Ekonomisi) ile Eski Ekonomi Arasındaki Farklılıklar ...	46
9.	AB'ye Üye, Yeni Üye ve Aday Ülkelerde İnternet Kullanıcı Sayısı (.000).....	51
10.	e-devlet kullanımı	63
11.	AB'ye Üye, Yeni Üye ve Aday Ülkelerde Devletin Eğitim Harcamaları /GSYİH Oranları(%).....	66
12.	Avrupa Birliği Tarafından Kullanılan Gösterge Bilgileri.....	68
13.	Bilişim İletişim Teknolojileri (BİT) Harcamalarının GSYİH'ya Oranı.....	71
14.	AB'ye Üye, Yeni Üye ve Aday Ülkelerde Bilgi Teknolojisi Harcamaları /GSYİH Oranları(%).....	72
15.	Üye ve Aday Ülkelerin e-ticaret Oranları.....	75
16.	Türkiye'nin Avrupa Birliği Göstergelerine Göre 5, 10 ve 10+ Yıl İçin Hedefleri	84
17.	Dünya Bilişim Pazarı 2002-2006 Büyüme Oranları (%).....	85
18.	BİT Bölgesel Pazarı (%).....	85
19.	Türkiye Bilişim Pazarı(Bin USD)	86
20.	Türkiye'nin BİT Ürünleri Harcamaları (Milyon USD).....	87
21.	Avrupa Birliği'nde İnternet Kullanımı	87
22.	Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Son Üç Ay İçerisinde Bilgisayar ve İnternet Kullanım Oranı (%), 2005.....	88
23.	Hanehalkı Bireylerinin İnternet Kullanma Amaçları, 2005	89

05. Şekiller Listesi

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekiller Listesi</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1.	Orta Avrupa'da e-Devlet Oranları	65

06. Kısaltmalar Listesi

AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AET	: Avrupa Ekonomi Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
APE	: Avrupa Para Enstitüsü
ATG	: Araştırma ve Teknoloji Geliştirme
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BT	: Bilgi Teknolojileri
B2B	: Business to Business (İşletmeden İşletmeye)
ECSC	: European Coal and Steel Community (Avrupa Kömür Çelik Topluluğu)
EEC	: European Economic Community (Avrupa Ekonomik Topluluğu)
EPB	: Ekonomik ve Parasal Birlik
ERA	: European Research Area (Avrupa Araştırma Alanı)
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması)
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
G2B	: Government to Business (Kamudan İşletmeye)
G2G	: Government to Government (Kamudan Kamuya)
IT	: Information Technology (Bilgi Teknolojileri)
KTÜ	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
MDAÜ	: Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı)
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu
yy	: Yüzyıl

GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyılda bilgi kavramı anlam ve içerik bakımından değişime uğramıştır. Yeni gelişen teknolojiler değişen gereksinimler artan nüfus bilgiye olan gereksinimi bilgi kullanımını ve bilgi yönetimini ön plana çıkarmıştır. Sanayi toplum yapıları yerini bilgi toplumunun yapılarına bırakmaktadır. Özellikle son yıllarda dünyayı saran küreselleşme olgusu ile toplumlarda bilişimin her alanında yeni kavramlar gelişmekte ve bilgi yeniden tanımlanmaktadır.

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş için yaşanan, son yıllarda küreselleşme ile başlayan ekonomik, sosyo-kültürel yapı ve yönetim alanlarındaki değişim faaliyetleri bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle hız kazanmıştır. Günümüzde bilimsel araştırmalar sonucu elde edilen bilgiye bağlı olarak büyük bir teknolojik gelişme ve rekabet yaşanmaktadır. Bu teknolojilerden gerektiği ve doğru bir şekilde yararlanabilmek için bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bilgi toplumu olma yolunda üye ve aday ülkeleri için çeşitli programları ve projeleri bulunan Avrupa Birliği, ABD ve Japonya gibi güçlü ülkelerle rekabet edebilmek için oluşumundan bu yana başta Maastricht ve Kopenhag Zirveleri olmak üzere ekonomik ve sosyal açıdan güçlenmek için birçok antlaşma yapmış ve kriterler belirlemiştir. Ayrıca Avrupa Birliği, bilgi toplumu ve bilgi temelli ekonomi açısından bulunduğu durumu ilerletmek, bilgi ve iletişim teknolojilerini geliştirmek için e-Avrupa kavramını ortaya atmış, bilgi toplumu projelerine öncelik vermiştir. Bu durumda üye ve aday ülkelerin uymaları gereken kriterlere e-Avrupa ve e-Avrupa+ olmak üzere en az diğer kriterler kadar önemli olan ve gizli kriterler sayılabilecek yeni kriterler de eklenmiştir.

e-Avrupa kavramıyla birlikte Avrupa'nın tamamının dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomisi haline getirilmesi, aday ülkelerin AB üyesi ülkelerle birlikte çalışmalarını sağlanacaktır. Böyle bir çalışma AB ile aday ülkelerin işbirliğine, deneyim ve başarılarını paylaşmalarına olanak tanıyarak Avrupa'nın etkin bir biçimde bütünleşmesine katkıda bulunacaktır.

Türkiye Avrupa Birliği'nin hedeflerini belirlerken sonradan sanayileşen ülkelerle de arasındaki bilim ve teknoloji açığını kapatmak, geleceğin dünyasında varlığını sürdürmek ve toplumun yaşam standartlarını yükseltmek için bilgi toplumuna dönüşme göreviyle de karşı karşıyadır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne en kısa zamanda tam üye olma hedefi; küreselleşmeye uyum, çağdaş dünyaya entegrasyon ve kalkınma yarışında ön saflara geçme anlamını taşımaktadır. Avrupa Birliği'nin Türkiye açısından önemi bu noktada ön plana çıkmaktadır. Bu yüzden aday olan diğer ülkeler gibi Türkiye'nin de bu oluşuma katılmak için belirlenen kriterleri gerçekleştirmesi gerekmektedir. Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğinin hangi tarihte ve hangi şartlarla gerçekleşeceği, büyük ölçüde ekonomik, sosyal siyasi ve bilgi toplumu kriterlerine uyum performansına bağlıdır.

Bu çalışmanın amacı; yapılan literatür taraması ve ülkelerin resmi verileri derlenerek uyum sürecinde Maastricht, Kopenhag ve gizli kriterler olan Bilgi Toplumu Kriterleri açısından Türkiye'nin yerini değerlendirmektir. Türkiye'nin AB'ye tam üye olabilmesi bu kriterlerin ne kadarının gerçekleştirildiğine bağlıdır.

Bu amaçlara ulaşmak için birinci bölümde; Avrupa Birliği'nin nasıl yapılandığı, tarihsel gelişimi, birliğe katılmak için aday ülkelerin gerçekleştirmeleri gereken Kopenhag ve Maastricht Kriterleri ele alınmıştır. Tezin konusu ve amacı gereği Avrupa Birliği'nin uyguladığı politikalardan sadece AB'nin araştırma ve teknoloji politikasına değinilmiştir.

İkinci bölümde; yaşanan tarım ve sanayi toplum süreçlerine, Avrupa açısından, ABD ve Japonya gibi ülkelerle rekabet edebilmek için önemli olan bilgi toplumuna ve beraberinde getirdiği bilgi ekonomisi(yeni ekonomi) ile eski ekonomi arasındaki farklılıklara değinilmiştir. Avrupa'da bilgi temelli ekonominin gelişimi AB'ye üye ve aday ülkelerin verileriyle ortaya konmuştur.

Üçüncü bölümde Avrupa Birliği'nin bilgi toplumu olabilme yolunda uyguladığı e-Avrupa ve e-Avrupa+ eylem planları anlatılmış, e-Avrupa eylem planları üye ve aday ülkelerin yıllar itibarıyla verileri ele alınarak incelenmiştir.

Dördüncü bölümde Türkiye'nin Bilgi Toplumu açısından nerde olduğunu değerlendirmek amacıyla Bilgi temelli ekonomi için yapılan reformlara, bilgi ekonomisinin toplumsal ve hukuksal boyutuna değinilmiştir.

Çalışmanın Genel Değerlendirme ve Sonuç kısmında ise Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olabilmek için neler yapması gerektiği konusu ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRUPA BİRLİĞİ

Çalışmanın birinci bölümünde, Avrupa Birliği'nin oluşumu, tarihsel süreci ve yapısı tanıtılarak birliğe aday ve üye ülkelerin hangi koşulları sağlaması gerektiği anlatılmak istenmiştir. AB – Türkiye ilişkilerine değinilerek Türkiye'nin bu kriterlerin ne kadarını sağladığı, diğer ülkelerin de ele alındığı verilerle ortaya koyulmuştur.

10. Avrupa Birliği'nin Kuruluş Nedenleri ve Tarihsel Süreci

Avrupa bütünleşme süreci, ilk kez 9 Mayıs 1950 tarihinde zamanın Fransa Dışişleri Bakanı Schuman tarafından açıklanan, “Avrupa Federasyonu” temelini oluşturmak için yapmış olduğu “Schuman Planı” ile başlamıştır. Shuman Planı; Avrupa'da barışın kurulabilmesi için Fransız- Alman dostluğunun olması gerektiğini ve tüm Avrupa'nın bu birliktelik etrafında bütünleşmesi gerektiğini esas almaktadır. Avrupa ülkelerinden **Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda**, ana savaş sanayinin girdileri olan kömür ve çeliğin kullanımının uluslar üstü bir organın sorumluluğunda yürütülmesi ve kontrol altında tutulması amacıyla 18 Nisan 1951 tarihinde Paris Antlaşması'nı imzalayarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kurmuşlardır. AKÇT'nin kurulmasındaki amaç, 20. yüzyılın ilk yarısında tarihin en kanlı iki büyük savaşını yaşamış ve şehirleri yıkılmış olan Avrupa'da barışın sürekli olmasının, daha yüksek yaşam standartlarının, tam istihdamın, “Ekonomik Entegrasyon”un gerçekleştirilmesi ve siyasi bütünleşmenin sağlanmasıdır. 23 Temmuz 1952 tarihinde yürürlüğe giren ve 50 yıl süreli olarak kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (European Coal and Steel Community – ECSC) Paris Antlaşmasıyla kurulan ilk Avrupa Topluluğu olup hukuki varlığı 23 Temmuz 2002 tarihinde sona ermiştir (<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=12&mnID=2&ord=12&subOrd=1>; HİSARCIKLIOĞLU, 2002, s.2).

Tablo: 1
Avrupa Birliği'nin Tarihsel Süreci

9 Mayıs 1950	Schuman Planı
18 Nisan 1951	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Lüksemburg, Hollanda)
25 Mart 1957	Roma Antlaşmaları Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET-Roma Antlaşması)
1 Temmuz 1967	Füzyon Antlaşması (Avrupa Toplulukları) AKÇT – AAET – AET
1 Temmuz 1987	Avrupa Tek Senedi
1973	İngiltere, Danimarka, İrlanda
1981	Yunanistan
1986	İspanya, Portekiz
1995	Avusturya, Finlandiya, İsveç
2004	Macaristan, Polonya, Romanya, Slovak Cum., Letonya, Estonya, Litvanya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya

Birkaç yıl içinde AKÇT'nin başarısı, söz konusu altı ülkenin işbirliklerini daha da ileriye götürmüş ve ekonomilerindeki diğer sektörleri de bütünleştirmeye itmiştir. Bunun sonucunda 25 Mart 1957 tarihinde Roma Antlaşmaları imzalanmıştır. Böylece Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET-Roma Antlaşması) oluşturulmuştur. Üye devletler kurdukları "ortak pazar" ile aralarındaki ticari engelleri kaldırmışlardır.

1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren Roma Antlaşması (AET) üye ülkeler arasında önce gümrük birliğini, yani malların gümrük vergisi ödenmeksizin üye ülkeler arasında serbestçe alınıp satılmasını öngörmüştür. Ancak Roma Antlaşması'nda nihai hedef, sadece ekonomik değil ortak tarım, ulaştırma, rekabet gibi diğer birçok alanda ortak politikalar oluşturulması, ekonomik politikaların yakınlaştırılması, ekonomik ve parasal birliğin kurulması, ortak bir dış politika ve güvenlik politikasının oluşturulmasıdır.

1 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe giren Füzyon Antlaşması ile AKÇT, AAET ve AET'nin kurumları hukuki varlıklarını korumalarına rağmen bazı konularda birleştirilmiş ve Avrupa Toplulukları adını almıştır. Bundan sonra, Avrupa Parlamentosu'nun yanı sıra, tek bir komisyon ve tek bir bakanlar konseyi olmuştur.

1 Temmuz 1968 tarihinde üye ülkeler arasındaki gümrükler ve kısıtlamalar kaldırılmış, üçüncü ülkelere karşı da ortak gümrük tarifesi uygulamasına geçilerek Gümrük Birliği Antlaşması imzalanmıştır. Gümrük Birliği sayesinde üye ülkeler arasındaki ticaret önemli ölçüde artmıştır. Bu çerçevede hedef alınan Tek Pazar uygulaması Topluluk Komisyonunun yayınladığı Beyaz Kitapla başlamış, 1 Temmuz 1987 tarihinde Avrupa Tek Senedi adı altında yürürlüğe girmiştir (BİLİCİ, 2002, s.56).

Avrupa Ekonomik Topluluğu ilk kez 1973 yılında **İngiltere, Danimarka ve İrlanda**'nın katılımıyla genişlemiş, bundan sonraki katılımlar ise **1981**'de **Yunanistan**, **1986**'da **İspanya** ve **Portekiz**'in üyeliğe katılımı şeklinde olmuş, üye sayısı 12'ye çıkmıştır. **1995** tarihinde ise **Avusturya, Finlandiya ve İsveç**'in katılımıyla üye sayısı 15'i bulmuştur. Avrupa Birliği'nin son ve en geniş kapsamlı genişlemesi 2004 yılında olmuştur. 10 yeni aday ülkenin üyelik antlaşmalarını imzalamalarıyla AB üyesi ülke sayısı Mayıs 2004'te 25'i bulmuştur (<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=12&mnID=2&ord=1&subOrd=1>).

1957 tarihli Roma Antlaşması ile oluşturulan **Avrupa Ekonomik Topluluğu**, Maastricht Antlaşması ile **Avrupa Birliği** adını almıştır. Antlaşma, üye ülke hükümetleri arasında savunma, adalet ve içişleri alanlarında Ortak Savunma Politikasının ve adli ve polisiye olaylar hakkında üye ülkeler arasındaki işbirliğinin hayata geçirilmesine zemin hazırlamıştır. Maastricht Antlaşması, söz konusu hükümetler arası işbirliğini var olan Topluluk sistemine ekleyerek siyasi ve aynı zamanda ekonomik olan üç sütunlu yeni bir yapı ortaya çıkarmıştır (<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=12&mnID=2&ord=4&subOrd=2>).

Tablo: 2
2004 yılında Üye Olan 10 Ülkenin ve Aday Ülkelerin AB'ye Başvuru Tarihleri ve
Avrupa Antlaşmasının İmza Tarihleri

Ülkeler	AB Üyeliği İçin Başvuru Tarihleri	Avrupa Antlaşmasının İmza Tarihleri
Kıbrıs	3 Temmuz 1990	Haziran 1973
Malta	16 Temmuz 1990	Nisan 1971
Macaristan	31 Mart 1994	Aralık 1991
Polonya	5 Nisan 1994	Aralık 1991
Slovak Cum.	27 Haziran 1995	Ekim 1993
Letonya	13 Ekim 1995	Haziran 1995
Estonya	24 Kasım 1995	Haziran 1995
Litvanya	8 Aralık 1995	Haziran 1995
Çek Cumhuriyeti	17 Ocak 1996	Ekim 1993
Slovenya	10 Haziran 1996	Haziran 1996
		Ortaklık Anlaşmasının İmza Tarihleri
Türkiye	14 Nisan 1987	Aralık 1964
Romanya	22 Haziran 1995	Mart 1993
Bulgaristan	14 Aralık 1995	Mart 1993

Kaynak: VERHEGUEN, 2003, s.7

Türkiye, AB üyeliğine 14 Nisan 1987 tarihinde başvuruda bulunduğu halde, Türkiye'den daha sonra üyelik başvurusunda bulunan Tablo2'de gösterilen 10 ülke Avrupa Birliği'ne 2004 yılında üye olmuştur.

11. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı

Avrupa Birliği, hukuk ve demokrasi kuralı üzerine kurulmuştur. AB, mevcut devletler yerine oluşturulan yeni bir devlet olmadığı gibi, diğer uluslararası örgütlere de benzememektedir. Üye devletler, ortak çıkarları ilgilendiren konulardaki karar verme haklarını, Birliği temsil eden kurumlara devretmişlerdir. Tüm kararlar ve usuller, üye devletler tarafından onaylanmış olan antlaşmalar çerçevesinde alınmaktadır (www.fp6.org.tr/web/e_dokuman/ab_genel/ABnin_abc.doc+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr).

Avrupa Birliği, dünyada başka hiçbir uluslararası örgütte olmayan bir kurumsal sistem üzerine oturtulmuştur. Oluşturulan bağımsız kurumlar, Avrupa Birliği ve ye devletler ile Birlik vatandaşlarının menfaatlerini temsil etmektedir (HİSARCIKLIOğLU, 2002, s.6).

Avrupa Birliği, her biri karar verme sürecinde ayrı sorumluluğa sahip 5 kurum tarafından yönetilmektedir: Bunlar Tablo 3'te görüldüğü üzere Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Komisyonu, Adalet Divanı, Sayıştay'dır. Bunlara ek olarak Avrupa Birliği'nin yapısal sisteminde beş kurum daha bulunmaktadır. Bunlar ise; Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler Komitesi, Ombudsman, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Merkez Bankası'dır.

12. Avrupa Birliği'nin Hedefleri

Avrupa Birliğinin hedefleri şunlardır:

1. Avrupa Vatandaşlığı kavramının oluşturulması: Temel haklar; Dolaşım zgrlğ; Sosyal ve siyasi haklar

2. zgrlk, güvenlik ve adaletin güvence altına alınması: Adalet ve İşişleri alanlarında işbirliği

3. Ekonomik ve sosyal gelişmenin desteklenmesi: Tek pazar; Ortak para birimi, Euro; İstihdam yaratılması, Bölgesel gelişme; evre korunması

4. Avrupa'yı Dünya üzerinde iddialı bir konuma getirmek: Ortak dış ve güvenlik politikası; Dünyada Avrupa Birliği ([www.fp6.org.tr/web/e_dokuman/ab_genel /ABnin_abc.doc+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr;http://www.euturkey.org.tr/abportal/defaultcontent.asp?CID=1426&VisitID={5A41BF27-D641-4A8D-A956-43BAD C 4FF603}&Timer=43917,97](http://www.fp6.org.tr/web/e_dokuman/ab_genel/ABnin_abc.doc+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr;http://www.euturkey.org.tr/abportal/defaultcontent.asp?CID=1426&VisitID={5A41BF27-D641-4A8D-A956-43BAD C 4FF603}&Timer=43917,97)).

Tablo: 3**Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı**

Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı	
Avrupa Parlamentosu	Üye ülkelerin vatandaşları tarafından 5 yılda bir gerçekleştirilen doğrudan seçimler sonucu oluşur. Başlangıçta danışma organı olarak düşünülen Avrupa Parlamentosu gittikçe karar organı olma yönünde ilerlemiştir.
Avrupa Birliği Konseyi	Üye ülkelerin hükümetlerinden oluşur. Ortak-karar yöntemi gereğince Avrupa Parlamentosu ile birlikte Brüksel veya Lüksemburg'da düzenli olarak toplanarak Topluluk yasalarını onaylar. Üye devlet hükümetlerinin temsilcilerinden oluşur. Bakan düzeyinde temsil söz konusudur. Avrupa Birliği'nin ana karar verme organıdır.
Avrupa Komisyonu	Brüksel'de bulunan, toplulukla ilgili yasama sürecini başlatan, Avrupa'nın ortak politikalarını yürüten, bütçeyi uygulayan ve anlaşmalara uyulmasını sağlayan bir kurumdur. Başkan ve üyeler üye devletler tarafından 5 yıllık bir süre için atanmakta ve Parlamento tarafından onaylanmaktadır. Komisyon 20 üyeden oluşmaktadır.
Adalet Divanı	Merkezi Lüksemburg'da bulunan Adalet Divanı, Topluluk müktesebatının uygulanmasından ve yorumlanmasından kaynaklanan hukuksal sorunları çözmek amacıyla oluşturulmuştur. Adalet Divanı, Müktesebatın tek şekilde ve etkin bir biçimde uygulanmasını sağlar. Avrupa Adalet Divanı, ulusal mahkeme kararlarının temyiz edildiği bir mahkeme olmayıp, buraya açılan dava türleri; antlaşmalar kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmediği iddiasıyla açılan davalar, iptal davaları ve eylemsizlik gerekçesiyle açılan davalar, açıklayıcı kararlar için ulusal mahkemeler tarafından havale edilen davalarlardır.
Sayıştay	Merkezi Lüksemburg'da bulunan Sayıştay, AB'nin tüm gelirlerinin toplanmasını ve harcamaların yasal yönetmeliklere uygun ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesini, bütçenin uygulanmasında mevzuat çerçevesinde hareket edilmesini denetler.
Ekonomik ve Sosyal Komite	Birlik içindeki çeşitli örgütlü sivil toplumun, ekonomik ve sosyal grupların temsilcilerinden oluşan bir danışma komitesidir. Konsey, Parlamento veya Komisyon'a temsil ettiği kesimin görüşlerini bildirir.
Bölgeler Komitesi	Yerel ve bölgesel yetkililerin, bölgesel politika, çevre ve eğitim konularındaki görüşlerini belirlemektedir. 1992 yılında Maastricht'te imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması gereğince Birlik içerisinde üye devletler tarafından atanan temsilcilerden oluşan bir danışma komitesidir.
Ombudsman	Tüm Topluluk kurumlarının yönetiminde iyi uygulamaların geliştirilmesini ve AB kurumlarına ilişkin vatandaş şikayetlerinin dikkate alınmasını sağlamaktadır. Ombudsman, AB'nin Adalet Divanı ile Bidayet Mahkemesi dışındaki kurum ve organlarının kötü yönetimleri hakkında vatandaşlar tarafından iletilen şikayetleri inceler.
Avrupa Yatırım Bankası	Merkezi Lüksemburg'da olan Avrupa Yatırım Bankası'nın kamu ve özel yatırımları finanse ederek Birliğin hedeflerini gerçekleştirmesine katkıda bulunmaktadır. Üye ülkeler arasındaki ekonomik ve toplumsal bağlılığı ve dengeli kalkınmayı teşvik ederek Avrupa bütünleşmesine katkıda bulunan kurumdur. Yönetimi AB üyesi ülkeler tarafından yapılmakta olup, kredilerin verilmesinde söz sahibi olan Güvernörler Kurulu AB üyesi ülkelerin maliye bakanlarından oluşmaktadır. Kar amacı gütmeksizin topluluğun dengeli kalkınması amacıyla faaliyetini sürdürmektedir.
Avrupa Merkez Bankası	Frankfurt'ta bulunan Avrupa Merkez Bankası, Euro bölgesinin para politikasından ve kambiyo işlemlerinden sorumludur. Almanya Merkez Bankası modeli esas alınarak oluşturulmuştur. Topluluk Merkez Bankaları Sistemi çerçevesinde kurulmuş olup esas olarak Topluluk para politikasının takip edilmesi ve bu çerçevede AB içindeki fiyat istikrarının korunması görevini üstlenmiştir.

Kaynak: http://66.102.9.104/search?q=cache:cKg4haI88vIJ:www.fp6.org.tr/web/e_dokua_n/abgenel/ABnin_abc.doc+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr; http://66.102.9.104/search?q=cache:Kv0_pUOacJ:abm.tobb.org.tr/raporlaryayinlar/abnedir.doc+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr

13. Avrupa Birliği'ne Üyelik Koşulları

Avrupa Birliği'ne üye olabilmek için ülkelerin gerçekleştirmesi gereken bazı kriterler bulunmaktadır. Bunların en önemlileri daha sonra yapılan zirve ve antlaşmalarla da desteklenen Kopenhag ve Maastricht Kriterleridir.

Maastricht kriterleri; Avrupa Birliğinin ekonomik vizyonunun 1993 yılından beri yürürlükte olan ve hem üye ülkelerin uymaları, hem de aday ülkelerin gerçekleştirmeleri beklenen ekonomik kriterleridir (İNAN, 2005, s.67).

Kopenhag Kriterleri ise; 21-22 Haziran 1993 tarihinde toplanan Kopenhag Zirvesi'nde, aday ülkelerin AB'ye üye olabilmek için yerine getirmeleri gereken koşullar olarak belirlenen siyasi kriterlerdir (<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=12&mnID=2&ord=4&subOrd=2>).

130. Maastricht Kriterleri

Maastricht Kriterleri; Avrupa Birliği'nin ekonomik vizyonunun hem üye ülkelerin uymaları hem de aday ülkelerin gerçekleştirmeleri beklenen ekonomik ve parasal birlik için öngörülen kriterlerdir.

9-10 Aralık 1991'deki Maastricht Zirvesi'nde toplanan Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi "Avrupa Birliği Antlaşması" üzerinde anlaşarak Avrupa Birliğinin hukuki temellerini atmışlardır (www.metu.edu.tr/home/wwwstrat/gruplar/yazarlar/arastirmalar/nihatkarademir2.htm+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr).

7 Şubat 1992 tarihinde Maastricht'te imzalanmış olan Avrupa Birliği Antlaşmasıyla uygulanmaya başlayan ve Topluluk yasalarının kabulünde Avrupa Parlamentosu ile Bakanlar Konseyi arasında eşitlik sağlayan yasama usulü 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde Avrupa Birliği adı ile kullanılmaktadır. Maastricht Antlaşması ile üye ülkelerin ekonomilerini güçlendirilmesi, ekonomik bütünlük

sağlanması, tek ve istikrarlı para içeren ekonomik ve parasal bir birliğin kurulması, ülkelerin kurumlarının üstlerine düşen görevlerini tek bir kurumsal çerçevede daha iyi yerine getirebilmeleri için demokratik niteliklerin ve işlevsel etkinliklerin güçlendirilmesi hedeflenmektedir (http://www.teror.gen.tr/turkce/ab_karsit/maastricht.html+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr).

Maastricht Antlaşması gereği topluluğun amacı, Avrupa sanayinin bilimsel ve teknolojik temellerini kuvvetlendirmek ve bu sanayinin uluslar arası rekabet gücünün gelişmesini desteklemektir. Üye devletler, ulusal düzeyde yürütülen politikaları ve programları Komisyonla irtibat halinde aralarında koordine ederler. Komisyon Üye Devletlerle yakın temas içinde, bu koordinasyonu teşvik etmek için yararlı bütün girişimlerde bulunur. Topluluk, faaliyetlerinin tamamını içeren birden çok yıla yaygın bir çerçeve programı kabul eder. Bu çerçeve program bilimsel ve teknik amaçları tespit eder, bu amaçların önceliklerini tanımlar, öngörülen faaliyetlerin ana hatlarını belirtir, programın bütününe Topluluğun mali katılımı için gerekli görülen miktar ve uygulama usulleri ve öngörülen değişik faaliyetler arasında bu miktarın dağılımını saptar (<http://ekutup.dpt.gov.tr/bilisim/toplum/ab/ab.ppt#2>).

Maastricht Kriterleri; 12 ülkenin devlet başkanları tarafından imzalanmış olan 5 kuraldan oluşmaktadır. Maastricht kriterleri esas olarak Ekonomik ve Parasal Birliğin gerçekleştirilmesi sürecinde üye ülkelerinin ekonomilerinin birbirlerine yaklaştırılması amacıyla kabul edilmiş maddelerdir ve kriterlere uyulmamasının mali yaptırımları vardır fakat daha sonrada AB' ye üye olacak ülkeler için yerine getirilmesi gereken bir makro ekonomik kurallar dizgesi olarak kabul edilmiştir (İNAN, 2005, s.74).

Maastricht Antlaşması'nda üye devletlerin Ekonomik ve Parasal Birliğe katılımı için öngörülmüş bulunan zorunlu koşullar Merkez bankalarının aşamalı olarak bağımsız hale getirilmesi için yasal değişikliklerin yapılması ve "makroekonomik yaklaşım kriterleri"ne uyum olarak iki genel başlık altında toplanabilir (http://www.mustafatasar.gen.tr/Avrupa_Birligi/maastricht_kriterleri.htm).

Maastricht, Roma Antlaşmasınının 237'inci maddesini iptal etmiş ve bunun yerine tüm Avrupalı devletler Birliğin üyesi olabilirler ifadesini koymuştur

(www.metu.edu.tr/home/wwwstrat/gruplar/yazarlar/arastirmalar/nihatkarademir2.htm+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr). AB Antlaşmasının 49. maddesinde “Antlaşmanın 6. maddesinde belirlenen temel ilkelere saygı duymak koşulu ile her Avrupa ülkesinin Birliğe üye olabileceği” ifade edilmiştir. Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) aşamaları, bu aşamalarda izlenecek ekonomik ve parasal politikalar ve bu politikaların uygulanması için gerekli kurumsal değişiklikleri içeren Maastricht Kriterleri şunlardır;

1. Avrupa Birliği’nde fiyat istikrarı bakımından en iyi performansa sahip (enflasyon oranları en düşük) üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ortalaması ile üye ülkenin enflasyon oranı arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir.

2. Üye ülkelerin bütçe açıklarının GSYİH’lerine oranı %3’ü geçmemelidir.

3. Üye devletlerin kamu borçlarının GSYİH’lerine oranı %60’ı geçmemelidir.

4. Üye ülkelerde uygulanan uzun vadeli faiz oranları, 12 aylık dönem itibarıyla, fiyat istikrarı bakımından en iyi performansa sahip 3 ülkenin faiz oranı ortalamasını 2 puandan fazla aşmamalıdır.

5. Son 2 yıl itibarıyla, bir üye ülkenin para birimi, diğer bir üye ülkenin para birimi karşısında devalüe edilmemiş olmalıdır.

1 Ocak 2002 tarihinde İngiltere, İsveç ve Danimarka dışındaki AB üyesi ülkelerde yürürlüğe giren Euro, 28 Şubat 2002 tarihinden itibaren tümüyle ulusal para birimlerinin yerini almıştır. Uzun vadeli faiz oranlarının en iyi performans gösteren üç ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşmaması gerektiğini öngören kriterler ile son iki yıl içinde ülke parasının diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmemiş olmasını öngören iki kriter ortak para Euro’nun kullanıma girmesiyle anlamını kaybetmiştir. Şimdi bu kurallar sadece aday ülkeler için geçerlidir (HİSARCIKLIOĞLU, 2002, s.5; İNAN, 2005, s.83).

Komisyon ve Avrupa Para Enstitüsü (APE), üye ülkelerin Ekonomik ve Parasal Birliğin gerçekleştirilmesine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeler hakkında Konseye raporlar sunmaktadırlar. Bu raporlar ayrıca,

üye ülkelerin kriterleri ne ölçüde yerine getirdiklerini dikkate alarak, ileri derecede ve sürdürülebilir bir yakınlaşmanın gerçekleşme durumunu incelemektedir (DİLEKLİ-YEŞİLKAYA, 2002, s.11).

Tablo: 4
Üye ve Aday Ülkelerin Bazı Makroekonomik Verileri

ÜLKELER	ENFLASYON (%)		FAİZ ORANLARI (%)		BÜTÇE AÇIKLARI /GSYİH (%)		KAMU BORCU/GSYİH(%)	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
BELÇİKA	1,9	2,5	4,15	3,43	0,0	0,1	94,7	93,3
ALMANYA	1,8	1,9	4,04	3,35	-3,7	-3,3	65,5	67,7
YUNANİSTAN	3,0	3,5	4,26	3,59	-6,9	-4,5	108,5	107,5
İSPANYA	3,1	3,4	4,10	3,39	-0,1	1,1	46,4	43,2
FRANSA	2,3	1,9	4,10	3,41	-3,7	-2,9	64,4	66,8
İRLANDA	2,3	2,2	4,08	3,33	1,5	1,0	29,4	27,6
İTALYA	2,3	2,2	4,26	3,56	-3,4	-4,1	103,8	106,4
LÜKSEMBURG	3,2	3,8	-	-	-1,1	-1,9	6,6	6,2
HOLLANDA	1,4	1,5	4,10	3,37	-1,9	-0,3	52,6	52,9
AVUSTURYA	2,0	2,1	4,15	3,39	-1,1	-1,5	63,6	62,9
PORTEKİZ	2,5	2,1	4,14	3,44	-3,2	-6,0	58,7	63,9
FİNLANDİYA	0,1	0,8	4,11	3,35	2,3	2,6	44,3	41,1
DANİMARKA	0,9	1,7	4,30	3,40	2,7	4,9	42,6	35,8
İSVEÇ	1,0	0,8	4,42	3,38	1,8	2,9	50,5	50,3
İNGİLTERE	1,3	2,1	4,93	4,46	-3,3	-3,6	40,8	42,8
KIBRIS R.K.	1,9	2,0	6,08	5,16	-4,1	-2,4	71,7	70,3
ÇEK CUM.	2,6	1,6	-	-	-2,9	-2,6	30,6	30,5
ESTONYA	3,0	4,1	-	-	1,5	1,6	5,4	4,8
MACARİSTAN	6,8	3,5	8,19	6,60	-5,4	-6,1	57,1	58,4
LETONYA	6,2	6,9	4,85	3,53	-0,9	0,2	19,5	18,7
LİTVANYA	1,2	2,7	4,43	3,73	-1,5	-0,5	14,6	11,9
MALTA	2,7	2,5	4,68	4,57	-5,1	-3,3	76,2	74,7
POLONYA	3,6	2,2	6,92	5,23	-3,9	-2,5	41,9	42,5
SLOVAK CUM.	7,5	2,8	5,02	3,52	-3,0	-2,9	41,6	34,5
SLOVENYA	3,7	2,5	2,49	3,81	-2,3	-1,8	29,5	29,1
BULGARİSTAN	6,1	5,0	5,25	3,80	1,3	-	38,8	-
ROMANYA	11,9	9,1	18,0	7,5	-1,4	-	18,5	-
TÜRKİYE	10,1	8,1	24,7	17,9	-7,1	-2,0	73,8	68,9

Kaynak: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu.int>; <http://www.hazine.gov.tr/Guncel> Duyuru 200505 20 sunumtr.pdf

1300. Maastricht Kriterleri ve Türkiye

Tablo 4'teki AB'nin enflasyon, bütçe açığı, kamu borcu ve uzun vadeli faiz oranı verileri <http://epp.eurostat.ec.europa.eu.int> ve <http://www.hazine.gov.tr/GuncelDuyuru>

/20050520sunumtr.pdf adresinden derlenmiştir. Üye ve Aday ülkelerin Maastricht Kriterlerine ilişkin Tablo 4, 2005 yılında enflasyon oranı açısından incelendiği zaman Finlandiya (0,8), İsveç (0,8) ve Hollanda'nın (1,5) en düşük enflasyon oranına sahip üç ülke olduğu görülmektedir. 2005 yılında herhangi bir ülkenin enflasyon oranı kriterini gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ölçmek için bu üç ülkenin ortalaması olan 1,03 baz alınır. Bir ülkenin enflasyon oranı kriterini gerçekleştiriyor olması için $1,03+1,5=2,53$ 'ü aşmaması gerekirken Türkiye'nin 2005 rakamı 8,1 'dir. Bu oran, Türkiye'nin 2005 yılı itibariyle enflasyon kriterini sağlayamadığı anlamına gelmektedir.

Ülkeler faiz oranları açısından incelendiği zaman fiyat istikrarı bakımından en iyi performansa sahip 3 ülkenin faiz oranı ortalamasını 2 puandan fazla aşmaması gerekmektedir. Tablo 4'te üye ülkeler 2005 yılında faiz oranları açısından incelendiğinde, en iyi performansa sahip ülkelerin İrlanda (3,33), Almanya (3,35), Finlandiya (3,35) olduğu görülmektedir. Bu ülkelerin ortalamaları olan 3,34'ü 2 puandan fazla aşmaması gerekirken Türkiye'nin 2005 yılı rakamı 17,9 olup bu kriteri sağlayamamaktadır.

Tablo 4'te ülkeler 2005 yılında Bütçe Açıklarının GSYİH'ya oranı açısından incelendiği zaman %3'ü geçmemesi gerekirken bu oranının Türkiye için (-)2 olduğu dolayısıyla Türkiye'nin 2005 yılı için bütçe açığı kriterinin gerçekleştirdiği görülmektedir. Tablo yine 2005 yılı açısından incelendiğinde Danimarka (4,9), İsveç (2,9), Finlandiya (2,6)'nın en iyi performansa sahip ülkeler oldukları görülmektedir.

Tablo 4, 2005 yılında Kamu Borçlarının GSYİH'lerine oranı açısından incelendiği zaman, %60'ı geçmemesi gerekirken en iyi ülkelerin Estonya(4,8), Lüksemburg (6,2) ve Litvanya (11,9) olduğu görülmektedir. Türkiye (68,9) ise 2002 yılından itibaren istikrarlı bir düşüş yaşamasına rağmen 8,9 puanlık bir farkla bu kriteri sağlayamamaktadır.

Maastricht Kriterlerini karşılamaya yönelik uygulanacak programlar makro ekonomik istikrarın sağlanması açısından önemlidir. Bütçe açıklarının GSYİH'nin %3'ü aşmaması, enflasyonun ve faiz oranlarının düşük düzeyde kalmasını, devletin borçlanma ihtiyacının ve kamu borç stoğunun azalmasını sağlayacaktır. Kamu borç stokunun GSYİH'nin % 60'ının altında olması kamu maliyesine istikrarlı ve sağlıklı bir yapı kazandıracaktır. Devalüasyon riskinin azalması, düşük faiz ve enflasyon oranları yatırım ortamını

iyileştirerek, ekonomideki belirsizliklerin azalmasına neden olacaktır. Türkiye ekonomisi 2004 yılında yaklaşık %10 büyüyerek tarihi bir gelişme göstermiştir. Enflasyon da son otuz yılın en düşük rakamına ulaşmıştır. (İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2005, s.84-86).

Türkiye'nin hazırladığı Katılım Öncesi Ekonomik Program, 2007 yılında enflasyonun yüzde 4, borçlanma gereğinin GSMH'ye oranının yüzde 0.5, kamu borç stokunun yüzde 68.3 olmasını öngörmektedir. İstihdamın yıllık yüzde 2.5 oranında artarak üç yılda 1.650.000 kişiye iş yaratılması, satın alma paritesine göre kişi başına milli gelirin 25 AB ülkesi ortalama kişi başına milli gelirinin yüzde 33'ü düzeyine yükseltilmesi hedeflenmektedir (KABATEPE, 2005, s.6).

Türkiye'nin Maastricht Kriterlerine 2000 yılı itibariyle ne kadar yakın olduğunu tespit etmek için Tablo 5 hazırlanmış, faiz oranı ve enflasyon oranı eşik değerleri Tablo 4'teki veriler kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo: 5
Maastricht Kriterleri ve Türkiye

Enflasyon Kriteri (%)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
En düşük üç ülke ortalama enflasyonu	1,16	1,63	1,43	1,2	0,66	1,03
Eşik değer	2,66	3,13	2,93	2,7	2,16	2,53
Türkiye	53,2	56,8	47,0	25,3	10,1	8,1
Faiz Oranı Kriteri (%)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
En düşük üç ülke ortalama faiz oranı	5,32	4,9	4,84	4,10	4,08	3,34
Eşik değer	7,32	6,9	6,84	6,10	6,08	5,34
Türkiye	-	-	62,7	46,0	24,7	17,9
Bütçe Açığı Kriteri (%)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Eşik değer	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Türkiye	11,0	16,0	14,6	11,3	7,1	2,0
Kamu Borcu Kriteri (%)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Eşik değer	60	60	60	60	60	60
Türkiye	58,0	100,8	88,2	79,3	73,8	68,9

1301. Maastricht Antlaşması'nın Amaçları

Bu antlaşmayla, Ekonomik ve Parasal Birlik, Ortak Güvenlik ve Dış Politika ile İçişleri ve Hukuk alanında işbirliği başlıklarında yeni bir yapı tanımlanmaktadır. Maastricht Antlaşmasıyla oluşturulan Birliğin amaçları:

- Sınırsız bir pazar yaratmak, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi sağlamak, tek parayı kapsayacak bir ekonomik ve parasal birlik oluşturmak;
- Ortak bir dış politika ve güvenlik politikası uygulamak ve uzun vadede ortak bir savunma politikası oluşturmak;
- Avrupa vatandaşlığı kavramını oluşturmak;
- Hukuk ve içişleri alanında daha sıkı işbirliği olarak şekillendirilmiştir.

Ayrıca Maastricht Antlaşmasıyla Avrupa Parlamentosu'nun yetkileri artırılmış, ortak karar alma (co-decision) adı verilen yeni bir prosedür çerçevesinde bazı konularda veto etme ve gensoru verme yetkisi verilmiştir. Üye sayısının yeniden düzenlenmesi ve dış politika konularında nitelikli çoğunlukla karar alması da kabul edilmiştir (www.deltur.cec.eu, 2004).

131. Kopenhag Kriterleri

21-22 Haziran 1993 tarihinde toplanan Kopenhag Zirvesinde aday ülkelerin AB'ye üye olabilmek için yerine getirmeleri gereken koşullar Kopenhag Kriterleri olarak adlandırılmıştır. Kopenhag Zirvesi'nde, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'nin genişlemesinin Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerini kapsayacağı yönünde çok önemli bir karar alınmış ve aynı zamanda söz konusu zirvenin Sonuç Bildirgesi'nde tam üyelik için gerekli siyasal ve ekonomik koşullar tespit edilmiştir. Kopenhag'da yapılan Avrupa Konseyi zirvesinde "üyelik için, aday ülke, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarına saygı ve korumayı garanti eden kurumların istikrarını sağlamış olmalıdır" görüşü kabul edilmiştir (http://www.belgenet.com/arsiv/ab/kopenhag_kri.html; <http://www.milliyet.com.tr/content/belge/kopenhag.html>).

Kopenhag Kriterleri siyasi kriterler, ekonomik kriterler ve topluluk müktesebatına uyum kriterleri olmak üzere üçe ayrılmış olup bu kriterler şunlardır.

1310. Siyasi Kriterler

Haziran 1993'te Kopenhag AB Konseyi tarafından belirlenen, aday ülkelerce katılım için yerine getirilmesi gereken siyasi kriterler, bu ülkelerin “demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların sayılmasını ve korunmasını garanti eden kurumların istikrarını” sağlamış olmasını öngörmektedir (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 2001, s.10).

AB'ye girmeye aday ülkeler;

- İstikrarlı ve kurumsallaşmış bir demokrasinin var olması,
- Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü,
- İnsan haklarına saygı,
- Azınlıkların korunması,

şeklindeki dört ana kriter açısından değerlendirmeye alınacaktır. Genel olarak; ülkenin çok partili bir demokratik sistemle yönetiliyor olması, ifade özgürlüğü ve din seçme özgürlüğünü kapsayacak anayasal garantinin bulunması, bağımsız yargı ve anayasa kurumlarının bulunması, hukukun üstünlüğüne saygı, idam cezasının olmaması, azınlıklara ilişkin herhangi bir ayrımcılığın bulunmaması, ırk ayrımcılığının olmaması, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın yasaklanmış olması, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Sözleşmesinin tüm maddeleri ile çekincesiz kabul edilmiş olması, Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Sözleşmesinin kabul edilmiş olması gibi özellikler dikkate alınmaktadır. Ancak, bu ülkelerin varlığı tek başına yeterli olmamakta, aynı zamanda kesintisiz uygulanıyor olması da gerekmektedir (www.belgenet.com, 2005 ; AKTAN, www.milliyet.com.tr, 2000).

1311. Ekonomik Kriterler

Kopenhag Zirve sonuçlarına göre, ekonomi alanında işlevsel bir piyasa ekonomisinin varlığı kadar, AB içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısı ile baş edebilme kapasitesi de aranmaktadır (<http://www.milliyet.com.tr/content/belge/kopenhag.html>).

1. Etkin bir piyasa ekonomisi için: İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı, ticaretin ve fiyatların serbest olmasını ve mülkiyet hakları dahil, icra edilebilen bir hukukî sistemin var olmasını gerektirir. Makroekonomik istikrar ve ekonomi politikası üzerinde uzlaşma, piyasa ekonomisinin işleyişini güçlendirmektedir. Gelişmiş bir malî sektör ve piyasaya giriş ve piyasadan çıkış önünde herhangi bir engel bulunmaması, ekonominin etkinliğini artırır (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 2001, s.34).

Arz-talep dengesinin piyasa güçlerinin bağımsız bir şekilde karşılıklı etkileşimi ile kurulmuş olması, ticaret kadar fiyatların da liberal olması, piyasaya giriş ve çıkış için engellerin bulunmaması, fikri ve sınai mülkiyet haklarını içeren düzenlemeleri kapsayan yasal bir sistemin olması ve bu yasalar ile düzenlemelerin icra edilebilmesi, fiyat istikrarını içeren bir ekonomik istikrara ulaşılmış olması ve sürdürülebilir dış dengenin varlığı, ekonomik politikaların gerekleri hakkında geniş bir fikir birliğinin olması, mali sektörün, tasarrufları üretim yatırımlarına yönlendirebilecek kadar iyi gelişmiş olması gerekmektedir.

2. AB içinde rekabet edebilme kapasitesinin sağlanması için: Öngörülebilir ve istikrarlı bir ortamda karar alabilen ekonomik kurumların makro ekonomik istikrarının olması ve bununla beraber işlevsel bir piyasa ekonomisinin varlığı, alt yapı, eğitim ve araştırmayı içeren yeterli miktarda fiziki ve beşeri sermayenin olması, firmaların teknolojiye uyum sağlama kapasitesinin bulunması gerekmektedir (http://www.belgenet.com/arsiv/ab/kopenhag_kri.html;<http://www.milliyet.com.tr/content/belge/kopenhag.html>).

1312. Topluluk Müktesebatına Uyum Kriterleri

Üyelik, aday ülkenin siyasi, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine katılma da dahil olmak üzere üyelik yükümlülüğünü üstlenme yeteneğine sahip olmasını da öngörmektedir.

Birliğin, Avrupa'nın entegrasyonu momentumunu muhafaza ederken, yeni üyeleri özümseme kapasitesi de Birlik ve aday ülkeler için önemlidir (<http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=2799&VisitID={5A41BF27-D641-4A8D-A956-43BADC4FF603}&Time=1756>).

1. AB'nin siyasi birlik ile ekonomik ve parasal birlik hedeflerini kabul etmek: Birliğin “ortak dış politika ve güvenlik” politikasına etkin bir katılım için aday ülkelerin buna hazır olmaları ve üye ülkelerin aldıkları kararlara katılmaları gerekmektedir.

2. AB'nin aldığı kararlara ve uyguladığı yasalara uyum sağlamak: Gümrük Birliği, malların serbest dolaşımı, sermayenin serbest dolaşımı gibi ortaklık anlaşmalarının da belirtilen şartlara uyum sağlaması, tek pazara geçişi gerektiren Topluluk müktesebatına uyum sağlanması, topluluğun tarım, iletişim ve bilgi teknolojileri, çevre, ulaşım, enerji, taşımacılık, tüketici hakları, adalet ve içişleri, işgücü ve sosyal haklar, eğitim ve gençlik, vergilendirme, istatistik, bölgesel politikalar, genel dış ve güvenlik politikası gibi alanlardaki her türlü düzenlemesine uyum sağlanması şartı aranmaktadır (http://www.belgenet.com/arsiv/ab/kopenhag_kri.html; <http://www.milliyet.com.tr/content/belge/kopenhag.html>).

Kopenhag'da yapılan Avrupa Konseyi Zirvesi'nde, üyelik için “politik, ekonomik ve parasal birlik hedeflerine bağlılık dahil, üyelik yükümlülüklerini üstlenme yeteneğinin şart olduğunu “ belirtilmiştir (<http://www.milliyet.com.tr/content/belge/kopenhag.html>).

Maastricht ve Kopenhag Zirvelerinden sonra Toplulukla ilgili önemli kararların alındığı bir başka zirve 16-17 Haziran 1997 tarihinde yapılan Amsterdam Zirvesidir. 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile Avrupa Birliği'nin Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerine doğru genişleme hedefi de dikkate alınarak Topluluğun kurumsal ve siyasal yapılarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Ekonomik ve parasal birliğin tamamlanması, AB'nin genişlemesi, Avrupa Birliği ve Avrupa vatandaşlığı konularında da hükümler içermektedir. AB'nin genişleme perspektifinin içine Merkez ve Doğu Avrupa ülkesi alınmış olup Türkiye alınmamıştır.

Avrupa Birliği'nin çeşitli siyasi, parasal, ekonomik hedeflerine bağlılık gibi kriterlerine uyum sağlama yolunda olumlu gelişmeler gösteren ülkelerin tam üyelik müzakerelerine başlama imkanları doğar. Ancak Avrupa Birliğinin de bu kriterlere uyan bütün ülkelerle derhal üyelik müzakerelerine başlama gibi bir zorunluluğu yoktur. Yapısının kaldırabileceği ölçüde yeni üyeler almak için uygun zamanlamayı yapmak AB'nin karar vereceği bir konudur. Bu durum hazım kriteri olarak adlandırılmıştır. (GÖK; 2003, s.57)

AB'nin etkin bir şekilde çalışmaya devam ederken yeni üye ülkeleri alıp alamayacağı ile ilgili olan Hazmetme kapasitesi 2004 yılındaki genişleme dalgası için AB'nin kurumlarında, politikalarında ve bütçesinde reformlar öneren Komisyon'un Gündem 2000 belgesinde (1997'de hazırlanmıştır) ele alınmıştır. Bu, coğrafi değil işlevsel bir kavramdır. Komisyon bunu Kasım 2005 tarihinde şu şekilde tanımlamıştır: “Genişlemenin gidişatı AB'nin hazmetme kapasitesini dikkate almalıdır. Genişleme ortak ilkelere, politikalara ve kurumlara dayanan bir projenin paylaşılmasıyla ilgilidir. Birliğin, kurumlar arasında adil bir denge içerisinde hareket edebilme ve karar verebilme kapasitesini sürdürebileceğini, bütçesel sınırları gözetebileceğini, iyi işleyen ve hedefine ulaşan ortak politikaları uygulayabileceğini ortaya koyması gerekmektedir” (www.ikv.org.tr/pdfs/itvegercek.pdf+hazmetme+kapasitesi&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=1).

Aralık 1997 tarihindeki Lüksemburg Zirvesi'nde ise genişlemenin esasları ve takvimi belirlenmiştir. İlk olarak Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Polonya, Estonya ve Kıbrıs Rum Yönetimi (Kıbrıs Cumhuriyeti olarak) ile daha sonra Slovak Cumhuriyeti, Romanya, Bulgaristan; Litvanya, Letonya ve sonradan eklenen Malta ile müzakerelere başlama kararı alınmıştır.

14. AB ve Türkiye İlişkileri

Türkiye'nin AB ile ilişkileri 31 Temmuz 1959'da Türkiye tarafından yapılan “ tam üyelik ” müracaatıyla başlamış ve AET ile 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanıp 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ortaklık Antlaşması (Ankara Antlaşması) ile 1970'te imzalanan Katma Protokol taraflara yüklediği hak ve yükümlülükler itibarıyla otuz altı yıllık bir süreyi kapsamıştır. İşbu antlaşmalar ticaretin ve ekonomik ilişkilerin sürekli ve dengeli güçlenmesinin teşvik edilmesini ve birbirini izleyen Hazırlık, Geçiş ve Son Dönem

olmak üzere üç aşamada gümrük birliğinin kurulmasını içeren Ortaklığın temel hedeflerini ortaya koymaktadır. 1/95 sayılı Gümrük Birliği kararı kısaca; malların serbest dolaşımının sağlanmasını, gümrük vergileri ve eş-etkili vergiler ile miktar kısıtlamalarının kaldırılmasını ve teknik mevzuat alanında uyumun sağlanmasını kapsamaktadır.

Ankara Antlaşmasına istinaden oluşturulan ve yetkilendirilen Ortaklık Konseyi tarafından, işbu Antlaşmanın ve Katma Protokolün ilgili düzenlemelerine uygun olarak, 5 Mart 1995 tarihinde alınan ve 1 Ocak 1996'da yürürlüğe giren Gümrük Birliği Kararı, Türkiye ile Birliğin ilişkilerinde somut bir gelişme olmuştur (www.metu.edu.tr/home/wwwstrat/gruplar/yazarlar/arastirmalar/nihatkarademir2.htm+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr;www.isguc.org/kamuran1.htm+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr).

Gümrük Birliği aslında AB ile Türkiye arasında karşılıklı olarak gümrüklerin kaldırılması olayıdır. Ancak oluşturulan gümrük birliği Türkiye'nin rekabet edebileceği tarım ürünlerini ve hizmetlerin serbest dolaşımını kapsamıştır.

Türkiye'nin Ankara Antlaşması'nı imzalaması, en çok sorun yaşadığı komşusu Yunanistan'ın Ortaklık Antlaşmasını imzalamasıyla aynı dönemlere rastlamaktadır. Yunanistan 12 Haziran 1975 tarihinde AB'ye tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Aynı tarihte Türkiye'nin de başvuru yapması ve bu iki ülkenin birlikte değerlendirilmesi beklenirken Türkiye AB ile ilişkilerinin dondurulması kararını vermiştir. Yunanistan'ın 1 Ocak 1981 tarihinden itibaren AB'ye üye olmasıyla birlikte Türkiye'nin o zamana kadar aldığı mali yardımların da önünü kapamıştır.

AB'ye üyelik sürecinde AB üyesi olmak için yerine getirilmesi gereken Kopenhag ekonomik kriterleri ve AB üyeliği sonrasında Ekonomik ve Parasal Birliğe (EPB) girerek Euro alanına dahil olmak için karşılanması gereken Maastricht kriterlerine yakınsama, ekonomi politikalarının belirlenmesinde temel perspektifi oluşturmaktadır.

Bu kapsamda, Türkiye'nin makroekonomik politikalarının temel öncelikleri; ekonomide sürdürülebilir bir büyüme ortamını tesis etmek, enflasyonu kalıcı bir şekilde düşürmek, bütçe açıklarının ve kamu borç stokunun Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya (GSYİH)

oranını AB üye ülkeleri ortalamalarına yaklaştırmaktır (www.abgs.gov.tr/up2003/up_files/pdf/IIIekonomik_kriterler.pdf+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr).

Maastricht'ten Helsinki'ye giden süreçte yaşanan olaylar ister istemez Türkiye-AB ilişkilerini etkilemiştir. 1990 yılında Dublin Zirvesi'ne, AB'nin Kıbrıs'la ilgili bir madde koymasıyla Türkiye-AB ilişkileri resmen etkilenmeye başlamıştır. Bir süre sonra ise Kıbrıs'ın AB'ye tam üyeliği konusu gündeme gelmiş ve bu andan itibaren bugüne kadar tüm AB-Türkiye ilişkilerinde kilit bir sorun olarak kalmıştır. Yunanistan'ın muhalefeti AB-Türkiye ilişkilerinde en önemli engellerden biri olarak hemen hemen tüm dönem boyunca varlığını korumuştur. Diğer bir gelişme AB'nin Türkiye yönelik gündeminde giderek önemli bir yer tutmaya başlayan Kürt sorunudur. Bu dönemde Türkiye'nin şansını azaltan diğer faktörler ise o an için NATO üyeliğinin avantajının artık kalmaması, insan hakları ihlalleri ve Türkiye'nin Avrupalılığı konusundaki şüphelerdir.

Bununla birlikte Maastricht'ten Helsinki'ye olan dönemde sadece sorunlar ve olumsuz gelişmeler yaşanmamıştır. Bu dönemde AB'nin Türkiye'ye yönelik ilk ciddi girişimleri 1990 yılında oluşturulan işbirliği programıyla ilgili olanlardır. Türkiye'nin tam üyeliğinden kesinlikle bahsedilmeyen gümrük birliğine yönelik bu program, Türkiye tarafından yeterli bulunmasa da başka alternatifi olmadığı için kabul edilmiş, ancak Yunanistan'ın engeline takıldığı için, Konsey'den onaylanarak Türkiye'nin önüne gelmemiştir(www.metu.edu.tr/home/wwwstrat/gruplar/yazarlar/arastirmalar/nihatkarademi_r2.htm+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr).

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin aday ülke konumunun onaylanmasıyla yeni bir sürece girmiştir. Merkezi ve Orta Avrupa devletlerinin yanına, Kıbrıs ve Malta da eklenmiştir. Lüksemburg Zirvesinde Türkiye genişleme politikasının dışında tutulmuştur. Bu tepkisi üzerine ve biraz da diğer tepkiler yüzünden, işte Kıbrıs meselesinde de Türkiye'yi zorlamak için Türkiye'yi tekrar siyasi müzakere içerisine alabilmek için, 1999 yılında Helsinki'de Türkiye'ye adaylık statüsü verilmiştir (ERHAN, 2006, s.4).

Helsinki Zirvesi sonuç bildirgesinde, “ Türkiye, diğer aday ülkelere uygulanan kriterler esas alınarak, Birliğe katılma amacı taşıyan bir aday ülke olarak değerlendirilmektedir.

Mevcut Avrupa stratejisine göre, Türkiye de diğer aday ülkeler gibi, reformlarını hızlandıran ve destekleyen bir katılım öncesi stratejiden yararlanacaktır.” ifadesi yer almaktadır (DPT, 2004, s.14).

Bu katılım stratejisi birbirine bağlı aşağıda açıklanan birkaç unsuru içermektedir.

- Katılım Ortaklığı Belgesi
- İlerleme Raporları
- Tek finansal çerçeve kapsamında yıllık yardım
- Avrupa Topluluğu programlarına ve kuruluşlarına katılım.

Katılım Ortaklığı Belgeleri, Kopenhag kriterleri çerçevesinde aday ülkelerin gerçekleştirmeleri gereken kısa ve orta vadeli çalışmalarla müktesebata uyum için yapması gerekenleri içermektedir (<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=12&mnID=2&ord=4&subOrd=5>).

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgeleri’nde yer verilen önceliklerin hangi somut örneklerle yerine getirileceğini ve yerine getirme ve AB’ye entegre olma konularındaki planını ortaya koyan ‘Ulusal Programlar’ hazırlamaktadırlar. Bu yönüyle Ulusal Program Katılım Ortaklığı’nı tamamlamaktadır (<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=12&mnID=2&ord=4&subOrd=5>; HİSARCIKLIOĞLU, 2002, s.11).

Avrupa Birliği, 8 Mart 2001’de Türkiye için ilk Katılım Ortaklığı’nı kabul etmiştir. Türkiye, kısa bir zaman sonra 19 Mart 2001’de Müktesebatın Benimsenmesi için Ulusal Program’ını kabul etmiştir (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 2001, s.97).

İlerleme Raporları; AB Komisyonunun, aday ülkelerin Kopenhag kriterlerini karşılama yönünde kaydettikleri ilerlemeyi düzenli olarak izledikleri yıllık rapordur. Gelişmeler her yıl hazırlanan İlerleme raporunda ortaya konur.

Türkiye diğer aday ülkelerle aynı seviyede olan bir ülkedir. Bu yüzden önce siyasi kriterlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir ve ancak ondan sonra görüşmeler başlatılabilir.

Katılım tarihine kadar diğer Kopenhag Kriterlerinin gerçekleştiriliyor olması gerekmektedir (POTOCNIK, 2004, s.4)

AB Konseyi ise 17 Aralık 2004 tarihinde verdiği tarihi karar ile Türkiye - AB arasında katılım müzakerelerin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılacağını açıklamıştır. Bu olay, adaylığının ilan edildiği 1999 Helsinki Zirvesinden sonra Türkiye-AB ilişkilerindeki ikinci dönüm noktası olmuştur (DUMANOĞLU, 2006, s.1). 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan hükümetler arası konferansta Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerine resmen başlama kararı alınmıştır.

AB kamuoyunu, Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda endişelendiren bazı yaklaşımlar bulunmaktadır. Marshall Fonu'nun Transatlantik Trendler 2004 araştırmasına göre; AB'ye üye ülkelerin Türkiye'nin üyeliğine karşı olma nedenlerinin başında ekonomik kaygılar gelmektedir. Ayrıca Türkiye'nin nüfusunun çok yakında 100 milyonu geçeceği düşüncesi hakimdir. Nisan 2003 yılında Dünya Bankasının yapmış olduğu bir çalışmaya göre; Türkiye 66,2 milyon nüfusu ile Polonya hariç diğer 11 aday ülkenin toplam nüfusundan (65,5 milyon) fazla bir nüfusu barındırmaktadır. Avrupa Birliği Ülkeleri ile kıyaslandığında Yerleşik Nüfusun Nüfus Artış Hızı sıralamasında Türkiye 1994-1999 döneminde her yıl ortalama binde 15 ile başta gelmektedir.

Türkiye yüzölçümü, nüfusu, ekonomisinin büyüklüğü ile, ekonomisindeki sorunları ile, Maastricht Kriterleri göstergeleri, kişi başı milli gelir düzeyi, gelir dağılımı, bölgeler arası dengesizlik, tarımda çalışan nüfusun büyüklüğü, işsizlik oranının yüksekliği, göç eğilimi ile Avrupalıyı kaygılandırmaktadır.

AB, Türkiye'nin katılımının maliyetini hesaplamaktadır. Türkiye'ye verilen mali fonların 2006 yılında 500 milyon EURO, 2013 yılında yardım düzeyinin yıllık 1milyar EURO'ya ulaşması beklenmektedir. Üye olan ülkelere 2006'da 14.2 milyar EURO kaynak aktarılacak.

Türkiye'nin AB'ye maliyeti açısından farklı rakamlar bulunmaktadır. Üyelikle beraber yılda 16 milyar EURO'nun üstünde olacak yardımların, 2025'e kadar 27 milyar EURO'ya ulaşacağı tahmin edilmektedir. Sonuç olarak, Türkiye'nin maliyetinin 10 yeni üyenin

maliyetinin üstünde olacağı hesaplanmakta ve AB Kamuoyu Türkiye'nin AB'ye ekonomik bir yük olacağını düşünülmektedir.

Diğer bir yaklaşım göç sorunudur. Türkiye'nin AB üyeliğinin büyük göçlere neden olacağı düşüncesi hakimdir. Bir yaklaşım da Türkiye'nin demokratik kültürden yoksun, insan ve azınlıklarına saygısız ve İslamcı olma eğilimli bir ülke olduğu düşüncesidir (http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=652&id=39).

15. Avrupa Birliği'nin Politikaları

Rekabet Politikası, Ortak Tarım Politikası, Vergi Politikası, Bölgesel Politika, KOBİ Politikası, Çevre Politikası, Tüketici Politikası, Ortak Balıkçılık Politikası, Sanayi Politikası, Sosyal Politika, Enerji Politikası, Ulaştırma Politikası, Ortak Ticaret Politikası, Telekomünikasyon ve Görsel – İşitsel Politika, Bilim ve Araştırma Politikası olmak üzere Avrupa Birliği'nin politikaları bulunmaktadır. Tezin konusu ve amacı gereği aşağıda bu politikalardan sadece AB'nin araştırma ve teknoloji politikasına değinilmiştir.

150. Avrupa Birliği'nin Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Politikası

Bir ülkenin ekonomik kalkınması ve büyümesi için uygun “Araştırma ve Teknoloji Geliştirme” (ATG) faaliyetleri hayati önem taşımaktadır. ATG faaliyetleri, aynı zamanda, tüketicinin korunması ve çevre koruması gibi diğer politikalara da destek sağlamaktadır (<http://www.igeme.gov.tr/TUR/arge/inceleme03043.htm>).

Uygulanmakta olan araştırma ve geliştirme politikalarının temel amacı yeni teknolojiler geliştirmek, enerji, çevre, hammadde gibi alanlarda ortak bilim ve politikaları oluşturmaktır. Bu temel hedef doğrultusunda; ulusal politikalar uyumlaştırılacak, ulusal politikalardaki gereksiz tekrarlardan kaçınılacak, ortak bir pazar yaratılacak, üye ülkeler ve topluluk projeleri arasındaki işbölümüne gidilecek ve böylece verimlilik artırılacaktır (DURA - ATİK, 2004, s.187).

Topluluğun araştırma-geliştirme faaliyetlerinin bir de iktisadi amacı vardır. Avrupa firmalarının rekabet gücünün desteklenmesi Avrupa'nın Japonya ve ABD ile rekabet

edebilmesini sağlayacak kritik kütleye erişmesini sağlamak için, Topluluk programları sadece şirketler arasında değil aynı zamanda üniversiteler ile şirketler arasındaki işbirliğini de destekleme amacını taşımaktadır.

Avrupa Birliği, bilimsel araştırma ve teknolojik gelişme kapasitesini güçlendirmek, bu yolla ekonomik ve sosyal gelişme sağlamak üzere, 1984 yılından bu yana beş yıllık Çerçeve Programlar yürütmektedir. Araştırma projelerinin sürekliliğini sağlamak için, her yeni program aynı konudaki bir önceki programla bir ölçüde çakışır. Programların içeriği ve öncelikleri günün önemli bilimsel ve teknolojik konularının yanı sıra Birliğin stratejik hedeflerini de yansıtır.

151. Çerçeve Programlar

Çerçeve programlar, ilişkin olduğu dönemin bilimsel ve teknolojik önceliklerinin yanı sıra mevcut ekonomik ve siyasi gerçekleri yansıtan belgelerdir. Tek Avrupa Senedi Madde 130f'ye göre Topluluk, Konsey tarafından oybirliği ile onaylanacak bir Çerçeve Programı kabul edecektir. Bu Program, her faaliyet alanında spesifik programlar ile uygulanacaktır. Doğrudan projeler, Ortak Araştırma Merkezi (Joint Research Center:JRC) tarafından gerçekleştirilecek ve tüm giderleri AB tarafından karşılanacaktır. Bu merkezler, günümüzde 4 adettir: Ispra (İtalya), Greel (Belçika), Petten (Hollanda) ve Karlsruhe (Almanya) (KARLUK, 2003, s:511-512).

Maastricht Antlaşması uyarınca, çerçeve programlar, Avrupa Parlamentosu'nun da yer aldığı "ortak karar usulü" uyarınca Bakanlar Konseyi'nce oybirliğiyle kabul edilir. Çerçeve programın kabul edilmesinden sonra, Konsey uygulamaya yönelik özel programları kabul eder. Bu aşamada Parlamento'ya sadece danışılır.

Avrupa Birliği'nin bilimsel araştırma ve teknoloji geliştirme kapasitesini artırmak, bu yolla sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlamak amacıyla yürüttüğü, ilki 1984 yılında yürürlüğe giren Çerçeve Programlar, diğer birçok Topluluk programı gibi amaçları ve bütçesi ile belli bir dönem için tasarlanmış, çok yıllık programlardır.

Çerçeve Programlarının bütçesi, üye ülkelerin katma değer vergisi yoluyla yaptıkları katkıların yanı sıra, ortaklık anlaşması imzalamış ülkelerin GSYİH'ları oranında ödedikleri katılım paylarından oluşmaktadır. Avrupa Birliği, Çerçeve Programlar için ayırdığı bütçeyi 1994-1998 yıllarında uygulanan Dördüncü Çerçeve Programı'ndan itibaren büyük ölçüde artırmış bulunmaktadır (http://www.fp6.org.tr/web/genel_bilgi.htm).

Tablo : 6

Çerçeve Programların Tarihleri ve Ayrılan Bütçeleri

Program	Tarihleri	Ayrılan Bütçeleri (milyon Euro)
1.ÇERÇEVE	1984-1987	3.750
2.ÇERÇEVE	1987-1991	5.396
3.ÇERÇEVE	1990-1994	6.600
4.ÇERÇEVE	1994-1998	13.200
5.ÇERÇEVE	1998-2002	14.960
6. ÇERÇEVE	2002-2006	17.500

Kaynak: http://www.fp6.org.tr/web/genel_bilgi.htm

Avrupa Birliği'nin Beşinci Çerçeve Programı'nda bütçeden en büyük payı "Bilgi Toplumu Teknolojileri" programı almaktadır. Bu programa toplam bütçeden % 24.1 lik payla, 3.6 Milyar Euro ayrılmıştır (<http://www.tubitak.gov.tr/btpd/abtutanak.doc>).

Avrupa Birliği ülkelerine ekonomik ve toplumsal yarar sağlayan, yani Avrupa katma değerini artıracak projelere öncelik verilmesi; bütünleştirilmiş projelere ağırlık verilerek, Ar-Ge yönetiminin etkinleştirilmesi, kaynakların verimli kullanılması, öncelikli alanlarda yürütülecek bütünleştirilmiş projeler ve mükemmeliyet ağlarından ayrı olarak, araştırma altyapısının güçlendirilmesi ve inovasyon* sistemlerinin geliştirilmesi ile bunların Avrupa çapında bütünleştirilmesi ise çerçeve programının temel hedeflere ulaşması için benimsenecek stratejilerdir (<http://www.igeme.gov.tr/TUR/arge/inceleme03043.htm>).

* İnovasyon: Toplumsal kültürel ve idari ortamda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması anlamına gelmektedir. Yenilik, yenileme (<http://www.focusinnovation.net/what.html>).

Avrupa'yı 2010'da dünyanın en dinamik ve rekabet gücü en yüksek bilgi ekonomisi haline getirmeyi amaçlayan Avrupa Araştırma Alanı'nın ve bu projenin uygulama aracı olarak tasarlanmış olan 2002-2006 yıllarını kapsayan Altıncı Çerçeve Programı'nın temel ilkeleri; Özellikle ABD ve Japonya karşısında, Avrupa Birliği'nin rekabet gücünün artırılması, Avrupa Birliği ülkelerinde bilgi temeline dayanan ekonomi ve toplumun geliştirilmesi ve bu yolla istihdam, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve toplumsal bütünleşme ve bilgi toplumu olabilme koşullarının iyileştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Bu bölümde; Avrupa Birliği'nin nasıl yapılandığı, tarihsel gelişimi, birliğe katılmak için aday ülkelerin hangi kriterleri gerçekleştirmeleri gerektiği kısaca ele alınmıştır. İzleyen bölümde ise önce bilgi toplumu tanımlanmış sonra bu çerçevede Avrupa Birliği irdelenmeye çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİLGİ TOPLUMU ve BİLGİ EKONOMİSİ

Bu bölümde Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisinin önemini vurgulamak için ilk önce bilim ve teknolojinin tanımlarına yer verilmiş daha sonra tarım, sanayi ve bilgi toplumları ünlü düşünür ve bilim adamlarının tanımları doğrultusunda irdelenmiştir. Özellikle sanayi toplumu ile bilgi toplumu karşılaştırmalı olarak ele alınarak Avrupa’da bilgi temelli ekonominin gelişimi AB’ye üye ve aday ülkelerin verileriyle ortaya konmuştur.

20. Bilim ve Teknoloji

Bilim ve Teknolojinin birçok tanımı vardır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir. Meydan Larousse’a göre; Bilim; “bazı olgu veya olay kategorilerine ait iyi düzenlenmiş bilgiler bütünüdür. Yoklanabilecek, deneye vurulabilecek bir bilginin muhtevası olan her şey; bu arada doğa toplumu, insan ve düşünce üstünde kesin veya ancak yaklaşık olan nesnel bilgilerin bütünüdür” (MEYDAN LAROUSSE, 1990, s.373). Teknoloji; “sanayinin çeşitli dallarında kullanılan takımların, işleme usullerinin ve metotlarının incelenmesidir.” Başka bir kaynağa göre; Bilim; “nesnel dünyayı ve bu dünyada yer alan olgulara ilişkin tarafsız gözlem ve sistematik deneye dayalı zihinsel etkinliklerin ortak adıdır”. Teknoloji ise; “bilimin, pratik hayatın gereksinimlerinin karşılanmasına ya da insanın çevresini denetleme, biçimlendirme ve değiştirme çabalarına yönelik uygulamalarıdır”.

Bilim ve teknolojinin sözlük anlamına biraz daha genişleme ve esneklik sağlanırsa aşağıdaki sonuçlara varılabilir:

Bilim, sosyal amaçlar için teknik yatırımdır. Teknoloji, bilimsel ve sistematik bilgilerin pratik amaçlar ve işler için geliştirilmesi ve uygulanmasıdır. Teknoloji, belirli hedeflere ulaşmak için, tarih içinde geliştirilen bilgi birikiminin üretim sürecine uygulanmasıdır.

Bilgi başlangıçta insanların beynindedir. Burada örtülü kaldığı ve paylaşılmadığı takdirde değeri yoktur. Paylaşıldığı (örtülü bilgiden - örtülü bilgiye) ve özellikle herkesin kullanabileceği şekilde kodlandığı takdirde (örtülü bilgiden - açık bilgiye) bir varlık haline gelir. Bu varlık örgüt içinde değer yaratıyorsa, işletme için entelektüel sermayedir. “Bilgi çağında değer yaratmak entelektüel sermayenin etkin kullanımına bağlı olarak artar” (USOFF ve diğ., 2002, s.5).

Bilim ve Teknoloji Politikalarının Önemi

Bilim ve teknoloji politikaları, bütün dünyada ülkelerin refah seviyesini doğrudan etkileyen sosyal ve siyasi gidişine yön veren, gelişim ve değişim şartlarını ortaya çıkaran politikalar olmuştur. Teknolojinin bu etkinliği nedeniyle bütün ülkeler teknolojiyi üretmek, elde etmek, kullanmak ve yaymak için her türlü çabayı göstermektedirler.

Ülkelerin uygulamaya koydukları bilim-teknoloji politikaları temel bilimler üzerinde yaptıkları yoğun teknolojik araştırmalarla, teknolojik araştırmaların sanayiye aktarılması ile ülkelerin kalkınmalarını belli bir sistem içinde düzenli ve sürekli hale getirmelerine neden olmaktadır (<http://ekutup.dpt.gov.tr/bilim/yucelih/biltek02.pdf>).

Dünyada gelişmiş ülkelerin bilgi toplumu olma yolunda geçirdiği süreci ve diğer ülkelerin ne kadar yol kat etmeleri gerektiğini anlayabilmek için toplumsal yapı değişimine değinmek yerinde olacaktır.

21. Toplumsal Yapılar

Toplumların kültürel çeşitliliğini anlayabilmek için tarihte varolmuş dağınık toplum türlerine ve toplumsal dünyayı dönüştüren değişimlere bakmak gerekir. İnsanlık tarihi geçmişten günümüze kadar üç önemli aşamadan geçmiş, üç önemli devrim yaşamış ve dönüşüme uğramıştır.

Farklı şekilde tüm tarihsel süreci dikkate alarak analiz yapan Barry Jones ve Alvin Toffler gibi düşünürler toplumları tarım, sanayi ve sanayi sonrası şeklinde daha genel olarak sınıflandırmaktadırlar.

Ünlü gelecek bilimci Alvin Toffler, tarih boyunca görülen önemli dönüm noktalarından bahsederken, ana hatlarıyla iki önemli dönüşümün gerçekleştiğini ve üçüncü dönemin fiilen yaşanmakta olduğunu belirtmektedir. Bu yaklaşıma göre, toplumsal gelişmenin ilk dönüm noktası tarımın ortaya çıkması, ikincisi ise sanayi devrimidir. Bunları tarihin belli bir anında olup bitmiş iki ayrı olay olarak değil, belirli hıza sahip değişiklik dalgaları olarak görmek daha doğrudur.

İlk değişiklik dalgasından önce insanların çoğu küçük göçebe topluluklar halinde yaşamakta ve avlanma, meyve toplama, hayvancılık gibi faaliyetlerle geçinmekteydiler. Sonra tarım devrimi başlamış ve yavaş yavaş tüm yeryüzüne yayılarak köyler, ekili topraklar ve yeni bir yaşama biçimini oluşturulmuştur.

210. Tarım Toplumu

Yaklaşık yirmi bin yıl önce bazı avcı ve toplayıcı gruplar yaşamlarını sürdürebilmek için evcilleştirilmiş hayvanları yetiştirmeye ve belirli toprak parçalarını ekmeye başlamışlardır. Kır toplumları esas olarak evcil hayvanlara dayanırken, tarım toplumları tahıl yetiştiren, tarımı uygulayan toplumlardır. İnsanların avcılık, balıkçılık ve toplayıcılıkla uğraştıkları ilkel toplum aşamasında yerleşik bir düzen mevcut olmamıştır. Tarımın bulunmasıyla yerleşik düzene geçilmiş, ilkel toplumun yerini tarım toplumu almıştır (GIDDENS, 2000, s.51; DURA-ATİK, 2001, s1).

Tarım toplumu olarak bilinen toplumsal yaşam biçimi, yerleşikliği toprağı işlemek için gerekli olan araçların geliştirilmesini, iş ve çalışma hayatının başlaması gibi önemli değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Yerleşik yaşam biçimi küçük köyleri oluşturmuş ve insanlar ilk olarak birlikte ve belli kurallar çerçevesinde yaşamaya başlamışlardır (FINDIKÇI, 2000, s.231)

Tarım toplumunda ana enerji kaynağı insanlardır. Örneğin hendek açmak için bir insan kiralamak gerekir. Tarihsel olarak, tarım toplumunda bilgiye (knowledge) büyük önem verilmektedir. Ancak bu bilgi yalnızca rahiplere ve soylulara açıktır. Ayrıca o zamanlar bilim sözcüğü retoriğe (hitabete), gramere, mantığa ve müziğe kısacası bir araştırma disiplini olmayan kişisel çalışmalara karşı gelmektedir. Yine marangoz, demirci, ayakkabı yapımcısı

gibi usta zanaatçılar da tarım toplumunda bilimle ilişkilendirilmektedir. Ustanın kalfaya/çırağa bilgisini aktarması büyük çaba gerektirmekte, çünkü kalfa/çırak ancak görecelik öğrenmekte, hatta bir çırağın usta olabilmesi için çoğunlukla yaşamının yarısını harcaması gerekmektedir. Sonuç olarak tarım toplumuna hiyerarşik olarak baktığımızda, ustanın görevi yaratmak, kullanmak ve ürettiği bilgiyi transfer etmektir. Yeniliği (zamanın teknolojisini) yaratan usta, bu yeniliği imal ettiği üründe kullanarak somutlaştırmaktadır. Sonuçta da bilgiyi zaman içinde yanında çalışanlara aktarmaktadır. Aslında bilgisini aktarmak ustanın en çok ilgi duyduğu alan değildir. Arz talep yasasına göre ustanın bilgisini yayması ona daha çok rakip çıkması anlamına gelir ki bu da ustanın gelirini azaltmaktadır. Bundan dolayı, tarım toplumunda bilginin dağılması sınırlıdır (CELLARY, 2003, s.1).

211. Sanayi Toplumu

Endüstri (sanayi) devrimi, insanlık tarihinin ikinci dönüm noktası olmuştur. Sanayi toplumu olarak toplumsal yaşam biçimi, tarımsal üretim artışı ve özellikle ürünlerin taşınma ihtiyacının bir sonucudur. Sanayileşme, 18. yy İngilteresi'ndeki insanların yaşamlarını sürdürdükleri araçları etkileyen birinci dalga hızını henüz kaybetmemişken Avrupa'da ikinci büyük değişiklikler dalgasına yol açan, karmaşık bir teknolojik değişimler kümesinin kısa adı olan sanayi (endüstri) devrimiyle başlamıştır. Bu değişimler arasında iplik eğirme makinesi, buhar makinelerinin kullanılması vardır (FINDIKÇI, 2000, s.231; GIDDENS, 2000, s.58).

Sanayileşme, ülkeden ülkeye, kıtadan kıtaya çok daha çabuk yayılmıştır. Böylece, farklı hızlara sahip iki büyük değişiklik süreci aynı anda dünyayı kuşatmaya devam etmiştir. Birinci dalga, birkaç küçük topluluk dışında hemen hemen durulmuştur. Son iki yüzyıldır Avrupa, Kuzey Amerika ve dünyanın birkaç yerinde daha hayatta köklü değişiklikler yapan ikinci dalga yayılmaya devam etmektedir. Birçok tarım ülkesi süratle çelik üretme tesisleri, otomobil fabrikası, dokuma fabrikaları, demiryolları kurma çabası içindedirler. Dünyanın birçok yerinde ikinci dalganın gücü devam etmektedir.

Sanayi Devriminin etkileri sürerken, çok daha başka ve önemli bir süreç ortaya çıkmış ve yayılmaya başlamıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yıllarda sanayileşme dalgası en üst noktasına vardığında, tam olarak ne olduğu anlaşılamayan, ancak her şeyi

etkisi altına alan bir Üçüncü Dalga başlamıştır. Üçüncü Dalga, 1950'li yılların ortalarında ABD'de güç toplamaya başlamış, daha sonra farklı hızlarda diğer sanayileşmiş ülkelerin birçoğuna ulaşmıştır. Bugün, ileri teknoloji ülkeleri, üçüncü dalga ile İkinci dalganın gereksizleşmiş, kabuk bağlamış ekonomileri ve kurumları arasındaki çarpışmanın etkisi altında mücadelelerini sürdürmektedirler.

Endüstri toplumunda enerji kullanımı ve makineleşme sayesinde itici güç olan ekonomik büyüme, üretim ve karın yerini, bilgi toplumunda enformasyon ve bilgi almıştır. Buradan hareketle, ekonomik gelişimi harekete geçiren, bilgi üretimi ve enformasyonun işlenmesidir (GÖKDERE, 2003, s.14).

Toffler, bugüne dek insanlığın geçirdiği iki büyük değişiklik dalgasından ilki olan tarım devriminin ancak bin yılda ortaya çıkabildiğini, ikinci dalga olan endüstri devriminin ise sadece üç yüz yılda gerçekleştiğini ifade etmekte, üçüncü değişiklikler dalgasının yüzyıldan çok daha kısa sürede tamamlanması olasılığının yüksekliğine dikkat çekmektedir (TOFFLER, 1996, s.27).

Bir sanayi toplumu, diğer sosyal gelişme aşamalarında ortaya çıkan toplumlarla karşılaştırıldığında ayırt edici özelliklere sahiptir. Bu özelliklerden başlıcaları; işletmenin aileden ayrılması, iş bölümünün yaygınlaşması, sermaye birikiminin artması, rasyonel düşüncenin ağırlık kazanması ve işçi sayısının önemli boyutlara ulaşmasıdır. Burada bu özellikler; teknik ve iktisat, bilgi ve teşkilatlanma ile teknokrasi olmak üzere üç şekilde incelenecektir.

- Teknik ve iktisat: Sanayi sonrası toplumun temel kurumu, sınai teşebbüs; eksenini ise, sosyal hiyerarşidir. Sosyal hiyerarşi, emek faktörünün makine yoğun üretim süreci etrafında teşkilatlanmasından doğmuştur. Dolayısıyla tüm sanayi toplumları birtakım ortak özelliklere sahiptir.

- Bilgi ve Teşkilatlanma: Tarih boyunca çeşitli dönemlerde ortaya çıkan gelişmeler, önceki dönemlerde meydana gelen bilgi birikimi ve teknik ilerlemelerin bir sonucu olmuştur. Sanayi devrimi de esas itibarıyla önceki dönemlerde ortaya çıkan bilimsel ve teknik bilginin organize olması sonunda meydana gelmiştir.

- Teknokrasi: Sanayi devriminin ortaya çıkmasına yol açan teknik ilerlemeler, sanayi devriminden sonra da artan bir hızla devam etmiştir. Teknolojide sağlanan her gelişme, teknik yeteneklere sahip insanlara duyulan ihtiyacı artırmıştır. Buna bağlı olarak, sanayi toplumlarının mühendisler ve teknisyenler tarafından yönetileceği fikri yaygınlaşmış; teknokrasi adı altında bir literatür gelişmiştir (ATİK, 1996, s.22–24).

212. Bilgi Toplumu

Yeni bir bin yılın başlangıcını yaşadığımız bugünlerde içinde bulunulan süreç sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecidir. Uluslar arası alanda yaşanan bu gelişmelerin günümüzde yorumlanması “Bilgi ekonomisi” ile aynı anlamda kullanılan “Yeni ekonomi” (new economy) denilen kavramın ortaya çıkmasına neden olmuştur (<http://www.foreigntrade.gov.tr/DUNYA/buyumod.htm+Yeni+ekonominin+d%C3%B6rt+temel+%C3%B6zelli%C4%9Fi&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=1>).

Bilgi toplumuna geçiş sürecinin başlamasıyla birlikte, yeni kurum ve kurallar ortaya çıkmış ve bilgi toplumunun dinamikleri oluşmaya başlamıştır. Yeni ekonominin ne demek olduğunu, ne gibi etkileri olacağını anlamak için "yeni" sözcüğünü açmak gerekmektedir. Yeni olan, yeni teknolojilerin, özellikle de internet teknolojilerinin ekonomik alanda da kullanılmaya başlanmasıdır. Alım-satımdan para aktarmaya, ortak ürün geliştirmeden planlamaya, ihaleden sözleşmeye, ekonomiye ait ne kadar işlem varsa bunların yeni teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilebilir olması, ekonomik yapılanmalarda önemli değişikliklere yol açmaya başlamıştır.

Görüş birliği sağlanamayan noktalar olmakla birlikte bilginin ne anlama geldiği konusunda şu noktalarda görüş birliği vardır:

- Bilgi, günümüz işletmeleri için öncelikli bir rekabet unsurudur,
- Bilgi, geleneksel olmayan, görünmeyen bir varlıktır,
- Bilginin geliştirilmesi, dönüştürülmesi ve değerlendirilmesi entelektüel sermaye yönetiminin temelini oluşturur (http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=293).

Bilgi; doğuştan gelebilecek ya da insanın genlerinde var olabilecek bir şey değildir. Ancak bireyin kendi çaba ve girişimleri sonucunda elde edebileceği bir olgudur. Bilgilerinin boyutu, bilgi edinmedeki çabalarının boyutunu göstermektedir. Bu boyut, tamamen, bir bireyin bilgi isteme ve bilgiye yönelmesinin gerçek göstergesidir (<http://www.turkishmedia.com/forum/lofiversion/index.php/t1361.html+%C4%B0nsanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n+sahip+oldu%C4%9Fu+ve+olaca%C4%9F%C4%B1+t%C3%BCm+y%C3%BCce+de%C4%9Ferlerin+temelindeki+tek+ger%C3%A7ek&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=1>).

Bilgi toplumu deyimi çoğu kez, “bilgi düzeyi yüksek toplum”, “bilginin temel ekonomik kaynak olduğu toplum”, “bilgisayar ve bilgi kullanımı ileri toplum”, “bilgisayarın her alanda yaygın olarak kullanıldığı toplum” anlamlarında kullanılmaktadır ve bu kavramların hepsi de birbiri ile ilişkilidir. Bu toplum, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı altyapı üzerine kuruludur. Aynı zamanda bilgi ve öğrenim düzeyi ile çalıştıkları sanayi dallarında beceriye değil bilgiye, analogik düşünceye değil, analitik düşünceye sahip bireylere gereksinimi vardır.

80'li yıllardan itibaren sanayi toplumlarının en büyük ve en güçlü kesimi olan emekçi sınıfı büyük çapta kabuk değiştirmiştir. Bu kesimin içinden, Peter Drucker'ın “Bilgi Çalışanı” adını verdiği bir tabaka yükselmiştir. Bilgi çalışanlarına yalnız ileri üretim sektörlerinde değil, hizmet sektöründe de rastlamak mümkündür. Bu kişiler karmaşık tezgahlar ve robotlarla, hassas aletlerle ve bilgisayarlarla çalışır ve en az meslek yüksek okulu eşdeğeri eğitim alırlar (www.bilisimsurasi.org.tr/program/+e-T%C3%BCrkiye+Sorumlu+STK+T%C3%BCrkiye+Bili%C5%9Fim+Derne%C4%9Fi&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=1).

Bilgi toplumu olmak, teknolojiyi etkin kullanmakla beraber teknoloji geliştirme çabalarına katılımı da içermektedir. Teknolojiyi etkin kullanmak ve geliştirilmesine katkıda bulunmak iç içe geçmiş birbirinden koparılamayan iki olgudur (<http://www.tusiad.org/turkish/rapor/unice/avrupaunice.pdf>).

Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere, bütün dünyada yeni bir "devrim"in yaşandığı sıkça ifade edilmektedir. Adına "endüstri devrimi"nden esinlenerek "enformasyon devrimi"

denilen bu dönüşüm, çalışma, yaşama ve düşünme şekillerinde, oldukça ciddi etkilerde bulunmaya başlamıştır (http://www.b2bturk.com/kb/tr/index.php?page=index_v2&id=89&c=25).

İçinde bulunduğumuz yüzyılın ikinci yarısında bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin geliştirilip bütünleştirilmesi ile başlayan yeni doğan bu toplumsal yapıya Fritz Machlup “bilgi ekonomisi”, Ralph Dahrendorf “postkapitalizm”, Daniel Bell “Post-Endüstriyel”, Peter F. Drucker “Post Business Society”, Masuda ve Porat “Information Society” (Bilgi Toplumu), Teknokratik Çağ, Bilişim Toplumu olmak üzere değişik adlar verilmiştir (ERKAN, 1998, s.72).

Bu kavramlardan en fazla kabul görenler; Daniel Bell tarafından 1970’lerde gelmekte olan toplumu tanımlamak için kullanılan “Sanayi Sonrası Toplum” ve Japon araştırmacılar ve özellikle Y.Masuda tarafından kullanılan “Enformasyon Toplumu”dur. Kavramların çeşitliliğine karşın, içeriklerinin daha çok ayrıntıya dönük olması, özde bu yaklaşımların büyük benzerliklere sahip olduklarını göstermektedir. Son yıllarda ise, özellikle bilişim ve iletişim teknolojilerindeki çarpıcı ilerlemeler ve süratli yayılma eğilimi sonucunda günümüz ekonomisi “dijital ekonomi” olarak adlandırılmıştır.

Çağımızda üretimin temelini yenilikçilik (innovation) kavramı oluşturmaktadır ve ekonominin bileşenleri olarak klasik üretim faktörleri yerine esas güç olarak bilgi ele alınmakta; bilgiyi yaratmanın varolan bilgiyi yorumlamaktan daha öte bir anlayış olduğu bazılarıncı belirtilmektedir. Yaratılan ve uygulanan yeni bilginin kaynağı olarak ise birey öne çıkarılmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler açısından konuya bakıldığında, gelişmiş ülkeler bilgiyi üretimde kullanma seviyesinin çok gerisindedirler. Ekonomi açısından bakıldığında gelişmekte olan ülkelerin bilgiye erişim ve bilgiyi üretme sorunları bulunmaktadır. Genelde know-how niteliğinde ele alınan bilginin kullanımı bir işin nasıl yapılacağı üzerine odaklanmaktadır (SÜMER, 2003, s.5).

Yeni teknolojilerden etkin olarak yararlanmak için insan ve şirket özünde yeni becerilere ve yetkinliklere ihtiyaç duyulmakta, yerel ve ulusal sistemler benzer biçimde

yetkinliğe dayalı üstünlüklere yönelmektedir. OECD ülkelerinde yapılan araştırmaların gösterdiği gibi ekonomik başarı ile firmaların, sanayilerin, bölgelerin ve ülkelerin "öğrenme yeteneği" arasında var olan güçlü bağ "öğrenen ekonomi" tanımlamasını desteklemektedir.

Sanayi sektörü üzerine, hizmetler sektörünün ağırlık kazandığı yeni ekonomik yapıda "bilgi" sermayeden daha önemli hale gelmektedir. Teknolojinin hızla gelişmesi, tüm değişimlerin maddi temellerini oluşturmaktadır. Bu değişim endüstri toplumundaki sınıf yapısını da etkilemektedir. Hızla gelişen teknoloji kültürel bir üst yapının ortaya çıkmasını da sağlamıştır (KOCACIK, 2003, s.7).

1950'lerde ve 1960'larda birçok OECD ülkesi savaş sonrası yaralarını sardıktan sonra hızlı bir biçimde gelişmiş ve Amerikan teknolojisini ve bu teknolojinin nasıl yapılacağını kullanmıştır (know-how). Bu teknolojiyi yakalama dönemi 1970'lerde duraksamıştır. Bununla birlikte ABD'de GSMH'nin büyümesinde artış görülmüş ama diğer bazı ekonomiler geride kalmıştır. Ülkeler arasındaki bu ayrılık ekonomi ve politikaların büyümesinde itici kuvvet olan ana etkenlerdeki çıkarların etkilenmekten çok yeniden gözden geçirilmesine sebep olmuştur. Bu da Yeni Ekonominin ortaya çıkışıyla ilgili iddiaların artmasına neden olmuştur (GODIN, 2003,s.20).

Emek yoğun işlerin düşük gelir grubundaki ülkelere kaydırılmasıyla sanayileşmiş ülkelerde emek yoğun işlerden ürünlere know-how ve yaratıcılık temeline dayalı değer ekleyen bilgi yoğun faaliyetlere geçmişlerdir (http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=259).

Bilgi toplumu, iletişim-bilişim devriminin en somut görüntüsüdür. Bilgi toplumunda teknoloji sayesinde bilgi üretimi önem kazanmıştır. Bilgi toplumunda bilgi teknolojileri ile sosyal değişim arasındaki ilişkiler ve ortaya çıkan değişimler iki noktada özetlenebilir: İlki, bilişim teknolojilerindeki değişim ve hızın, sosyal yapıyı çok hızlı bir değişim sürecine sokmuş olmasıdır. İkincisi sosyal değişimin çok hızlı olması, bireysel ve toplumsal hayatın parçalanmasını da hızlandırmaktadır. Bu parçalanmalar bireyde olduğu kadar onun aile hayatında, eğitim de, siyasal, hukuksal alanda da ortaya çıkabilmektedir.

Bell, Bilgi toplumunun beş boyutu bulunduğunu belirterek, söz konusu özellikleri farklı bir sınıflama ile ele almaktadır. Birinci, boyut, mal üretiminden hizmet sektörüne doğru bir değişimin yaşandığı ekonomi ile ilgilidir. İkinci boyut, çalışma alanı içinde ortaya çıkan ve yapılan işin türünde teknik ve profesyonel sınıfın üstünlüğü lehine bir değişme vardır. Üçüncü boyut, sanayi sonrası toplumun, toplum için gerekli yeniliklerin sağlanmasında ve siyasal kararların alınmasında kuramsal bilginin merkezi rol almasıdır. Dördüncü boyut, teknoloji ve teknolojik değerlerin kontrolü anlamında geleceğe yöneliktir. Beşinci ve son boyut ise, karar almayı ve yeni bir entelektüel teknolojinin yaratılmasını içerir (POLOMA, 1993, s.326-327).

Dünya bilgi toplumunun oluşumunda tarım ve sanayi çağından sonraki en üst seviye olan bilgi çağı son derece hızlı bir biçimde atılımlarını sürdürmektedir. Charles Savage'ın adlandırdığı bu çağda, dünyadaki uluslar varlıklarını kanıtlamak için, diğer çağların temel girdileri olan toprak ve işgücü veya öz sermaye birikimini aşarak, entelektüel varlıklarını ve kültürel değişim ve gelişimlerini ön plana çıkarmak durumundadırlar (www.bilisimsurasi.org.tr, 2004, s.10).

Bazılarına göre Yeni Ekonomi internetin, e-ticaretin ve ileri teknoloji ile ilgili her şeyin gelişiminin önemine işaret etmektedir. Bazılarına göre geleneksel konjonktürel dalgalanmaların ve işyerlerinin ortadan kalkması anlamına gelmekte, bazılarına göreyse, global pazarı geliştirmenin rekabetçi baskılarına işaret etmektedir (WIRTZ, 2000, s.11).

İnovasyon* süreci açısından, dolayısıyla da, bilgiye dayalı ekonomide bilginin yönlendirdiği ekonomide kritik olan nokta bilgiye erişimdir ve bilginin kendisini üretmektir. Buradaki bilgi, 'know-how' niteliğindeki bilgidir; yani örtülü bilgidir (http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=282).

Verimlilikteki sektörel farklılıklar sebebiyle milli gelir artacağından hizmet ve bilgi ihtiyacı da yükselecektir. Buradan hareketle, bir çok Avrupalı teorisyen bir toplumun sanayi yapısının dönüşümünde bilim ve teknolojinin önemli bir rol oynadığını

---

* İnovasyon: Toplumsal kültürel ve idari ortamda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması anlamına gelmektedir. Yenilik, yenileme (<http://www.focusinnovation.net/what.html>).

vurgulamışlardır. Buna göre üstün nitelikle çalışan sınıf ile bilim ve teknoloji arasında önemli bir bütünleşme söz konusudur.

Bilgi Çağının başlangıcı, genel olarak İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yıllarda gösterilmektedir. Bu konuda kesin bir tarih vermek mümkün olmamakla birlikte, 1957 yılında ABD’de ilk defa beyaz yakalı işçilerin sayısının mavi yakalıları geçmiş olması bazı yazarlarca bu tarihin bilgi çağı başlangıcı olarak kabulüne neden olmuştur. Söz konusu bilgi toplumunu belirleyen temel karakteristikleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Bilgi toplumundaki en büyük özellik, mal üretiminden hizmet üretimine doğru ekonomik yapıda bir kayma görülmektedir.

Bilgi toplumu adını verdiğimiz yeni toplumda insanların çalıştıkları yer değil aynı zamanda yaptıkları işlerin türü de değişmektedir. Sanayi toplumunda yarı vasıflı işçiler çalışan sınıf içinde en kalabalık grubu oluşturmaktaydılar. Bilgi toplumunda ise, teknik ve profesyonel sınıf, yani P.Drucker tarafından “bilgi işçisi” olarak nitelenen bilim adamları, teknisyenler, mühendisler, öğretmenler sayıca artmış ve toplumun kalbi konumuna yerleşmişlerdir. Buna bağlı olarak toplumda gücün yapısı da farklıdır. Tarım toplumunda toprak sahipleri, sanayi toplumunda ise sermaye sahibi işverenler gücü ellerinde bulundurmaktaydılar. Oluşan yeni toplumda ise güç bilgi sınıfına aittir.

Sanayi toplumu, malların üretimi için makine ve insanların koordinasyonuna dayanmaktaydı. Bilgi toplumu olmanın bir yolu da ulusların ekonomilerinde bilgiyi kullanabilme yeteneklerinden geçer. Yeni ekonomi de denilen bilgi ekonomisinin hakim olduğu toplumlar bilgi etrafında örgütlenmektedir (http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=259).

AB Komisyonu tarafından benimsenen tanıma göre; “Bilgi Toplumu”, ekonomik ve sosyal yaşamda bilginin kilit unsur olduğu bir toplumu ifade etmektedir. Vatandaşlar, hem tüketiciler hem de çalışanlar olarak, bilgiyi yoğun biçimde kullanmaktadır ve ileri bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile bilgi toplumu, evrensel olarak erişilebilir bir hedeftir (<http://www.eto.org.uk/twork/tw97eto/tw97-a4.htm>).

Tablo: 7
Sanayi ve Bilgi Toplumunun Karşılaştırılması

		Sanayi Toplumu	Bilgi Toplumu
Yenilikçi Teknoloji	Öz	Buhar Makinesi (Güç)	Bilgisayar (Bellek, hesaplama, kontrol)
	Temel fonksiyon	Fiziksel emeğin ikamesi	Zihinsel emeğin ikamesi
	Üretim gücü	Maddi üretim gücü (Kişi başına sermaye artışı)	Bilgi üretme gücü (optimum hareket – seçim kapasitesinde artış)
Sosyo – ekonomik yapı	Ürünler	Faydalı mallar ve hizmetler	İletişimsel bilgi, teknoloji, Bilimsel bilgi
	Üretim merkezi	Modern fabrika (makine – ekipman)	Bilgi kullanımı (bilgi ağları, veri bankaları)
	Piyasa	Yeni dünya, koloniler, tüketici satın alma gücü	Bilimsel bilgi sınırlarının, bilgi alanının genişlemesi
	Öncü endüstriler	İmalat endüstrileri (makine, kimya endüstrileri)	Entelektüel endüstriler (iletişimsel ve bilimsel bilgi endüstrileri)
	Endüstriyel yapı	Birincil, ikincil ve üçüncül endüstriler	Matriks endüstriyel yapı (birincil, ikincil, üçüncül ve dördüncül endüstri sistemleri)
	Ekonomik yapı	Mal ekonomisi (işbölümü, üretim ve tüketim ayrılması)	Sinerjik (synergetic) ekonomi (ortak üretim ve kullanım)
	Sosyo-ekonomik ilke	Fiyat ilkesi (arz ve talep dengesi)	Amaç ilkesi(sinerjik(ortak)ileri besleme ilkesi)
	Sosyo ekonomik özne	Girişimler (özel sektör, kamu sektörü, üçüncü sektör)	Gönüllü topluluklar (yerel ve bilgi toplulukları)
	Sosyo ekonomik sistem	Sermayenin özel mülkiyeti, serbest rekabet, kar maksimizasyonu	Altyapı, sinerji ilkesi, toplumsal faydanın önemi
	Toplum biçimi	Sınıflı toplum (merkezi güç, sınıfları kontrol)	Fonksiyonel toplum (çok merkez, fonksiyon, otonomi)
	Ulusal Hedef	Gayri safi ulusal refah	Gayri safi ulusal tatmin
	Hükümet biçimi	Parlementer demokrasi	Katılımcı demokrasi
	Sosyal değişimin itici gücü	İşçi hareketleri, grevler	Sivil hareketler ve sorunlar
	Toplumsal problemler	İşsizlik, savaş, faşizm	Gelecek şokları, terör, kişisel dokunulmazlığın ihlali
	En ileri aşama	Yüksek Kitlesele tüketim	Yüksek kitlesele bilgi üretimi
Değerler	Değer standartları	Maddi değerler(Psikolojik gereksinimlerin karşılanması)	Zaman değeri (hedefe yönelik başarı gereksinimlerinin karşılanması)
	Etik Standartlar	Temel insan hakları, insanlık	Öz-disiplin, toplumsal katılım
	Zaman ruhu	Rönesans (insanın özgürleşmesi)	Küreselleşme (insan ve doğanın ortak yaşayışı)

Kaynak: ERKAN, 1998, s.103

Bilgi toplumu terimini, M. Porat ile birlikte ilk kullananlardan biri olan Y. Masuda'nın 1990 tarihli eserindeki, sanayi toplumu ve bilgi toplumu karşılaştırması Tablo 7'de görüldüğü üzere, iki toplum yapısı arasındaki farklar aşağıdaki şekilde özetlenebilir. Sanayi toplumunu maddi üretimi yerini bilgi toplumunda bilgisayarlar ve

bilişim teknolojilerine dayalı bilgi üretimine bırakmıştır. Sanayi toplumu fiziksel emeği ikame ederken bilgi toplumu zihinsel emeği ikame etmektedir. Sanayi toplumunda maddi mallar fabrikalarda üretilirken, bilgi toplumunda bilgi kullanımı veri bankaları ve bilgi ağlarına bağlı olarak üretilmektedir. Sanayi toplumu yeni girdi ve yeni pazarlar için kolonilere yönelirken, bilgi kullanımı küreselleşmeye yönelmiştir. Sanayi toplumunda özel mülkiyet, rekabet ve kar maksimizasyonu ön plana çıkarken, bilgi toplumunda müşterek katılım ve sosyal yarar belirleyici durumdadır. Ayrıca sanayi toplumunda mal ve hizmetlerin arz ve talebine bağlı olarak fiyat mekanizması oluşurken, bilgi toplumunda gelecekteki amaçların gerçekleştirilmesi için bilgi kullanımı gündeme gelmektedir.

2120. Bilgi Ekonomisinin Temelleri

Bilgi ekonomisi, hem mevcut sosyo ekonomik eğilimlerin bir ürünü, hem de bir ulusal politika seçimi, politik bir hedef ya da vizyon olarak tanımlanabilir.

Bilgi ekonomisinin 4 temel direği bulunmaktadır. Bunlar;

1. Yerel ve küresel bilginin ekonominin tüm sektörlerinde yaygın ve etkili kullanımını özendiren, girişimciliği teşvik eden, bilgi devriminin yarattığı ekonomik ve sosyal dönüşümlere izin veren ve onları destekleyen uygun ekonomik dürtünün ve kurumsal rejimin yaratılması ve bilgi toplumunun hukuksal alt yapısının oluşturulması,

2. Kaliteli eğitim ve yaşam boyu öğrenimin herkesin erişimine açık olduğu, yetenekli, esnek ve yaratıcı insanlardan oluşan bir toplumun yaratılması,

3. Toplumun tüm kesimlerinin erişimine açık, etkili ve rekabetçi bilgi ve iletişim hizmet araçlarının oluşturulmasını sağlayan dinamik bir bilişim altyapısının, tam rekabete açık ve yenilikçi bir bilişim sektörünün kurulması,

4. Hızla büyüyen küresel bilgi stokuna katkıda bulunan, etkili bir ulusal inovasyon sisteminin ve iş ortamının yaratılmasıdır (UÇKAN, 2003, s.1).

2121. Bilgi Ekonomisinin Temel Özellikleri

Bilgi ekonomisine Yeni Ekonomi de denilmekte olup özellikleri şunlardır;

1. Yeni ekonomi bilgi ekonomisidir: Bilişim teknolojileri bir ekonominin bilgi temelli olmasına imkan sağlamaktadır. Bilgi ve yenilik yeni ekonominin anahtar girdileridir. Bilgi ekonomisinde bilginin yaratılması hem bilgi işçilerine hem de bilgi tüketicilerine yani insanlara aittir. Mal ve hizmetlerin içeriği müşteri fikirleri tarafından belirlenirken, bilişim teknolojisi mal ve hizmetlerin bir parçası haline gelecektir. Bilgi ekonomisinde kuruluşların en önemli kaynakları klasik üretim faktörleri değil beyin güçleridir.

2. Yeni Ekonomi Dijital Bir Ekonomidir: Her tür bilgi, ses, yazı, görüntü, hareketli obje vs. bilgisayar ağları tarafından iletilmektedir. Dolayısıyla, büyük miktarlarda bilgi son derece hızlı, ucuz ve güvenilir bir şekilde alıcılarına ulaşmaktadır. İnternet ekonomisini, yoğun olarak da elektronik ticareti bu kapsamda değerlendirmek mümkündür.

3. Yeni Ekonomide Sanallaşma Önemli Rol Oynamaktadır: Bilginin analogdan dijital dönüşmesi, fiziki varlıkların sanal hale gelmesine imkan vermektedir. Sanal, İngilizce “virtual” kelimesinin karşılığı olarak bir şeyin gerçeğe çok yakın olması ya da bir şeyin fiilen olması anlamını taşımaktadır. Bir şeyin sanal olabilmesi için başka bir şeyin gücünü ve yeteneğini içermesi gerekmektedir.

4. Yeni ekonomi moleküler bir ekonomidir: Yeni ekonominin moleküler bir ekonomi olması, fizikten ödünç alınan “molekülerleşme” kavramının kısaca incelenmesiyle net bir şekilde anlaşılabilir. Fizikte, molekül bir maddeyi oluşturan en temel elemanlardan biridir. Molekül, bir cisim parçalandığında hâlâ aynı kimyasal özelliklerini gösterebilen en küçük parçasıdır. Bir madde içindeki moleküller elektrik gücü sayesinde birbirlerine yapışık halde kalabilmektedirler. Katı maddelerde molekülleri bir arada tutan itme ve çekme gücü dengelidir.

5. Yeni ekonomi bir ağ ekonomisidir: Yeni ekonomi iletişim ağlarıyla bütünleşen bir ekonomidir. Analog hatlar yerine dijital iletişim ağlarının oluşması ve klasik ana

bilgisayar sisteminden web tabanlı sisteme doğru gerçekleşen kayma iş dünyasında önemli dönüşümler neden olmaktadır.

6. Kıyasıya rekabete dayalı ekonomidir: Yeni ekonomide birçok endüstride rekabet şiddetlidir. Firmalar piyasa güçlerini artırmak ve liderliği ele geçirmek amacıyla yeni bir ürün geliştirmek veya esaslı bir yenilik yoluyla mevcut ürünün yenisiyle yer değiştirmesini sağlamak için birbirleriyle kıyasıya rekabet etmektedirler. Pazarlar ve işletmeler dinamik hal almış ve hızla yeni mesleklerin ortaya çıkışına tanık olunmaktadır.

7. Yenilik ve icatlara dayalı ekonomidir: Bilgi ekonomisi bilginin üretilmesinin yanı sıra kullanılması ve yayılmasına dayalı bir ekonomidir. Yeni ekonomide yüksek teknolojiye sahip birçok endüstride rekabet yeniliklere dayalıdır ve dinamiktir. Firmalar arasındaki rekabet mevcut ürünlerin “ en yüksek kaliteyle en düşük fiyata “ satılması için yapılmaz. Amaç, mevcut ürünü bir daha kimsenin almamasını sağlayacak yeni bir ürün, süreç ya da kategori oluşturabilmektir.

8. Esnek organizasyon yapısına dayalı ekonomidir: Bu tip organizasyonlar, kaynak israfını azaltarak ve üretim sürecinin her aşamasına değişen koşulları dikkate alan yaratıcı düşünce tarzını entegre ederek emek ve sermayenin verimliliğini artırmakta; bilgi akışı açısından işlevsel olmayan orta düzey yönetimin bir çok katmanını ortadan kaldırmakta ve aşırı uzmanlaşma ve bölümlere ayırma uygulamasını, çok boyutlu iş sorumluluğunu tanımlayarak ve timler ve mesleki rotasyonu kullanarak engellemektedir.

9. Bilgi yoğun-yoğun hizmetlere dayalı ekonomidir: Bilgiye dayalı ekonominin hızla gelişmesi, yeni durum ve şartlara uyum sağlama ve yapısal dönüşüm gereksinimini artırmaktadır. Ekonomik yaşamda devrim yaratan evreler arasındaki süre gittikçe kısalmakta ve zamanımızda değişim ve ilerlemenin hızı artmaktadır.

10. Yeni ekonomi global bir karaktere sahiptir: Belirtilen özellikler, yeni ekonominin daha çok teknolojik tabanlı gelişmelerin ürünü olduğunu, eski ekonominin karşıtı bir kavram olmadığını, değişimin ve gelişimin simgesi olduğunu anlatmaktadır. Ayrıca bu kavram, "varlık anlamında en fazla "değer verdiği" olgu "düşünceler" ve bu düşünceleri üreten beyinler” olarak görülmektedir (http://www.isgucdergi.org/index.php?arc=arc_

view.php&ex=177&inc=arc&cilt=6&sayi=2&year=2004; http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=183).

Bilgi bulunması zordur ve kesinlik özelliği son üç bin yıldır açık bir şekilde tartışılmaktadır. Foucault'a göre zamanın kabul görmüş bilgisi çeşitli ekonomik sosyal ve kültürel kaynakları harekete geçirmede anahtar güçtür ve bu güç bilgiyle bağlantılıysa o zaman söylevlerde bilgiyle ilgili açıklanan fikirler, gücün nasıl ve kimlerin çıkarına kullanıldığını görünür hale getirmek için araştırılmalıdır (ROONEY, 2004, s.406).

Bilindiği şekilde modern endüstriyel toplum kendini geleneksel/tarım toplumlarının yapı ve değerlerinden hareketle tanımlamıştır. Geleneksel toplumlardan farklı olarak modern/endüstriyel toplum paradigması büyük ölçüde şu özelliklere sahiptir:

- Fabrika üretimi ya da endüstrileşme,
- İleri düzeyde işbölümü,
- Otoritenin merkezileşmesi,
- Bürokratikleşme,
- Büyük ölçekli işletmeler,
- Mekanik evren/ya da organizasyon anlayışı ve kişisellikten uzaklaştırma,
- Rasyonalite ve püritan etik
- İlerleme ve evrim anlayışı
- Düzen ve homojenleşme
- Standartlaşma ve kitle üretimi

(http://www.b2bturk.com/kb/tr/index.php?page=index_v2&id=89&c=25).

Bilgi ve iletişim tabanlı bilgi ekonomisi şu karakteristik özelliklere sahiptir:

1. Sürekli hızlanan teknolojik gelişmeler
2. Artan bilişim ve bilgi yoğun faaliyetler
3. Kısalan pazara girme ve ürün/hizmet hayat dönüşüm süreleri
4. Pazarların küreselleşmesi
5. Sanayi kolları arasındaki farkların belirsizleşmesi (UÇKAN, 2003, s.1).

Bilgiye dayalı ekonomi konusunda Aykut Göker'in Türkiye açısından yaptığı bazı tespitler bulunmaktadır.

- Bilgiye dayalı ekonomi” kavramı her şeyden önce üreten bir ekonomiyi / üretim ekonomisini var sayar. Kavramı üretenler üretim ekonomileridir ve bu kavram üretim ekonomilerinin çağımızda geldikleri aşamayı anlatmaktadır.

- Sanayi çağın jenerik teknolojileri tabanında köklü bir değişime uğramaktadır; ama, bilgiye dayalı ekonomide / bilginin yönlendirdiği ekonomide bilgi yalnızca, yüksek teknolojlili sanayiler ve yeni dallar için değil, dönüşüme ayak uydurmak zorunda olan “düşük teknolojlili” sanayi dalları için de kritik öneme sahiptir.

- Teknoloji bir bilgi kategorisidir; çağımız teknolojisinin kaynağı da bilimsel bilgidir; bilimdir. Bu açıdandır ki, bugünün üretim ekonomileri bilgiye dayalı ekonomi /bilginin yönlendirdiği ekonomi olarak nitelenmektedir.

- İnovasyonda belirleyici olan teknolojik inovasyondur. Bu açıdan da teknoloji çağımız sanayii için bütün üretici faktörler arasında en belirleyici olanıdır; üretim sürecinin stratejik girdisidir (http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=282).

2122. Yeni Ekonomi (Bilgi Ekonomisi) ile Eski Ekonomi Arasındaki Farklar

İnterneti enformasyon teknolojilerinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Amerika, Avrupa Birliği ve Japonya’da bu alana yapılan yatırımlar daha önce benzeri görülmemiş oranda, yıllık ortalama %12 artmaktadır. İlk olarak 1995 yılında yapılan elektronik ticaretin cirosu 1998 yılında 301,4 milyar dolara ulaşmış bulunmaktadır. Bu cironun 2002–2003 yıllarında 1 trilyon doları aşması beklenmektedir. Asya’da 1999 yılında firmalar arası endüstri içi ya da dışı (B2B-Business to Business) ticaretin elektronik ticaret yoluyla yapılan bölümü yaklaşık 30 milyar dolar düzeyindedir. Gelişmiş ekonomilerin önümüzdeki beş yıllık süreç içerisinde elektronik ticareten sağlayacakları fayda, yıllık ortalama %1,2 GSYİH artışı ve %0,5–0,8 enflasyon düşüşü olarak tahmin edilmektedir.

Intel'in farklı sektörlerden 100 Türk şirketi üzerinde yaptığı araştırmaya göre, bu şirketlerin 22'si halihazırda elektronik ticaret yapmaktadır, 15'i yakın zamanda gerekli altyapıyı tamamlayarak bu alanda faaliyet göstermeyi planlamaktadır, 63'ü ise elektronik ticaret yapmayı hiç düşünmemektedir.

Tablo: 8

Yeni Ekonomi(Bilgi Ekonomisi) ile Eski Ekonomi Arasındaki Farklılıklar

Değişim Unsuru	Eski Ekonomi	Yeni Ekonomi (Bilgi Ekonomisi)
Üretim ve Rekabet Alanı	Ulusal	Global
Organizasyon Türü	Hiyerarşik- Bürokratik	Ağ Örgüsü, Şebeke
Üretim Organizasyonu	Kitlesele Üretim	Tam Zamanında Esnek Üretim
Büyüme Belirleyen Faktör	Sermaye, İşgücü	Yenilik, İcatlar ve Bilgi
Teknoloji Belirleyen Faktör	Makineleşme	Dijitalleşme
Karşılaştırmalı Üstünlüğün Kaynağı	Ölçek Ekonomileri; Düşük Maliyet	Kapsam Ekonomileri, Yenilik&Kalite
Ar-Ge'ye verilen Önem	Düşük, Orta	Yüksek
Diğer Firmalarla İlişkiler	Tek Başına Hareket Etme	İşbirliği, Ortaklık, Sinerji, Birleşme
İşgücü Politikasının Amacı	Tam İstihdam	Yüksek Reel Ücret
Gerekli Eğitim	Mesleki Diplomaya Yönelik	Yaşam Boyu Öğrenim
İstihdamın Doğası	İstikrarlı	Risk ve Fırsatlarla Dolu
Regülasyonlar	Kumanda ve Kontrol	Piyasa Araçlarına Dayalı, Esnek
Beşeri Sermaye	Üretim Odaklı	Müşteri Odaklı
İşgücü	Önemli	Daha Az Önemli
İşgücünün Yapısı	Kalifiye Değil veya Belirli Bir Alanda Uzman	Bilgi, Tecrübe ve Çok Yönlü Beceri Sahibi, Yenilikçi, Yaratıcı
Varlıklar	Maddi Varlıklar Görece Önemli	Gayri Maddi Varlıklar daha önemli
Sektörel Yapı	Tarım ve Sanayi Sektörü Ağırlıklı	Hizmet Sektörü Ağırlıklı

Kaynak: AKTAN-VURAL, 2004, s.151

2123. Yeni Ekonomide (Bilgi Ekonomisi) Yeni İşler ve Meslekler

Yeni ekonominin istihdam boyutu dikkate alındığında iki temel görüşten bahsetmek mümkündür. İlki; yeni ekonominin istihdam artırıcı boyutunun bulunması, ikincisi ise; yeni teknolojilerle beslenen yeni ekonominin geleneksel yapıya sahip bazı işleri ve istihdamı daraltacağıdır. Yeni ekonomi ile birlikte üretim ve hizmet sektöründe rutin işler için işçi talebinin azalacağı, yalnızca ileri derecede vasıflı teknisyenler ve yöneticiler için bir gelecek olduğu görüşü ileri sürülmektedir (http://www.isgucdergi.org/index.php?arc=arc_view.php&ex=177&inc=arc&cilt=6&sayi=2&year=2004).

Yeni teknoloji ilk olarak üretim sürecinde yani ekonomide kullanılmaktadır. Bu da yeni iş bölümü ve uzmanlaşmalara yeni mesleklerin doğmasına neden olmaktadır. Teknolojinin sosyal alandaki yansısıyla ortaya çıkan yeni meslekler ve sosyal tabakalar, örgütlenerek toplumda kendi ağırlıklarını hissettirmeye başlamakta ve yeni gelişen siyasal grupların siyasal mücadelesi ortaya çıkmaktadır (KOCACIK, 2003, s.3).

Yeni ekonomi, yüksek vasıf düzeyine sahip, nitelikli ve zihin gücünü kullanan işgücünü temsil etmektedir. Bu yönüyle yeni ekonominin aktörlerinin çoğunlukla bilgi işçilerinden oluştuğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla yeni vasıflara ve değerlere dayanan yeni ekonominin işgücünün (bilgi işçisi) toplumda ağırlık kazanması aralarında sendikalarında bulunduğu pek çok kurum için derin anlamlar taşımaktadır (http://www.isgucdergi.org/index.php?arc=arc_view.php&ex=177&inc=arc&cilt=6&sayi=2&year=2004; AKTAN-VURAL, 2004, s.161).

Küresel bilgi toplumunun ortaya çıkması, istihdam yaratmada ve küresel sistemin en gelişmiş ekonomilerindeki hizmet sektörünü genişlemesinde düşüşe neden olmuştur. İş kayıplarını telafi etmek için birçok yorumcu ve siyasiler bilginin ve bilgi işçilerinin yerlerinden edilen işçiler için geleceği temsil ettiğini söylemişlerdir ve Bilgi Teknolojileri(IT) becerilerini destekleyen politikalar önermişlerdir. Hindistan gibi gelişmekte olan ülkeler OECD ülkelerindeki bilgi hizmetlerine karşı başarılı bir şekilde rekabet etmektedirler. Elektronik ağının gelişmesiyle, uluslar arası görevlerin artarak devingenleşmesi muhtemeldir. Bu durum zengin ülkeler dışındaki ülkelerin gelişimine

yardımlar ederken Amerika ve Avrupa’da kapasitesinin altında işte çalıştırmayı ve gelir adaletsizliğini artırmaktadır (MAY, 2000, s.1).

Bilgi toplumu ve bilgi ekonomisinin tanımlamalarından sonra tezimizin konusu gereği Avrupa’daki Bilgi Ekonomisi olgusundan bahsedilecektir.

22. Avrupa’da Bilgi Temelli Ekonominin Gelişimi

Dönüşüm süreci planlı ekonomiden açık Pazar ekonomisine doğru Avrupa Birliği’ne giriş hazırlıklarıyla aynı zamana rastlıyorken 1990’larda Avrupa Birliği aday ülkeleri, bilgi temelli ekonominin gelişimini yakalama çabalarında çok büyük zorluklarla karşılaşmışlardır.

Bilgi toplumu kavramı özellikle 1994 yılından itibaren, AB’de çok sayıda kişi ve kurum tarafından yürütülen çalışmalara ve raporlara konu olmuştur. Avrupa Komisyonu, Bangemann Raporu’nu esas alarak, Avrupa Komisyonu “Avrupa’dan Bilgi Toplumuna Giden Yol” konulu bir eylem planı sunmuştur. Komisyon eylem planında öncelikle bilgi toplumu için gerekli olan teknik, yasal ve düzenleyici standartların ve çerçevenin yaratılması için gerekli tedbirleri sıralamıştır.

Bangemann Raporu, Bilgi Toplumu’nun yapı taşları olarak nitelendirilen 10 alana ayrılmıştır.

1. Tele-Çalışma: Pilot nitelikte kurulan uzaktan çalışma merkezleri sayesinde mobil işgücüne istihdam sağlanması,
2. Uzaktan Öğrenme: Pilot nitelikteki projelerle Kamu kurumları, işletmeler, okullar ve ticaret örgütlerinin katılımıyla toplumun ve işgücünün yaşam boyu öğrenim, eğitim ve ileri eğitimin erişilebilir ve cazip kılınması,
3. Üniversiteler ve araştırma merkezleri için ağlar: Kurulacak telekomünikasyon ağları sayesinde üniversiteler, araştırma merkezleri ve sanayi arasında bilgi alışverişi ve işbirliğinin güçlendirilmesi, Avrupa’nın beyin gücünün birleştirilmesi,

4. Küçük ve orta ölçekli işletmeler için uzaktan işletme hizmetleri: Büyük işletmeler gibi KOBİ'lerin de resmi idareler, dernekler, müşteriler ve satıcı firmalarla bağlantılarının sağlanması
5. Karayolu trafik yönetimi: Sürücü bilgisi, güzergahta yol gösterilmesi, filo yönetimi, karayolu fiyatlandırması gibi çalışmalar ve bazı otoyollar ve şehirlerde karayolu trafik yönetimi sistemlerinin kurulması,
6. Hava trafik kontrolü: Uçaklar ile hava trafik kontrol merkezleri arasında iletişimi güçlendirecek ve uçuş güvenliğini artıracak nitelikte bir Avrupa standartlar sisteminin kurulması ve tek bir trans-Avrupa hava trafik sisteminin oluşturulması,
7. Sağlık ağları: Daha iyi teşhis olanağı, potansiyeller için tahlil ve hastane hizmetlerine çevrim içi erişim, organ nakline uygun organların daha geniş ölçekte aranması gibi amaçlarla, doktorların, hastanelerin, rehabilitasyon merkezlerinin ve sağlık sigortası kuruluşlarının bilgi alışverişi yapmalarını mümkün kılacak olan Topluluk ölçeğindeki ağın kurulması,
8. Elektronik ihaleler: İletişim ağları sayesinde, kamu ihalelerinin, ortak standartlar temelinde Topluluk ölçeğinde açılması ile tedarik sisteminin etkinleştirilmesi,
9. Trans-Avrupa kamu yönetimi ağı: Tek pazarın da etkisiyle vergi ve gümrük bilgileri, istatistikleri sosyal güvenlik verileri gibi konularda üye devletlerin kamu kurumları arasında giderek yoğunlaşan iletişimin, elektronik ağlar üzerinden daha basit ve daha verimli hale getirilmesi,
10. Kent içi bilgi otoyolları: Evden mal siparişi, yabancı dil öğrenilmesi, bankacılık işlemlerinin yapılması, video filminin ekrana getirilmesi gibi hizmetlere bir ağa bağlanmış bir televizyon aygıtından ulaşılabilmesiyle, "Bilgi toplumunun eve getirilmesi (<http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/backg/bangeman.html>).

Yapısal değişimin kaçınılmaz olduğu bilgi toplumu olma sürecinde ve sonuçta tüm Avrupa vatandaşlarının yaşam kalitesinin yükselmesi beklenirken, sürece uyum sağlanmasında bazı kesimlerin geride kalması olasılığının da risk olarak ifade edildiği raporda, bahse konu risklerin asgari seviyeye çekilebilmesi için yaşam boyu öğrenim, eğitim ve bu bağlamda özendirilmenin önemine dikkat çekilmiştir. Küresel rekabet koşullarında acilen eyleme geçilmesi tavsiye edilmiştir. Bilginin geniş kitlelere yayılmasını engelleyen unsurların ortadan kaldırılması ve kamuoyunun bu yönde bilinçlendirilmesi için düzenleyici reformların yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Başta özel sektör olmak üzere

piyasa güçlerinin itici ve belirleyici olması öngörülen rekabet ortamının bozulmasını engelleme rolü ise, kamu sektörüne verilmiş ve siyasi desteğin istikrarlı bir biçimde sağlanması istenmiştir (GÜLTAN, 2003, s.152).

1997'de Brüksel'deki Avrupa Birliği Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (MDAÜ) Zirvesi'nde bu ülkelerin bilgi toplumuna doğru hızlı bir ilerleme kaydettikleri fakat birçok önemli aşamanın aynı kaldığı ve bu ülkelerin ortak çabalarının devamlılığıyla yarar sağlayacakları belirtilmiştir.

Avrupa Birliği ve MDAÜ için Zirvenin sonuçlarının ve önerilerinin uygulanmasını gözden geçirecek ve denetleyecek Üst Düzey Devlet Temsilcilerinden oluşan Üst Düzey Katılım Heyetinin kurulması için çağrı yapılması zirvenin sonuçları arasındadır. Bu Üst Düzey Katılım Heyeti 2000 yılında Varşova'da düzenlenecek olan Bakanlar Düzeyi Konferansı'nda rapor edilmiştir.

Avrupa Entegrasyonunu hızlandıran Avrupa Bakanlar Konferansı, Varşova 11-12 Mayıs 2000 Konferansı ana hedefleri; MDAÜ'den Bakanlar ve bugüne kadarki siyasi sosyoekonomik başarıların değerlendirilmesiyle oluşan Bilgi Toplumu Avrupa Modelinin yayıldığı Avrupa Birliği arasında fikir birliğini oluşturmak ve aday ülkelerdeki bilgi toplumunun ortak vadeli gereksinimlerinin üstesinden gelmek için üst düzeydeki politik aksiyon planında ortak bir anlayış getirmektir. Şubat 2001'de Avrupa Komisyonu bu ortak aksiyon planını belirlemek için Kıbrıs, Malta ve Türkiye'yi diğer aday ülkelere katılmaya davet etmiştir (<http://www.emcis2004.hu/>).

İletişim ve bilişim teknolojileri tanımları gereği; hizmet faaliyetleri ticaretinin, özellikle üretiminin tüketimine yakınlığı nedeniyle önemli hale gelen coğrafi konum ve zaman sınırlamalarını aştığı için bu tür hizmetlerin giderek artmasına imkan vermektedir. Zaman veya mekan depolama boyutu (imkanı), enformasyon teknolojilerinin birçok faaliyet alanında üretimi tüketimden ayırarak ticaretini artırma imkanı vermektedir (FREEMAN-SOETE, 2003, s.1-20).

Tablo: 9**AB'ye Üye, Yeni Üye ve Aday Ülkelerde İnternet Kullanıcı Sayısı (.000)**

Ülkeler	2004	2005	2006*
Belçika	3.796		5.100
Danimarka	-		3.763
Almanya	46.455	47.127	50.616
Yunanistan	-	3.800	3.800
İspanya	14,095		19.204
Fransa	24.848		29.521
İrlanda	-		2.060
İtalya	28.610		30.763
Lüksemburg	-		315
Hollanda	-		10.806
Avusturya	3,730		4.650
Portekiz	3,600		7.783
Finlandiya	.2.786		3.286
İsveç	6.722		6.800
İngiltere	-	35.807	37.800
Kıbrıs Rum Kes.	250		298
Çek Cumhuriyeti	-		5.100
Estonya	621		690
Macaristan	741,8	3.050	3.050
Letonya	90		1.030
Litvanya	512,2		1.222
Malta	120		301
Polonya	-	10.600	10.600
Slovak Cum.	397,8		2.500
Slovenya	750		1.090
Bulgaristan	1.545		2.200
Romanya	4.000		4.940
Türkiye	5.500		16.000

Kaynak: www.internetworldstats.com/stats9.htm

* Tahmini değerler

Küreselleşme ortamında ulusların ekonomisinin yeniden kendi içinde kalması ve dışa kapanması söz konusu edilemeyecektir. Dünya toplumları da doğal olarak bu olmazsa olmaz yöntemi benimseyerek, çözümün bu yöntemle sağlanacağına gönülden inanç beslemektedir. Böylece, yeniden ulusal ekonomiler dışa açılarak, büyük şirketler uluslararası yapılara yönlendirilerek, iletişimde teknolojik açıdan dev adımlar atılmaktadır (www.bilisimsurasi.org.tr/home.php?golink=duzenleme&sayfa=1 - 13k).

Avrupa’da internet kullanımı ve internet nüfuz etme oranı Kuzey Amerika’nın çok altındadır. Avrupa, farklı bilişim sektörü gelişimi, düzenleyici uygulamaları, internet nüfuz etme oranı olan ülkelerden oluşmaktadır. Avrupa’da doğudan batıya ve kuzeyden güneye sayısal uçurumun varlığından söz edilebilir. Avrupa’da tüm üye ülkelerin BİT devrimlerinin getirdiği sosyal ve ekonomik faydalardan tam olarak yararlanabilmesi için e-Avrupa projesi başlatılmıştır. Tablo 9, AB’ye üye, yeni üye ve aday ülkelerde yıllar itibariyle ülkelerin internet kullanıcı sayısındaki artışı göstermektedir.

BİT ilerlemesinin ABD’deki kadar yoğun olmadığı pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke de bu alana yönelmiş, uzun vadeli ve geniş bir alanı kapsayan politikalar üretmeye başlamışlardır. AB’nin “e-Avrupa” BİT gelişmelerini yakalamakta geç kalan Avrupa ülkelerinin bu programla gerekli altyapıyı oluşturarak, yeni ekonomiye hızla geçmesi amacını taşımaktadır (http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=183).

İzleyen bölümde AB’nin bilgi temelli ekonomiye geçiş sürecinde AB’ye tam üye ve tam üye olmaya aday ülkelerde gerekli alt yapıyı kurmak üzere başlattığı e-Avrupa, e-Avrupa+ girişimlerine ve Türkiye’nin Bilgi Toplumu oluşturmak üzere başlattığı e-Dönüşüm projelerine değinilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. e-AVRUPA ve e-DÖNÜŞÜM

Bu bölümde e-Avrupa, e-Avrupa+ ve e-Dönüşüm tanımlamalarına ve AB için bu oluşumların Bilgi Toplumu olma yolundaki önemi ortaya koyulmuştur.

Avrupa Birliği'nin son birkaç senede ekonomideki temel yaklaşımını değiştirmeye çalıştığı görülmektedir. Bu değişiklik, Avrupa Birliği ekonomilerinin ciddi bir yapısal değişiklik geçirmesi gerektiğini söyleyen ve bu değişikliğin 2000-2010 dönemi içerisinde nasıl ve hangi araçlarla gerçekleştirileceğini belirleyen Lizbon Stratejisinde çok net bir şekilde tarif edilmiştir (İNAN, 2005, s.67).

Lizbon Girişimi Aralık 1999 yılında Avrupa Komisyonu tarafından başlatılmış ve 23-24 Mart 2000 tarihinde, Lizbon'da Avrupa Konseyi tarafından onaylanmıştır. Rapor, özünde, Avrupa Birliğinde uygulanan ekonomi politikalarının, özellikle Avrupa Sosyal Modelinin kapsamlı bir eleştirisidir. Avrupa Birliğine aday ülkelerin hükümet başkanları dijital ekonominin getirdiği zorluklara karşı birlikte hareket etmek için ortak görüşe sahiplerdir. Rapor herkes için Bilgi Toplumu başlığı altında benimsenmiş olup 2010 yılında Avrupa'nın dinamik bilgi ekonomisi ve dünyayla rekabet edebilme gücüne sahip olmasını amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda aday ülkelerin tam üye olmalarının önemini belirtmek için Avrupa Birliği aday ülkelerinin karşılaştığı zorlukların belirlenmesi böyle bir politik hedeflerinin gerçekleşmesinin kesinleşmesi için Avrupa Birliği devlet ve hükümet başkanları tarafından ortak bir Aksiyon Planı sunulmuştur.

Raporun bakış açısı, Avrupa Birliğinde uygulanan politikaların başarısını, diğer büyük ekonomilerle karşılaştırarak ölçme amacına dönüktür. Bir başka deyişle ABD, Japonya gibi diğer rakip ekonomilerin başarısıyla AB ekonomisinin başarısını kıyaslamaya yöneliktir.

- Avrupa Birliğinin ekonomik büyüme hızı genellikle ABD'nin gerisindedir.
- Avrupa Birliğinde işsizlik kabul edilemeyecek ölçüde yüksektir ve bu durum yarattığı ekonomik kayıpların yanı sıra, çok sayıda kişinin kendisini toplumda dışlanmış hissetmesine yol açan bir sosyal sorun da yaratmaktadır.
- Avrupa Birliği ekonomisi, başlıca rakipleri, özellikle ABD, kadar dinamik ve istihdam yaratma yeteneğine sahip değildir.

Lizbon raporu bu üç tespiti yaptıktan sonra, Avrupa Birliği ekonomisinin temel sorunu bilgi temelli (knowledge based) bir ekonomiye dönüşmemiş olmasıdır. Lizbon raporu, Avrupa Birliği ekonomisinin temel zaafalarını ve nedenlerini bu şekilde tespit etmiş ve ekonominin iki ana temel politika hedef çerçevesinde biçimlenmesini önermiştir. Bu hedefler aşağıdaki gibidir.

Ekonomik reformların temel amaçlarından birisi, ekonomiyi bir bilgi temelli ekonomiye çevirmek olmalıdır. Avrupa Sosyal Modeli, öncelikleri arasına insana yatırımı, özellikle eğitim yatırımlarını alacak şekilde yeniden tasarlanmalıdır (İNAN, 2005, s.67).

30. e-Avrupa

e-Avrupa, Avrupa Komisyonu tarafından Aralık 1999 tarihinde, Avrupa'yı dünyadaki en dinamik ve rekabet gücü en yüksek pazar haline getirmek amacıyla yönelik olarak, üye ülkelerde internet alanında yeni ekonomi için gerekli alt yapıyı kurmak üzere başlatılmış bir girişimdir (<http://www.abgs.gov.tr/dokuman/eEurope%20ve%20Türkiye.htm>). İnternet bu eylem planının temelinde yer almaktadır.

23 – 24 Mart 2000'de Lizbon'da toplanan Avrupa Konseyi zirvesinde Avrupa Konseyi Aralık 1999'da Avrupa Komisyonu tarafından benimsenen 15 AB ülkesinin Hükümet ve Devlet Başkanları, Avrupa'nın gelecek on yılda “dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomisi” haline gelmesi, AB'yi bilgi tabanlı ekonomiye taşımak, ARGE ve yetişmiş insan gücüne yatırımı yoluyla rekabetçi bir yapılanmayı gerçekleştirmek ve İnternet'i daha ucuz, daha hızlı, daha güvenli kılarak yaygınlaştırmak üzere e-Avrupa girişimini geliştirerek desteklemeye karar vermiş ve Avrupa'yı gelecek on yılda “Dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomisini yapmak” gibi çok iddialı bir

hedef belirlemiştir. Bu hedef, Avrupa'nın bir an önce bilgi tabanlı ekonomiden, özellikle de internet'in sağladığı fırsatlardan, sonuna dek yararlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Daha sonra, Avrupa'daki her vatandaşın, her okulun, her şirketin, her hükümetin ve yönetimin en kısa zamanda internete bağlanabilmelerinin gerekliliğine işaret eden e-Avrupa girişiminin hayata geçirilmesine yönelik olarak Haziran 2000'deki Feira AB Konseyinde "e-Avrupa 2002 Eylem Planı" kabul edilmiştir. Bu girişim daha sonra, AB'nin genişleme süreci de düşünülerek, aday ülkelerinde yararlanabileceği, "e-Avrupa+" adı verilen yeni ve benzer bir planla daha geniş bir çerçeveye oturtulmuştur (NOHUTÇU-DEMİREL, 2006, s.5 ; www.bilisimsurasi.org.tr/home.php?golink=duzenleme&sayfa=1-13k).

300. e-Avrupa 2005 Hedefleri

2005 yılında ulaşılması gereken hedefler şu şekilde özetlenebilir.

1. İnteraktif Kamu Hizmetleri: 2004'ün sonunda, üye ülkeler uygun ve herkesin kolay ulaşabileceği interaktif kamu hizmetlerini sağlamış olmalıdır. Komisyon ve üye ülkeler bazı kamu hizmetlerinin karşılıklı olarak kullanımı ve interaktifliği konusunda ortak bir görüşe sahip olmalıdırlar. Bununla ilgili konular potansiyel geniş bant ağının kullanımını, çoklu platform erişimini ve özel ihtiyaçları insanlar için erişiminin belirlenmesini içermektedir.

2. Kamu Üretimi: 2005'in sonunda üye ülkeler kamu üretiminin büyük bir kısmını elektronik olarak gerçekleştirip, harcamaları kısım hükümet üretiminde verimliliği artırmalıdır.

3. Kamu İnternet Erişim Noktaları (PIAP's): Bütün vatandaşların komünlerde ve belediyelerde internete erişimi geniş bant bağlantılarıyla kolaylaştırılmalıdır. PIAP'sın kurulumuyla üye ülkeler öz sermaye kullanmalı ve gerektiğinde özel veya birlikte işbirliği halinde olmalıdır.

4. Geniş Bant Bağlantıları: Üye ülkeler 2005'te bütün kamu idaresi için geniş bant bağlantılarını kurmayı hedeflemelidir. Yönetimler bağlantıları satın alırken teknolojiler arasında ayrımcılık yapmamalıdır.

5. Karşılıklı İşletim: Komisyon 2003 e-devlet Bakanlığı konferansında karşılıklı işletimin e-devlet için önemini belirttiği bir çalışma programı sunmuştur.

6. Kültür ve Turizm: Üye ülkeler özel sektör ve din otoritelerinin işbirliği ile Komisyon 2005'te halkın bilgiye kolay erişebileceği ve Avrupa'yı ilerletecek e-hizmetler belirlemeli ve uygulamalıdır.

7. Kamu Hizmetleri arasındaki Güvenli İletişim: 2003 sonunda Komisyon ve üye ülkeler sınıflandırılmış kamu bilgi değiş tokuşu için güvenli iletişim ağı kurma olanaklarını inceleyecektir(http://europa.eu.int/information_society/eeurope/2005/all_about/egovernment/index_en.htm#eEurope%202005%20Target).

31. e-Avrupa +

e-Avrupa'dan sonra 23-24 Mart 2001 tarihlerinde Stockholm'de yapılan liderler zirvesinde, AB'ye aday ülke konumundaki ülkelerde de bilgi toplumu oluşturma yönündeki eylem planlarını içeren e-Avrupa+ Girişimi görüşülüp onaylanmıştır (<http://www.abgs.gov.tr/dokuman/eEurope%20ve%20Türkiye.htm>).

e-Avrupa+ Eylem Planı, aday ülke ekonomilerinin yenilenmesi ve bilgi toplumunun temel taşlarının oluşturulmasının sağlanması, kurumsallıklarının ve yeteneklerinin artırılmasının desteklenmesi, genel rekabet güçlerini geliştirme ve ülkelerin sahip oldukları güçleri vatandaşlarının yararına kullanmalarına fırsat verme amacına yöneliktir. e-Avrupa+ aday ülkeler açısından da özellikle sayısal bölünmenin önüne geçilmesi amacıyla herkes için ucuz iletişim hizmetlerine erişim olanağı sağlaması ve AB'nin bilgi toplumu ile ilgili müktesebatına uyum konularının temel bir gereklilik olduğunu kabul etmektedir (http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=183).

e-Avrupa+ Eylem Planı, aday ülkelerin ekonomilerinin yenilenmesinin ve modernizasyonunun hızlandırılmasını, amaçlamaktadır. e-Avrupa+, bütün vatandaşlara ucuz iletişim hizmetlerine erişim olanağı sunulmasının temel bir gereklilik olduğunu kabul etmektedir.

Haziran 2001’de Göteborg Avrupa Zirvesi’nde aday ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının sunduğu e-Avrupa+ aksiyon planı, Aday ülkelerin ekonomilerinin modernizasyonu ve reformunu hızlandıracak ortak bir politik karar almışlardır (<http://www.emcis2004.hu/>).

e-Avrupa + Girişimi’nin, AB’ye üyelik müzakerelerinden bağımsız olmakla birlikte, telekomünikasyon, elektronik ticaret, mali hizmetler ve ulaşım hizmetleri ile ilgili alanlar ve ekonomik faaliyetin diğer pek çok alanında “topluluk müktesebatının” uyarlanması ve etkin bir şekilde uygulanmasında olumlu bir etki yaratması beklenmektedir.

eAvrupa+ Girişimde de bu başlıklar doğrultusunda üç temel amaç belirlenmiştir:

1. Daha ucuz, daha hızlı ve daha güvenli internet
2. İnsan kaynağına yatırım
3. İnternet kullanımını özendirmek

Bu amaçla 2002 yılına kadar sürecek bir eylem planı hazırlanmış ve bu eylem planı çerçevesinde özel hedefler ve hedeflere yönelik ölçüm kriterleri belirlenmiştir.

e-Avrupa+’ nın Sonuçları

- İnternet erişimi çok daha hızlı olacak ve erişim kolaylaşacak
- Eğitim alanında internet kullanımı yaygınlaşacak, internet üzerinden eğitim verilebilecek
- Kişisel bilgiyi değiştirilemez ve taklit edilemez biçimde barındıran kartlar geliştirilecek ve bu kartlarla sahtecilik önlenebilecek
- İletişim alt yapısının gelişimi ile evden çalışmak mümkün hale gelebilecek.
- Tek bir cihazla hem çalışma hem de iletişim sağlanabilecek

- İnternet üzerinden alış veriş mümkün olacak ve elektronik ticaret yaygınlaşacak
- Kişisel sağlık bilgileri özel elektronik kartlarla her yere taşınabilecek
- Devlette şeffaflık ve açıklık sağlanacak
- Web sitelerinin artması ile pek çok bilgiye ulaşılabilecek.
- Ulaşımında kolaylık ve gerekli bilgilere ulaşılabilirlik sağlanacak

Çevrenin izlenmesiyle tehlikeli durumlarda anında müdahale yapılabilecek
(<http://www.abgs.gov.tr/dokuman/eEurope%20ve%20Türkiye.htm>).

310. e-Avrupa Eylem Alanları

Türkiye'nin 1980'lerden beri çizdiği rotasındaki ana hedef Avrupa Birliği'ne üye olarak Avrupa ülkeleri ile bir bütün halinde yeni bir dönem yaratma isteği olmuştur. AB ülkeleri kendi birliklerini oluştururken kendi üyelerine ve üye adayı ülkelere bazı standartlar getirmeyi şart koşmuştur. Hazırlanan Taslak Eylem Planında (Haziran 2001 versiyonu) konu başlıklarına göre, planlanan eylemlere (action), sorumlu kurumlara (actors) ve tamamlanma sürelerine (deadline) yer verilmiştir. Taslak Eylem Planında Amaçlar şunlardır:

a. Bilgi Toplumunun Temel Yapı Taşlarının Oluşumunu Hızlandırmak

1. Herkesin elde edebileceği haberleşme hizmetlerinin sağlanmasını hızlandırmak
2. Bilgi Toplumuna ilişkin mevzuatın uyumlaştırılması ve uygulanması

b. Daha Ucuz, Daha Hızlı ve Daha Güvenli İnternet (Rekabeti Artırarak Fiyatları Düşürmek)

1. Daha ucuz ve daha hızlı internet erişimi
2. Araştırmacılar ve öğrenciler için daha hızlı internet erişimi (öğrenme ve çalışma işbirliği için erişimi hızlandırmak)
3. Güvenli ağlar ve smart kartlar

Amaçların Yerine Getirilmesi İçin Yapılması gerekenler şunlardır:

- İnternet erişiminin çeşitlendirilmesi,
- Herkes için uygun fiyatlı iletişim hizmetlerinin sağlanması,
- Yurt içi ve yurt dışı bağlantılarda gerekli hız sağlanması,
- Eğitim, öğretim ve araştırma için, toplumun geneline sağlananın çok üzerinde hızlara sahip ve giderleri devlet tarafından paylaşılan bağlantıların oluşturulması,
- Ağlarda dolaşan bilgi güvenliğinin sağlanması (Ulusal kaynaklar tarafından)

Bilgi tabanlı küresel ekonominin büyümesi, aday ülkelerin çoğunda telekomünikasyon sektörünün liberalizasyonunun henüz tamamlanamadığı ve müktesebatın sadece telekomünikasyon alanında değil, bilgi toplumu için önemli diğer alanlarda da uyarlanıp uygulanmadığı bir ortamda gerçekleşmektedir. Ancak, bilgi toplumunun yaygınlaşması için erişilebilir iletişim hizmetlerinin varlığı bir ön koşuldur.

c. İnsan Kaynakları ve Yeteneklere Yatırım (İnternet ve Multimedia Araçlarını Okullara Yerleştirmek ve Eğitime Adapte Etmek)

AB ülkelerinin ve ve halklarının bilgi çağına uyum sağlamalarını amaçlayan e-Avrupa projesinin üç ana hedefi;

1. Dijital çağda Avrupa gençliği
2. Bilgi merkezli ekonomide çalışmak
3. Bilgi merkezli ekonomiye herkesin katılımı

Bu amaçların yerine getirilmesi için yapılması gerekenler şunlardır:

- Eğitim sistemi, mevcut sanayi odaklı dikey uzmanlaşma yapısından, disiplinler arası becerileri hedefleyen bilgi toplumu odaklı ve geniş bakış açılı bir yapıya dönüştürülmelidir.

- Gençlerin sayısal çağı yakalaması ile ilgili olarak, ilk ve orta dereceli okullarda internet altyapısının bulunması hakkındaki genel politikaların izlenmesi ve altyapı eksikliğinin bilgi toplumu olmaya yönelen Türkiye’de bir engel oluşturmaması için

stratejiler belirlenmelidir (<http://www.abgs.gov.tr/dokuman/eAvrupa+%20Rapor%20Tekomunikasyon.htm>).

- İnsan kaynağındaki açığı, yabancı ülkelerden gelmekte olan talebi de göz önünde bulundurarak, kapatacak şekilde sürekli eğitim yoluyla yeni meslek kazandırma olanakları sağlanmalıdır.

- Bilgi tabanlı ekonomide çalışma ortamı yaratılmalıdır.

d. İnternet Kullanımını Özendirmek (Avrupa Çapında Erişimi Kolaylaştıracak Alt Yapıyı Oluşturmak)

1. e-Ticareti hızlandırmak (resmi çerçevede uygulamaları hızlandırmak ve e-kamu alımlarını yaygınlaştırmak)

2. Online-Devlet -Kamu hizmetlerine elektronik erişim (vatandaşların devlet bilgilerine, servislerine ve karar alma prosedürlerine erişimini sağlamak)

3. Online-Sağlık

4. Küresel ağlar için Avrupa dijital içeriği

5. Akıllı ulaşım sistemleri (dijital teknoloji kullanımıyla güvenli ve etkili ulaşım sağlamak)

6. Online-Çevre olarak belirlenmiştir (<http://www.abgs.gov.tr/dokuman/eEurope%20ve%20Türkiye.htm>).

Amaçların Yerine Getirilmesi İçin Yapılması gerekenler şunlardır:

- Bireyin devlet ile ilişkilerini olabildiğince internet üzerinden kurmaları için eDevlet hızla uygulanmaya başlanmalıdır,

- Küresel pazarda ulusal rekabet gücüne de olumlu katkıları olacağı tartışmasız olan eTicaretin kurulmasıyla, internet üzerinden bilgiye ulaşmanın giderlerini karşılaması sağlanmalıdır.

- e-Ekonomi olarak anılan bilgi ekonomisinin yasal düzenlemeleri yapılmalıdır.

eAvrupa+ eylem planını uygulamaya geçmeden önce yapılması gerekenler şunlardır:

- Yeni alt yapıların ve hizmetlerin oluşturulması,
- Uygun yasal ortamın düzenlenmesi,
- Kamu sektörü elindeki bilgilere erişimin iyileştirilmesi ve kullanımının sağlanması,
- Çok dilli ve çok kültürlü içerik ortamının oluşturulması,
- Sayısal içerik pazarının dinamizminin artırılması,
- Koordinasyon ve en iyi ile kıyaslama açık yöntemlerinin kullanılması,
- Siyasi irade ve kamuoyunda farkındalık yaratılması,
- Eylem planının bütçesinin ve finansal kaynaklarının belirlenmesi,
- Plana uygunluğun yanı sıra Türkiye'nin kendine özgü koşullarının belirlenmesi, gerekmektedir.

Hedeflerin gerçekleştirilmesi için; müktesebatın, bilgi toplumu ve özellikle de e-ticaretle mevcut özel haklarla geçici olarak engellenmeyen bütün bölümlerinin uyarlanması ve uygulanması büyük önem taşımaktadır.

32. e- Avrupa Eylem Planları

Herkes için bilgi toplumunu amaçlayan e-Avrupa, bütün Avrupalıların bilgi toplumu oluşturması için bazı öncelikli alanlar ve bunlarla ilgili amaçlar tespit etmiştir. Her vatandaşı, okulu, evi, işi ve idari yapıyı internete getirmek; dijital okuryazarlığı geliştirmek ve Üye ülkelerin ve Avrupa vatandaşlarının internet erişimlerini kolaylaştırmak gibi hususlara öncelik vermektedir.

e-Avrupa kapsamında eylem planına uygun olarak alt başlıklar,

- ucuz internet (cheaper internet)
- e-araştırma (e-research)
- e-güvenlik (e-security)
- e-egitim (e-education)
- e-çalışma (e-working)

- e-erişilebilirlik (e-accessibility)
- e-ticaret (e-commerce)
- e-devlet (e-government)
- e-sağlık (e-health)
- e-içerik (e-content)
- e-ulaşım (e-transport)

olarak belirlenmiştir. Her biri kendi içinde ayrı uygulama alanlarına ayrılan bu alanlar için, ülke özellikleri dikkate alınarak uygulayıcı ve yürütücü kurumlar belirlenmekte ve eylem planında belirlenen tarihlere uyum sağlanmaktadır (<http://www.abgs.gov.tr/dokuman/eEurope%20ve%20Türkiye.htm>).

320. e-Devlet (Elektronik Devlet)

En yalın biçimiyle; “Devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesi”, “Bireylerin internet üzerinden devlet ile ilgili aradıkları her bilgiyi bulmaları, işletmelerin gerçek zamanlı olarak doldurdukları formlar ile bürokratik işlemlerini yapmaları ve memurların tüm işlemlerini gerçek zamanlı bilgisayar ağları üzerinden yaparak kağıtsız ofisler yaratmalarının” hepsine birden e-devlet ismi verilmektedir. (<http://bilisimsurasi.org.tr/listeler/tbs-e-devlet/Apr/att-0005/00-e-devlet-raporu-3.doc> ; KAYALI-YERELİ, 2002, s.120).

e-Devlet'ten; Devlet'in kendisi (Kamu Kurumları), yerel yönetimler, kamu hizmeti veren diğer kuruluşlar, özel kuruluşlar ve vatandaşlar yararlanmaktadır. Hizmet iki yanlı bir olgudur bu nedenle de e-Devlet hizmetleri de karşılıklı olarak gerçekleştirilen iletişim ve eylemlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla, e-Devlet dönüşüm süreci, top yekün bir dönüşüm olmalıdır (<http://bilisimsurasi.org.tr/listeler/tbs-e-devlet/Apr/att-0005/00-e-devlet-raporu-3.doc>).

e-devletin Avrupa seviyesinde başarıyla oturtulması için politikanın Avrupa boyutuna özgü geliştirilmesi gerekmektedir. Başlangıçta politika Avrupa hükümeti yönetimlerinin

vatandaşlarına ve işletmelerine nasıl kolaylık sağlayabileceğini belirlemek için açık ve kesin bir şekilde formüle edilmesi gerekmektedir.

29-30 Kasım 2001'de Brüksel'de Bakanlar Bildirisi e-devlet konferansında şu sonuca varılmıştır. Bakanlar, Avrupa seviyesinde Avrupa e-hizmetlerin çok önemli olduğuna dair ortak bir görüş kabul etmek, e-devlet platformu kurmak, e-devlet üzerinde Avrupa zirvesini ve e-devlet gözlemevini inşa etmek için, ulusal hizmet enstitülerini cesaretlendirmede mutabık kalmışlardır (<http://europa.eu.int/idabc/servlets/Doc?id=18430>).

Gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmekte olan ülkelerde e-devlet uygulamalarına büyük önem verilmektedir. Fakat gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülkelerin e-devlet uygulamaları arasında amaç farklılıkları vardır. Örneğin, bir Afrika ülkesinde başlatılan e-devlet girişiminde amaç yolsuzluğu önleme iken, batılı ülkeler ise devletler/eyaletler arası rekabette öne çıkmak, devletin halkına high-tech bir imaj verme isteği amaçlarıyla e-devlet girişimlerini yönlendirmektedir. Dünya genelinde Brown üniversitesince 198 ülkedeki ulus-altı birimler, yerel hükümet, bölgesel birimler, kentlere ait kamu web siteleri dışındaki 1935 web sitesinde belirlenen 28 on-line hizmete göre 2004 yılında gerçekleştirilen bir araştırmada e-devlet performansı açısından Kuzey Amerika başta gelmekte, bu bölgeyi Asya, Batı Avrupa, Pasifik okyanusu adaları, Orta Doğu, Doğu Avrupa, Rusya ve Merkezi Asya, Güney Amerika, Merkezi Amerika ve son olarak Afrika izlemektedir.

Tablo: 10
e-devlet Kullanımı

Yüksek	Orta	Düşük
Norveç (%53)	Estonya (%25)	İngiltere (%11)
Danimarka (%47)	Hindistan (%22)	Malezya (%11)
Kanada (%46)	Fransa (%18)	Letonya (%8)
Finlandiya (%45)	Macaristan (%18)	Slovakya (%8)
ABD (%34)	İspanya (%17)	Litvanya (%5)
Hong Kong (%31)	Çek Cumhuriyeti (%17)	Polonya (%5)
Avustralya (%31)	Almanya (%17)	Rusya (%3)
Hollanda (%31)	Kore (%17)	Türkiye (%3)
Tayvan (%26)	Japonya (%16)	Endonezya (%3)

Kaynak: http://www.bilisimsurasi.org.tr/arge/docs/arge_rapor_20040430.doc

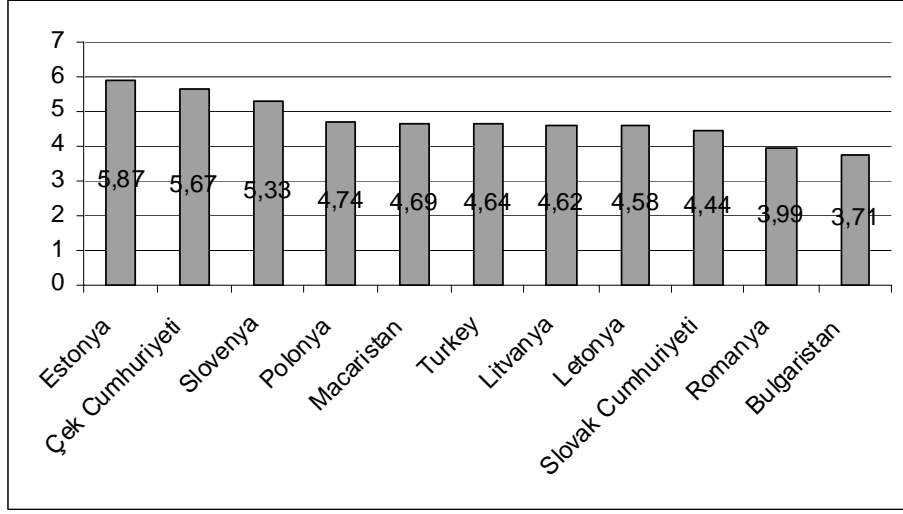
Pazar araştırma şirketlerinden biri olan Taylor Nelson Sofres tarafından 27 ülkede gerçekleştirilen e-devlet araştırmasına göre, AB'ye tam üyeliğe aday Türkiye internet üzerinden kamusal hizmetlerin kullanımında %3 ile Endonezya ve Rusya ile sonuncu sırada yer almaktadır.

A.B.D bilişim ve iletişim sektörlerinde öncü bir ülke olduğu kadar e-devlet uygulamalarında da önde gelen ülkeler arasındadır. A.B.D İdare ve Bütçe Komisyonu tarafından hazırlanan ve 3 Ekim 2003'de Başkan tarafından onaylanan "E-Devlet Stratejileri Raporu"da devletin vatandaşlara hizmet verme ve/veya onlarla birlikte çalışılma yöntemlerini e-Devlet stratejilerini geliştirmek yoluyla iyileştirmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır. ABD' nin e-devlet stratejileri üç temel üzerine kuruludur:

1. Bürokrasi merkezli değil, vatandaş odaklı devlet
2. Sonuç odaklı devlet
3. Yenilikleri destekleyen pazar odaklı devlet

Bu stratejileri gerçekleştirmeye yönelik e-devlet uygulamaları beş ana başlık altında ele alınmıştır. Bunlar Devletten şirketlere(G2B)Uygulamalar, Devletten devlete (G2G) Uygulamalar, Devletin İç Etkinliği ve Verimliliği Sağlama Yönelik Uygulamalar, E-devletin başarısına engel olan konulara yönelik projeler (E-onay sistemi, Mimari) şeklinde sıralanmaktadır (NOHUTÇU-DEMİREL, 2006, s.1).

The Economist dergisinin 2004 yılında Orta Avrupa'daki ülkelerin e-devlet kullanım oranlarını tespit etmek için yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarına göre Estonya 5,87'lik oranla e-devlet kullanımı listesinin başında yer alırken Türkiye 4.64'lük oranla 6. sırada yer almaktadır.

Şekil 1:

Orta Avrupa'da e-devlet Oranları*

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, 2004

*1'den 10'a kadar bir derecelendirme yapılmıştır.

321. e-Eğitim

Geri kalmış, gelişmiş veya bilişimin gücünün farkına varmış tüm ülkeler, teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmek için planlar yapmakta, mevcut sistemlerini sorgulamakta ve bilgi toplumunun temel taşı olan insan gücünü her şeyin önüne çıkarmaktadırlar. Çünkü artık ülkelerin zenginlikleri para ile ya da doğal kaynaklarının zenginliği ile değil, bilgi ve insan kaynaklarının zenginliği ile ölçülmektedir. İnsan gücü yetiştirmenin tek yolu da eğitim ve öğretimdir.

Üye ülkeler e-Avrupa 2002 Programında e-egitimle ilgili olarak belirlenen hedeflerin büyük bir bölümünü hayata geçirmişlerdir. Çoğu okulun internet erişimi sağlanmış, geniş bant altyapısı üzerinden çoklu ortam içeriklerine, eğitim-öğretim amaçlı malzemelere öğrencilerin, öğretmenlerin ve okulların erişiminin sağlanması çalışmalarına da devam edilmektedir. Ulusal araştırma ve eğitim alanlarının çoğu "Tüm Avrupa Ağları"na bağlanmış olup, bu ağın kapasitesi giderek artmaktadır (EREN, 2003, s.79).

Dünyada uzaktan eğitim, internet'in yaygınlaşmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Uzaktan eğitimin ilk yatırım ve işletim maliyetleri çok yüksekti. İnternet'in yaygınlaşması,

maliyetin düşürülmesinin yanı sıra, etkileşim, zengin görsel materyal kullanımı ve eşzamanlı-farklı zamanlı uygulama olanakları da sağlamıştır.

Tablo :11
AB'ye Üye, Yeni Üye ve Aday Ülkelerde Devletin Eğitim Harcamaları/GSYİH
Oranları(%)

Ülkeler	2000	2001	2002	2003	2004
Belçika	:	6,11	:	6,06	6,3
Danimarka	8,39	8,50	8,51	8,28	8,5
Almanya	4,53	4,57	:	4,71	4,8
Yunanistan	3,79	3,90	3,96	3,94	4
İspanya	4,42	4,41	4,44	4,29	4,5
Fransa	5,83	5,76	5,81	5,91	5,6
İrlanda	4,36	4,35	:	4,40	4,3
İtalya	4,57	4,98	4,75	4,74	4,7
Lüksemburg	:	3,84	3,99	4,06	-
Hollanda	4,87	4,99	5,08	5,07	5,1
Avusturya	5,66	5,70	:	5,48	5,7
Portekiz	5,74	5,91	5,83	5,61	5,8
Finlandiya	6,12	6,24	6,39	6,51	6,4
İsveç	7,39	7,31	7,66	7,47	7,7
İngiltere	4,58	4,69	:	5,38	5,3
AB 15 ortalaması	4,97 ^s	5,09 ^s	:	5,20	-
Kıbrıs Rum K.	5,60	6,28	6,83	7,36	-
Çek Cumhuriyeti	4,04	4,16	4,41	4,55	4,4
Estonya	5,59	5,48	:	5,67	5,7
Macaristan	4,54	5,15	5,39	5,94	5,5
Letonya	5,43	5,75	5,82	5,32	5,8
Litvanya	5,67	5,92	5,89	5,18	5,9
Malta	4,55	4,47	4,54	4,84	-
Polonya	4,99	5,56	5,41	5,62	5,6
Slovak Cum.	4,15	4,03	:	4,38	4,3
Slovenya	:	6,13	6,02	6,02	6
AB 25 Ortalama	4,94 ^s	5,10 ^s	:	5,21	-
Bulgaristan	4,41	3,53	3,57	4,24	3,6
Romanya	2,89	3,28	3,53	3,44	3,5
Türkiye	3,49	3,65	3,56	3,74	3,6

Kaynak:epp.eurostat.cec;http://devdata.world bank.org/wdi2006/cont ents /section2.htm

Uzaktan eğitimin dünyada en yaygın kullanıldığı ülkeler ABD, Avustralya ve İngiltere'dir. Uzaktan eğitimin bu ülkelerde yaygınlaşmasının temel nedenlerinden biri, bilgi toplumunda gerekli olan yeni niteliklere sahip iş gücüne olan gereksinimdir. Bu şekilde, eksik olan nitelikleri eski iş gücüne kazandırarak, bir yandan işsizlik sorununun çözümüne katkıda bulunmak, diğer yandan da teknolojik üretimin ivmesini korumak olanaklı olmuştur.

AB-25 ile Türkiye Devletinin Eğitim Harcamalarının/GSYİH'ya oranları açısından incelendiği zaman Türkiye'nin 3,74 olan oranının, 5,21 olan AB-25 oranının gerisinde kaldığı görülmektedir.

Günümüzde bilgisayar teknolojisiyle, bilgiye, geçmişte olduğu gibi belirli bir zamana, mekana veya kurala bağımlı olmaksızın her an ulaşılabilmektedir. Bu amaçla, bireylerin bilgi alma yöntemi olarak yeni teknolojileri kullanmaları, diğer bir deyişle, bilgisayar okur-yazarlığı, toplumun tüm katmanlarına yayılmak zorundadır. Bilgisayar okur-yazarlığı, toplumun belirli bir bölümü hedef alınarak değil, coğrafi, ekonomik, kültürel ve yönetsel tüm koşullar göz önüne alınarak genel bir hedef olmalıdır (<http://bilisimsurasi.org.tr/listeler/tbs-e-devlet/Apr/att-0005/00-e-devlet-raporu-3.doc>).

322. e-Araştırma

BT 'nin 21. Yüzyıl'ın bilgi toplumunu yaratmada anahtar rolü olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Konunun önemini fark eden irili ufaklı birçok devlet, son yıllarda BT 'ye büyük yatırımlar yaparak dünyada lider roller üstlenmeye çalışmaktadır. Zira hızla ilerleyen bu teknolojilerin herhangi bir dalında elde edilecek üstünlük, uluslararası arenada stratejik olarak önemli avantajlar sağlamaktadır. BT 'deki gelişmelerin çok yeni olması, ülke bazında birikimlere zaman tanımadığı için, az gelişmiş ülkelere çağı yakalamada önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) harcamaları, bir toplumdaki gelişmiş bilimsel bilgi stokunu artırır. Her ne kadar girişimciler dünyanın her hangi bir yerinde üretilmiş bilgilere ulaşabiliyor olsalar da, bilginin üretildiği ve hayata geçirildiği yer arasında çok kuvvetli bir

bağlantı olduğunu gösteren birçok araştırma mevcuttur (<http://www.tusiad.org/turkish/rapor/unice/avrupaunice.pdf>).

Bu göstergeler arasından sayıları elde edilebilenler Tablo 12’de belirtilmiş, elde edilemeyenler ise yol göstermesi açısından eklenmiştir. Türkiye'deki çoğu sayılar ise sağlıklı istatistikler tutulmadığı için elde edilememiştir. Aşağıda belirtilen Türkiye 2. Bilişim Şurası Ar-Ge Grubu Çalışma Raporunda yer alan göstergeler tüm ARGE faaliyetleri için geçerlidir. Ancak bilişim ARGE’ sinin tüm ARGE içinde önemli bir yer tuttuğu düşünülürse göstergeler bilişim ARGE 'si için de yol göstericidir. Bu tablodaki her bir gösterge bilgilerine göre, ABD ve Japonya AB’nin ilerisinde, Türkiye ise AB’nin de oldukça gerisinde yer almaktadır. Türkiye’nin GSYİH içinde ARGE’ye ayrılan payının, her bin çalışan içindeki araştırmacı sayısının, bilimsel yayın sayısının ve patent sayısının AB seviyesine ulaşması için artırılması gerekmektedir.

Tablo :12

Avrupa Birliği Tarafından Kullanılan Gösterge Bilgileri

GÖSTERGELER	Türkiye	ABD	Japonya	AB
Her bin çalışan içinde araştırmacı sayısı	1.05	8.08	9.26	5.28
GSYİH içinde ARGE’ye ayrılan pay	0.63	2.62	2.91	1.92
Milyon nüfus başına düşen yıllık bilimsel yayın sayısı	93	708	498	613
Avrupa Patent Ofisinden alınan milyon nüfus başına düşen yıllık patent sayısı	?	130	126	135

Kaynak: http://www.bilimsurasi.org.tr/arge/docs/arge_rapor_20040430.doc

3220. Türkiye'nin Avrupa Birliği 6.Çerçeve Programına Katılması

AB'nin araştırma ve inovasyona dinamik bakış açısını temsil eden Avrupa Araştırma Alanı (ERA; European Research Area), Birliğin ekonomisini güçlendirmeyi, toplumsal koşullarını iyileştirmeyi ve rekabetçi gücünü artırmayı amaçlamaktadır. Bunun için, AB bir dizi öncelikli alan tanımlamış ve bu alanlardaki büyük projeleri hayata geçirecek işbirliklerini sağlamak üzere çerçeve programlar geliştirmiştir (<http://www.bilimsurasi.org.tr/SonucRaporu/>).

Globalleşme ve hız gittikçe artan rekabet ortamının bir bölümünde rol almak ve Avrupa Araştırmasının kapasitesi için doğru bir deneme sağlar. Bütün seviyelerdeki teknolojik ortaklık ve uluslar arası bilim için ihtiyacı da güçlendirir. Günümüzde bilim ve teknoloji ortaklığı gerçekten uluslar arası ilişkilerin kritik bir unsurudur. Bu yeni ortamda Avrupa önemli avantajlara sahiptir. Avrupa uluslar arası ortaklığının güçlü gelenekleri üzerine inşa edilmelidir.

Tabi ki ERA (European Research Area- Avrupa Araştırma Alanı) sadece dünyaya açılarak gelişebilir. ERA'nın ortaklık ve açıklığın yeni bir stratejisinin hızlanmasını sağlayacağı gibi gerçekten uluslararası boyut bu yeni inisiyatifin merkezinde olacağı stratejisi 4 temel üzerine odaklanır.

1. ERA ' yı en iyi bilim adamlarını çekmek ve dünyanın referans merkezi yapmak için, Avrupa ve 3. arasında bilim adamlarının desteği önemlidir.

2. Avrupalı araştırmacılar ve endüstricilerin, Avrupa'nın dışına üretilen bilim ve teknoloji girişinin mümkün olması

3. Avrupa Birliği'nin dış politika ve kalkınma desteği uygulamasının yararlı bilimsel ve teknik aktivitelerini geliştirmesi

4. Avrupa Birliği, Asya ve Amerika'daki ortakların bilimsel ve teknolojik kaynaklarını uygulamak, toplumla ilgili önemli dünya problemlerine yanıt vermek için (PATRICK, 2002, s.266).

323. e-Ekonomi

e-Ekonomi'nin temel aktörlerini; kamu, özel sektör, hizmet sağlayıcılar, sivil toplum kuruluşları, eğitim kurumları, yerel yönetimler ve elektronik iş koşullarını düzenlemekle yükümlü kurumlar oluşturmaktadır. Hepsinin de bu yeni ortamın gelişmesi ve etkin kılınması açısından ortak sorumlulukları ve görev-işlevleri bulunmaktadır.

1990'lı yıllar, bazı ülke ekonomilerinin, özellikle de ABD gibi gelişmiş bir ekonominin beklenenin üzerinde hızlı büyüme kaydettiği yıllar olmuştur. Büyümenin nedenlerini ve bazı ülkelerin diğer ülkelere neden daha hızlı büyüme kaydedebildiğini anlamaya çalışan araştırmacılar, büyüme kaydedilen ülkelere verimliliğin arttığını tespiti ile işe

başlamışlardır. Verimlilik artışının nedenleri incelendiğinde de BT'ye yapılan yatırımların bu süreçte en önemli halkalardan biri olduğu görülmüştür.

Yeni ekonomiye geçiş yapan ülkelerin ekonomilerine bakıldığında, büyüme hızlarındaki artış, enflasyonun düşmesi, yeni iş alanları yaratılması ve uluslararası ticaretin artması dikkat çekmektedir.

Bir ülkedeki kişi başına düşen milli gelirin (GSMH) artış hızı, ekonomistler tarafından kabul gören ekonomik performans ölçütüdür. Bu ölçütten hareketle, 1990'lı yıllarda e-Ekonomi açısından dikkat çekici bir gelişme, başta ABD olmak üzere bazı ülkelerin kişi başına GSMH artışının, diğer ülkelere göre çok daha hızlı olmasıdır.

Nitekim OECD ülkeleri arasında kişi başına düşen en yüksek GSMH ABD'dedir ve 20. yüzyıl sonunda da bu öncülüğünü sürdürmektedir. ABD'yi İsviçre, Norveç ve Kanada'nın takip ettiği sıralamasında Türkiye, ABD'nin %20'sinden düşük bir GSMH ile OECD ülkeleri arasında son sırada yer almaktadır. Büyümenin hızlanmasının nedenlerinin anlaşılması, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından büyük önem taşımaktadır. Tüm ülkeler büyüme hızında artışa neden olan unsurları anlamak ve bunları uygulamaya geçirmek için çalışmaktadır (<http://www.bilisimsurasi.org.tr/SonucRaporu/>).

Tablo 13'deki veriler incelendiği zaman Türkiye BİT Harcamalarının GSYİH'ya Oranı hariç çoğu AB ülkeleri değerlerine yaklaşık sonuçlar göstermektedir.

1990'ların makro ekonomik koşulları-işgücü pazarlarındaki darlık, düşük enflasyon ve küresel rekabet, firmaları yeni teknolojileri kullanarak verimliliklerini artırmaya ve rekabet güçlerini korumaya yönlendirmiştir. İnternet teknolojileri firmalara bu imkanı sağlamıştır.

Tablo : 13**Bilişim İletişim Teknolojileri (BİT) Harcamalarının GSYİH'ya Oranı (2004)**

ÜLKELER	%	ÜLKELER	%
Almanya (.de)	5,5	Macaristan (.hu)	5,9
Fransa (.fr)	5,6	Polonya (.pl)	4,3
İngiltere (.uk)	6,9	Litvanya (.lt)	-
Belçika (.be)	5,3	Letonya (.lv)	-
Hollanda (.nl)	6,2	Çek Cum. (.cz)	6,0
Lüksemburg	-	Slovakya (.sk)	5,0
İtalya (.it)	4	Estonya (.ee)	-
İspanya (.es)	3,5	Slovenya (.si)	-
Portekiz (.pt)	4,3	G.Kıbrıs	-
Yunanistan (.gr)	4,2	Malta	-
İsveç (.se)	6,7	Bulgaristan (.bg)	3,8
Avusturya (.at)	5,1	Romanya (.ro)	2,6
Danimarka (.dk)	5,6	Türkiye (.tr)	6,9
Finlandiya (.fi)	6,6	İzlanda (.is)	-
İrlanda (.ie)	3,7	Norveç (.no)	5,0

Kaynak: <http://devdata.worldbank.org/wdi2006/contents/Section5.htm>

e-Avrupa Eylem Planı'nın üç ana hedefi: İnternet devrimi başta ABD olmak üzere, gelişmiş ülkelerde yaşanmaktadır. Ancak internet teknolojileri gelişmekte olan ülkeler için de kalkınmalarını hızlandırabilecekleri fırsatlar yaratmaktadır. Ekonomik büyümeyi destekleyecek yönetim politikalarını alan ülkelerde BT'nin kullanımı hızla artmakta, teknoloji kullanımının verimliliğe ve büyümeye etkileri de olumlu bir döngü yaratmaktadır. Büyüme, iyi politikalar, kentleşme, eğitim ve BT birbirlerini olumlu yönde etkilemektedirler.

Teknolojilere yeni yatırım yapmaya başlayan ülkelerin, başlangıçta geliştirilmiş ekonomilere yatırım yapmadan en yeni teknolojileri kullanma şansı vardır. Örneğin mekanik telefon sistemlerini değiştiren ülkelerin, analog elektronik teknolojileri atlayarak, doğrudan sayısal teknolojilere yatırım yaptıkları görülmektedir (<http://www.bilisimsurasi.org.tr/SonucRaporu/>).

Tablo 14, AB'ye üye, yeni üye ve aday ülkelerde Bilgi Teknolojisi Harcamalarının GSYİH'e oranları açısından incelendiği zaman bu oranın Türkiye'de yıllar itibariyle AB ülkeleriyle orantılı olarak düşmüş olduğu görülmektedir. Türkiye'nin Bilgi Teknolojisi Harcamaları'na GSYİH içinde ayırdığı pay AB ülkelerinin yaklaşık üçte biri oranındadır. Bu tablodan anlaşıldığı üzere Türkiye'nin, AB'ye üye olma yolunda gerçekleştirmesi gereken bilgi toplumu kriterlerine ulaşması için daha fazla pay ayırması gerekmektedir.

Tablo: 14

AB'ye Üye, Yeni Üye ve Aday Ülkelerde Bilgi Teknolojisi Harcamaları /GSYİH Oranları (%)

Ülkeler	2001	2002	2003	2004
Belçika	3,4	3,1	2,9	2,9
Danimarka	3,8	3,5	3,4	3,4
Almanya	3,3	3,0	3,0	2,9
Yunanistan	1,4	1,3	1,2	1,2
İspanya	1,8	1,6	1,6	1,5
Fransa	3,5	3,3	3,1	3,1
İrlanda	2,1	1,8	1,7	1,6
İtalya	2,1	2,0	1,9	1,8
Lüksemburg	4,9	4,4	:	:
Hollanda	3,9	3,6	3,5	3,5
Avusturya	3,1	2,9	2,9	2,9
Portekiz	2,2	1,9	2,0	2,0
Finlandiya	3,5	3,4	3,4	3,4
İsveç	4,7	4,3	4,0	3,9
İngiltere	4,0	3,8	4,4	4,0
AB 15 ortalaması	3,2	3,0	3,0	2,9
Kıbrıs Rum K.	:	:	:	:
Çek Cumhuriyeti	3,3	3,1	3,4	3,4
Estonya	2,7	2,7	2,7	2,6
Macaristan	3,0	2,6	2,8	2,8
Letonya	1,9	2,1	2,5	2,5
Litvanya	1,5	1,5	1,6	1,6
Malta	:	:	:	:
Polonya	1,6	1,8	2,5	2,8
Slovak Cumhuriyeti	2,7	2,7	2,5	2,4
Slovenya	1,8	2,0	2,1	2,2
AB 25 Ortalama	3,1	2,9	2,9	2,9
Bulgaristan	1,6	1,7	1,8	1,8
Romanya	1,0	1,3	1,7	1,8
Türkiye	1,3	1,0	0,8	:

Kaynak: http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,1&_dad=portal&_schema=PORTAL (:)
: mevcut değil

324. e-Sağlık

BT 'deki hızlı gelişmelerin ilk etkilerinin sağlık alanında görülmesi, değişen hasta beklentileri, nüfusun giderek yaşlanması sağlık sektörüne yeni bir stratejik yaklaşımla bakılması gereğini ortaya koymuştur. Sağlık hizmetlerine erişim ve hizmet sunumunda etkinliğin artırılması, sağlık tehditlerine karşı hızlı önlem alınması, halk sağlığı ağlarının oluşturulması, yöneticilerin, vatandaşların ve sağlık hizmeti sunanların sağlıkla ilgili doğru ve kesintisiz bilgilere ulaşmaları ve sağlık bilişimi konularında BT 'nin sunduğu olanaklardan yararlanması amacıyla gelişmiş ülkeler e-Sağlık alanında stratejik eylem planları oluşturmuşlar ve kurumsal yapılanmaya geçmişlerdir (<http://www.bilisimsurasi.org.tr/SonucRaporu/>).

Elektronik sağlık kaydı kişilerin geçmişteki, halen ve gelecekteki fiziksel veya ruh sağlığı veya hastalıkları ile ilgili elektronik sistemler kullanılarak elde edilen, saklanan, iletilen, erişilen, ilişkilendirilen ve işlenen her türlü enformasyon olarak tanımlanabilir (<http://www.bilisimsurasi.org.tr/SonucRaporu/>).

Birlik e-sağlık konusunda uzun zamandır çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar sağlık sektöründe dijital teknolojilerin etkin olarak kullanılması ile farklı bir boyuta doğru çevrilmektedir. Artık yurttaşlar da hayati önem taşıyan sağlık bilgilerine çevrim içi ortamda ulaşabilmeleri, tıp sektöründe yaşanan dijital gelişmelerin tek yönlü olma zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Bu süreçte e-Avrupa 2005 kapsamında belirlenen eylemler şu şekildedir.

- Elektronik Sağlık Kartları: Barselona'da düzenlenen Avrupa Konseyi toplantısında, kağıt ortamında tutulan bilgiler yerine elektronik kart teknolojisinin geliştirilmesi öngörülmüştür.

- Elektronik Bilgi Ağları: Üye ülkelerin, iyileştirme merkezleri ve evler arasında kurulacak bağlantının elektronik bilgi ağı kapsamına alınması öngörülmüştür.

- Çevrimiçi Sağlık Hizmetleri: Sağlıklı yaşam bilgilerinin, elektronik sağlık kayıtlarının telefonla ve diğer iletişim platformları kanalıyla sağlık danışmanlığının, elektronik ödemelerin yapılması planlanmıştır.

325. e-Ticaret

e-Ticaretin geniş anlamda, elektronik ve sanal ortam üzerinden yapılan her türlü ticari faaliyet olarak tanımlanması mümkündür. Avrupa Komisyonunun 1997 yılında yapmış olduğu tanıma göre ise e-ticaret, işletme faaliyetlerinin elektronik olarak yapılmasıdır. Bu ticaret yapısını irdelersek, İşletmeler Arası e-ticaret (B-B, Business to Business) , İşletme ile Tüketici Arasında e-ticaret (B-C, Business to Consumer), Tüketici ile Tüketici Arasında e-ticaret (C-C, Consumer to Consumer), Bireyler Arasında e-ticaret (P-P, Peer to Peer), İşletme ile Devlet Kurumları Arasında e-ticaret (B-G, Business to Government) , Bireyler ile Devlet Kurumları Arasında e-ticaret (P-G, Peer to Government) olmak üzere altı alanda karşımıza çıkmaktadır.

e-Ticaret ve işletme faaliyetlerinin tamamını kapsayan e- kavramları, işletmelere sunduğu olanaklarla büyük avantajlar içermektedir. e- tanımı, her işletmenin beklentisine göre esnetilebilmekte ve amaçlara göre kullanılmaktadır. Üretim sistemlerinin, muhasebe ile entegrasyonu, insan kaynaklarının karar destek sistemlerine etkilerinin belirlenmesi, bayilerin stoklara erişimi yoluyla kaynakların etkin kullanımı, müşterilere sunulacak hizmet ve ürünlerde daha farklı yaklaşımların değerlendirilmesi olarak tanımlanan süreçlerin bütünü ifade eder (<http://www.bilisimsurasi.org.tr/SonucRaporu/>).

Tablo: 15
Üye ve Aday Ülkelerin e-ticaret Oranları

	2002	2003	2004	2005	2006
Belçika	:	1.8	1.5	2.2	2.7
Çek Cumhuriyeti	:	2.8	1.9	3.3	3.1
Danimarka	1.0	1.6	4.4	:(u)	:(u)
Almanya	1.0	0.7	2.7	3.1	4.4
Estonya	:	:	1.1	1.0	:
Yunanistan	0.5	0.2	1.0	1.7	1.1
İspanya	0.3	0.3	0.4	0.6	4.5
Fransa	:	:	:	:	3.7
İrlanda	:	10.0	11.6	10.1	9.8
İtalya	0.3	0.3	1.2	0.7	0.8
Kıbrıs	:	:	:	0.2	:
Letonya	:	:	0.2	:(c)	:(c)
Litvanya	:	:	1.6	2.0	5.5
Lüksemburg	0.4	:	:	:	:
Macaristan	:	:	:	1.1	3.6
Malta	:	:	:	:(u)	:
Hollanda	:	:	:	:	:
Avusturya	:	0.9	1.0	1.0	2.1
Polonya	:	:	1.3	1.6	:(u)
Portekiz	0.6	0.6	1.3	:(u)	:
Slovenya	:	:	:(u)	:(u)	:(u)
Slovakya	:	:	0.8	0.0	0.0
Finlandiya	1.1	:(u)	:	:(u)	:(u)
İsveç	:(c)	:(c)	:(c)	:(c)	:(c)
İngiltere	1.2	1.5	2.3	4.1	6.0
Bulgaristan	:	:	1.2	:	0.1
Romanya	:	:	1.3	:	:
Türkiye	:	:	:	:	:
İzlanda	:	0.5	:	:	5.6
Norveç	2.2	2.4	2.7	3.9	6.4
EU (25 Ülke)	:	:	2.1	2.7	4.0
EU (15 Ülke)	0.9	1.1	2.2	2.8	4.2

Kaynak: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_industry&root=Yearlies_new_industry/D/D7/ir080

Tablo 15'te, Avrupa Birliği'ne tam üye ve tam üye olmaya aday ülkelerde internet yoluyla yapılan e-ticaretin şirketlerin toplam cirolarına oranı gösterilmektedir.

33. e-Dönüşüm

Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci içinde birliğe sunduğu “ Ulusal Program”ın “bilim ve araştırma” başlığı altında, “Hükümetimiz AB çerçevesinde başlatılan ve yürütülmekte olan e-Avrupa girişimini desteklemekte ve bu girişime katkıda bulunmak istemektedir. Türkiye’de Bilgi Toplumu oluşturmak amacıyla e-Türkiye girişimini başlatıp, yönlendirmeyi ve Avrupa Birliğindeki çalışmalarla eşgüdümü sağlayacak bir kurumsal yapıyı, ilgili özel sektör, akademik çevreler, sivil toplum örgütleri ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde oluşturmayı hedeflemektedir” denilerek, Türkiye'nin bu konudaki kararlılığı ifade edilmiştir (EREN, 2003,s.98–99).

11 Nisan 2001’de Dışişleri Bakanlığı’nda e-Avrupa girişimiyle ilgili ilk toplantı yapılmıştır. T.C. Başbakanlık Müsteşarlığı başkanlığında çeşitli kamu yönetim birimleri ve bazı sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin katıldığı bu toplantıda, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu (TÜBİTAK), e-Türkiye eylem planının oluşturulması için sekreteryaya olarak görevlendirilmiştir. Sürecin katılımcıları arasında 12 Bakanlık 3 Müsteşarlık ve 14 kurum ve sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve sendikalardan temsilciler bulunmaktadır. İkinci toplantı, 24 Nisan 2001’de TÜBİTAK’ın ev sahipliğinde düzenlenmiş, gelişmeler değerlendirilmiş, e-Avrupa+ yolunda yapılması gereken çalışmaların çerçevesi çizilmeye başlanmıştır. 3 Mayıs 2001’de Brüksel’de yapılan toplantıya ülkemiz adına TÜBİTAK katılmıştır. Bu toplantıda normal olarak aday ülkeler için eylem planının sonuçlandırılması gereken tarih 2003 sonu olarak belirlenmesine rağmen, Türkiye delegasyonu ülke ve nüfus büyüklüğü gibi nedenlerden dolayı Türkiye için bu tarihin 2006 sonu olarak belirlenmesini istemiştir ve TÜBİTAK Sekreteryası eylem planını bu tarih doğrultusunda hazırlamıştır. E-Avrupa+ programına katılım ile ilgili son toplantı 28 Mayıs 2001’de Avrupa Birliği genel sekreterliğinde yapılmış ve bundan sonra 15-16 Haziran 2001 tarihinde Başbakanlıkça e-Avrupa+ girişimine Türkiye'nin katıldığı resmen bildirilmiştir.

Başbakanlığın yayınladığı 02.10.2001 tarih ve B02.0MÜS.0.13.00.00/352 sayılı genelge ile, e-Avrupa projesi hedeflerine uyum sağlaması için, Başbakanlık Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda e-Türkiye çalışmalarına başlanmış ve 13 adet çalışma grubu oluşturulmuştur. Belirlenen çalışma grupları ve koordinatör kuruluşlar şunlardır:

Çalışma grupları ve kişisel koordinatörler;

- Eğitim ve İnsan Kaynakları Çalışma Grubu (MEB)
- Altyapı Çalışma Grubu (Ulaştırma Bakanlığı)
- Hukuki Altyapı Çalışma Grubu (Adalet Bakanlığı)
- Standartlar Çalışma Grubu (TSE Başkanlığı)
- Güvenlik Çalışma Grubu (Genelkurmay)
- E-ticaret Çalışma Grubu (Dış Ticaret Müsteşarlığı)
- Yatırımlar ve Planlama Çalışma Grubu (DPT)
- Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu (Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü)
- Uluslar arası Denetleme ve e-Avrupa+ Çalışma Grubu (AB Genel Sekreterliği)
- Özel Projeler Çalışma Grubu (Türkiye Bilişim Vakfı)
- Mevcut Durumun Tespiti (Kamu-Net Teknik Kurulu)
- Ulusal Koordinasyon ve İzleme Çalışma Grubu (Türkiye Bilişim Derneği)
- Çevre ve Sağlık Çalışma Grubu (Başbakanlık) (eEurope+I. Progress Report Contribution from Turkey, 2006 ; FESLİHAN, 2003, s.122-126).

AB' deki bilgi toplumu çalışmaları hızla gelişmektedir. Türkiye'nin böyle bir girişimin içinde yer alması ülkenin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin bilgi toplumunu oluşturması ve e-Avrupa+girişimine katılması hususuna Ulusal Programında da yer verilmiştir.

e-Avrupa+girişiminin eylem ve ölçüm kriterlerini temel alan taslak eylem planının;

- Türkiye özellikleri bakımından ele alınıp değerlendirilmesi,
- taslakta yer alan eylemlerden sorumlu olacak kurumların belirlenmesi,
- eylemlerin tamamlanma tarihlerinin tespit edilmesi,
- bu çalışmaların, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile özel ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte hazırlanması,

olarak belirlenebilecek temel ilkeler üzerinde görüş birliğine varılması ve en kısa zamanda hazırlıklara başlanması, Türkiye'nin interneti yeniden yapılandırması yönünde önemli bir adım olacaktır.

Eylemler için kaynaklar ise, ülke kaynakları, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için PHARE, Türkiye, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi için esnek uygulamalar olarak belirlenmiştir.

Türkiye’de Bilgi Toplumu oluşturmak amacıyla e-Türkiye girişimini başlatıp, yönlendirmeyi ve Avrupa Birliğindeki çalışmalarla eşgüdümü sağlayacak bir kurumsal yapıyı, ilgili özel sektör, akademik çevreler, sivil toplum örgütleri ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde oluşturmayı hedeflemektedir (<http://www.abgs.gov.tr/dokuman/Prezentasyon.htm>).

Türkiye’nin e-devlet altyapısını oluşturan hayata geçirilmiş ve henüz geçirilmemiş kamu proje örnekleri Ek-1 ‘de ayrıntılı olarak gösterilmiş olup bazıları şunlardır.

VEDOP (Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi)

Vergi dairelerinde yapılmakta olan bütün işlemlerin bilgisayarlar aracılığıyla yapılmasını amaçlayan projeye, merkezde RISC tabanlı sistemler üzerinde Yönetim Bilgi Sistemi oluşturulmuş, Gelirler Genel Müdürlüğü Network altyapısı yenilenmiş, kişisel bilgisayarlar ile Vergi Kimlik Numarası uygulaması vergi dairelerinde yaygınlaştırılmıştır. Birinci aşaması tamamlanan projenin ikinci bölümünde, her ilde en az bir vergi dairesi otomasyona geçirilirken, bilgisayar ortamında vergi denetimi ile internet ortamında vergi beyannamesi alma çalışmaları planlanmaktadır.

MOTOP (Nakil Vasıtaları Vergi Dairesi Otomasyonu Projesi)

Motorlu taşıt vergisi işlemleri ile uğraşan ve vergi dairelerinde yaygınlaştırılmıştır. Mükelleflere kolaylık sağlamak amacıyla, tescil bürolarına ve trafik muayene istasyonlarına, vergi dairesindeki bilgisayar sistemine bağlı terminaller kurulmuştur. Böylece mükelleflerin sicil ve borç sorgulamaları ile tahakkuk ve tahsilat işlemlerini bu terminallerden yapabilmeleri sağlanmıştır.

Emekli Sandığı Projesi

Sağlık işlemlerinin otomasyona alınarak, harcamalara denetim getirilmesi ve kişi düzeyinde izleme yapılması projesidir.

KOBİNET

e-ticaret işlemlerinin geliştirilmesini sağlamak üzere, KOSGEB'in koordinasyonunda KOBİ'lere yönelik Sivil Toplum Kuruluşları'nın "bilgi sağlayıcı" kuruluş olarak yer aldığı bir bilgi ağı olup, Nisan 1998'de hizmete girmiştir.

GİMOP (Gümrük İdaresinin Modernizasyonu Projesi)

Ticaret erbabına daha iyi hizmet verilmesi, gümrük mevzuatının yeknesak uygulanması, gümrük denetimlerinin seçici ancak daha etkin yapılması, daha etkin vergi tahsilatı, Dış ticaret istatistiklerinin daha etkin üretilmesi, personel kaynağının daha etkin uygulanması için amaçlanan GİMOP projesi Dünya Bankası kredisi ile finanse edilmektedir.

DMO Elektronik Satış Sitesi

DMO, stokları dışındaki ürünleri "Katalogla Satış" uygulamasının yanında, web sitesinde "Sanal Katalog" yoluyla da satış yapma aşamasındadır. Bu şekilde serbest piyasa ekonomisinin tam rekabet, katılımcılık ve şeffaflık gereklerini faaliyetlerinin her alanında gözeterek, ihale duyurularını da internet ortamında sunmaya başlamıştır.

TUENA (Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı)

Ulaştırma Bakanlığı'nın destek ve finansmanı ile TÜBİTAK-BİLTEN tarafından yürütülen bir projedir. TUENA Projesi hem belirlenen konu başlıklarında ulusal bir durum tespiti yapmayı amaçlayan hem de bu çerçevede Türkiye'nin 2010 yılına kadar "Ulusal Enformasyon Altyapısı" konusunda yapması gerekenleri ortaya koyan bir ana plan niteliğindedir.

MERNİS

Mart 2001 sonu itibariyle herkese bir vatandaşlık numarası verilmesi ve isteyenlerin internet üzerinden numaralarını öğrenmeleri aşaması gerçekleştirilmiştir. MERNİS, e-Türkiye bilgi sisteminin önemli bir parçasıdır ve diğer projelerin kurulan bilgi sistemleri, bu projenin altyapısına bağlı olacaktır.

TAKBİS (Tapu Kadastro Bilgi Sistemi)

Türkiye'deki arazi envanterinin bilinmesi, arazi ve gayrimenkul sahiplerine ait bilgilerin derlenmesi ve bütün bu bilgilerin Coğrafi Bilgi Sistemine uygun olarak kullanıma sunulması projesidir.(KAYALI-YERELİ, 2002, s.126; <http://www.e-turkiye.biz.tr/index.php?sayfa=1>)

e-dönüşüm Türkiye girişimi, bilgi ekonomisine geçiş ve bilgi toplumuna dönüşüm hedeflerinin anlamlı birlikteliğini temsil etmelidir. Bilgi toplumunu gerçekleştirmek, bilgi ekonomisiyle sağlanacak kalkınma hamlesinin yaratacağı elverişli ortam içinde, bilginin özgürce dolaşımı ve paylaşımının tetikleyeceği kapsamlı bir toplumsal dönüşüme ve bilginin oluşturduğu katma değer tek tek bireylerin hayatında gerçekleştireceği niteliksel dönüşüme bağlıdır. “e-Dönüşüm Türkiye” girişimi, bilgi ekonomisi ve bilgi toplumu hedeflerini, aynı zamanda Avrupa Birliği'ne uyum süreci kapsamında “e-Avrupa” Programının eylem alanlarıyla doğrudan uyum içinde olmalıdır. Avrupa'yı “küresel ölçekte en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisine dönüştürmek” ve “bu ekonomiyi yaratacak bilgi toplumunu oluşturmak” hedeflerine yönelik e-Avrupa programı, etki ve kapsamıyla Türkiye için de bir yol gösterici kılavuz niteliği taşımaktadır (<http://www.bilisimsurasi.org.tr/SonucRaporu/>).

Sonuç olarak, gerek BT'nin yaygınlaştırılması gerekse e-Ekonomi'nin etkin bir biçimde ekonomimize entegrasyonu için, bilgi ekonomisi ve bilgi toplumu hedeflerine yönelik uzun soluklu bir ulusal girişimin başlatılmasını gerektirmekte, bu girişimin başarıya ulaşması ise, ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte bir seferberliği zorunlu kılmaktadır. Bu seferberliğin dinamiklerinin yaratılmasında öncelik siyasi iradeye düşmektedir, ama yurttaş inisiyatifleri, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, iş dünyası, sektörel birlikler, sendikalar, kamu yönetiminin çeşitli aşamalarında görevli kişiler, kısacası tüm örgütlü kesimlerin etkin katılımı ve iş birliği olmaksızın bu dinamikler yaratılamaz (<http://www.e-turkiye.biz.tr/index.php?sayfa=1> , 2005, s.266).

Türkiye bilişim sektörü 2001 yılına kadar genellikle ekonominin çok üzerinde bir büyüme göstermiş, ekonominin büyümediği kriz yıllarında bile en az bir önceki yıl kadar büyüyerek gelişmiştir. Ancak 2001 krizi temelde bankalar sisteminin ağır kayıplar ve

yıkıntılara uğradığı bir kriz olduğu için sektörü daha da derinden etkilemiş ve küçülmesine yol açmıştır.

Türkiye sanayi toplumuna dönüşüm sürecinde yaşadığı gecikmenin etkilerinin günümüzde halen devam etmekte olduğu düşünüldüğünde, bilgi toplumuna dönüşüm sürecine ne denli önem verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu konuda yapılacak bir hata veya gecikme Türkiye'nin gelişmiş uygarlıklar seviyesine ulaşma hedefinin değişmesine neden olabilecektir (<http://www.bilisimsurasi.org.tr/SonucRaporu/>).

Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan “Küresel Bilgi Teknolojisi” başlıklı raporlarda, ülkelerin bilgi toplumuna geçişteki hazırlıklarını ve bu konudaki çeşitli göstergeleri dikkate alınarak yapılan bir sıralamada, teknik altyapı göstergeleri kadar, ülkelerin hizmetlerin sunumu ve geliştirilmesindeki durumu, teknoloji üretme yetenekleri, insan sermayesi, hukuki düzenlemeleri gibi pek çok kriter değerlendirilmektedir. 2002-2003 yılı raporunda değerlendirilmeye alınan 82 ülke arasında 50'nci sırada yer alan Türkiye, 2003-2004 yılı raporunda değerlendirmeye alınan 102 ülke arasında 56'ncı sırada yer almaktadır. Her iki raporda da ilk üç sırayı ABD, Singapur ve Finlandiya paylaşmaktadır (<http://www.bilgitoplumu.gov.tr/edtr.asp>).

Ülkelerin Bilgi Toplumuna hazır olma durumları açısından düzenlenen bu raporda Türkiye'nin bilgi toplumu olma yolunda kat etmesi gereken mesafenin ne kadar uzun olduğu hakkında bilgi verilmektedir.

Buraya kadar irdelenen konular ışığında Türkiye'nin AB'ne tam üye olabilirliliğinin bütün gereklerini yerine getirse bile bilgi toplumu çerçevesinde adaylığa hazır olup olmadığı bundan sonraki bölümde ele alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BİLGİ TOPLUMU ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE’NİN AB’YE UYUMU

2000’li yılların başından itibaren tüm dünyada, ulusal ve uluslararası ölçekte bilgi toplumuna yönelik girişimlerin yoğunlaşarak artmış, İletişim-Bilişim Devrimi’nin bir sonucu olarak Bilgi Toplumu olgusu ortaya çıkmıştır. Bilgi toplumunda, endüstri toplumundan farklı olarak ortaya çıkan yapılar ve toplumsal değişmeler, beraberinde çeşitli sorunları da gündeme getirmiştir.

1990’lı yıllarda özellikle Kuzey Amerika ülkelerinde bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olarak sağlanan verimlilik artışı ve ekonomik büyümenin etkisiyle yoğunlaşan çabalar içerisinde Avrupa Birliği de önemli bir aktör olarak yer almaktadır. 2000 yılında Avrupa Konseyi tarafından ortaya konulan Lizbon Stratejisi, Avrupa’nın 2010 yılında dünyadaki en rekabetçi, dinamik ve bilgi tabanlı ekonomisi haline gelmesini öngörmektedir.

Sanayi toplumunda “üretim yapma bilgisi”ne sahip olma yeterli iken Bilgi toplumunda “teknoloji üretim bilgisi”ne sahip olma önem kazanmıştır. Türkiye tarım toplumu görüntüsünden yeterince kurtulamamış, sanayi ve hizmetler sektörünü yeterince geliştirememiştir. Sanayi toplumunun kurum ve kurallarına tam olarak ulaşması gereken Türkiye bilgi toplumuna dönüşümde hazırlık aşamasındadır. Bundan sonraki dönemde, Türkiye’nin vatandaşları, kamu ve özel sektör kurumları ile bilgi toplumuna dönüşümünün hızlandırılması, bu konudaki ileri ülkeler düzeyine ulaşması ve uluslararası platformlarda etkili bir oyuncu olması için, mevcut yetkinlik ve kaynaklarını etkin şekilde kullanarak, öngörülen hedeflere ulaşması gerekmektedir.

40. Bilgi Toplumu ve Türkiye

Bilgi Toplumu henüz tamamlanmış bir olgu değildir. Hızla değişmekte olan bir süreçtir. Türkiye açısından bakıldığında ise henüz geleneksel karakteri oldukça baskın tarım toplumu ile sanayi toplumu arasına sıkışmış gelir dağılımındaki uçurumlar nedeniyle sosyal adaleti kuramamıştır (UÇKUN ve diğ., 2002, s.247).

Türkiye'nin sanayileşme sürecine geç başlamış bir ülke olması, bilgi toplumunun alt yapısının temel koşullarını oluşturan gelişmelerden yeterince yararlanmasını da engellemiştir. Türkiye'nin sanayileşme sürecine baktığımızda yarı sanayileşmiş bir toplum olduğu, sanayileşmeyi ithal teknoloji ile bugünkü aşamasına ulaştırdığı ve bilişim teknolojilerini de ithal teknoloji olarak kullandığı görülmektedir. Bugünkü sanayileşmiş ve bilgi toplumuna girmiş veya girmek üzere olan toplumlara bakıldığında, hepsinin teknoloji üretebilir bir konumda olduğu görülmektedir (KOCACIK, 2003, s.6).

Türkiye'de bilgi ekonomisi ve bilgi toplumuna geçiş, hayati bir öncelik taşımaktadır. Türkiye hızla rekabet avantajlarını güçlendirmeli; üretkenliğini ve kalite standartlarını yükseltmeli; milli geliri artırmalı ve adil bölüşümü sağlamalı; sürdürülebilir istihdam kanallarını yaratmalı; ulusal eğitim ve öğrenim sistemini iyileştirmelidir. Çünkü ancak özgürce dolaşan ve adil bir biçimde paylaşılan bilgi değer yaratır (UÇKAN, 2003, s.2).

Türkiye, AB'nin hedeflerini belirlerken kendisini kıyasladığı ABD ve Japonya bir tarafa, G. Kore ve Çin gibi sonradan sanayileşen ülkelerle de arasındaki bilim ve teknoloji açığını kapatmak, geleceğin dünyasında varlığını sürdürmek ve toplumun yaşam standartlarını yükseltmek için bilim ve teknoloji politikası belirlemelidir (http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=282).

Avrupa Birliği tarafından kullanılan gösterge bilgilerine göre Türkiye'nin 5, 10 ve 10+ yıl için hedefleri şu şekildedir.

Tablo :16**Türkiye'nin Avrupa Birliği Göstergelerine Göre 5, 10 ve 10+ Yıl İçin Hedefleri**

GÖSTERGELER	Şimdiki Durum	5 Yıl Hedefi	10 Yıl Hedefi	10+ Yıl Hedefi
Her bin çalışan arasında araştırmacı sayısı (TZE)	1.5	5.0	6.0	7.0
GSYİH içinde ARGE'ye ayrılan pay	0.63	2.0	2.5	3.0
Milyon nüfus başına düşen yıllık bilimsel yayın sayısı	93	400	600	800
Avrupa Patent Ofisinden alınan milyon nüfus başına düşen yıllık patent sayısı	?	100	125	150

Kaynak: http://www.bilisimsurasi.org.tr/arge/docs/arge_rapor_20040430.doc

Firmalar ve ülkeler arası rekabet de çok önemlidir; ama, bunda üstünlük kazanabilmenin yolu bilim, teknoloji ve teknolojik inovasyonda yetkinlik kazanmaktır (<http://www.inovasyon.org/html/cbt/AYK.CBTD114.htm>).

Türkiye'nin bilim ve teknolojideki açığını kapatabilmesinin bir başka şartı da, hazırlanacak bilim ve teknoloji politikasının, içerdiği önlemler ve öngördüğü uygulama araçları açısından sistemik bir bütün oluşturması ve bu bütünlüğün uygulamada da korunabilmesidir. Bu politika açısından başarının kilit noktası, üretkenliği artırabilmek; bilgi-yoğun ekonomik faaliyetleri ekonominin itici gücü haline getirebilmek; ekonomik büyüme ve toplumsal gelişmeyi besleyen teknolojik inovasyon potansiyelini (bilim ve teknolojideki yeni bulgulardan hareketle, ekonomik ve/veya toplumsal fayda sağlayan yenilikler yaratma potansiyeli) artırıp tam anlamıyla harekete geçirebilmektir (http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=282).

Bilgi Çağı'nda doğru, güncel ve zamanında ulaşılabilen bilgiler karar alma süreçlerinde büyük önem taşımakta, kalkınma ve GSMH'nin gelişimi için önemli ve değerli bir kaynak haline gelmektedir. Bilişim ve İletişim Teknolojileri (BİT) olarak adlandırılan teknolojiler ekonomik ve sosyal yaşamda son derece önemli değişiklikler yaratmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) sektörü dünya ekonomisinde önemli bir yer tutmakta ve dünya ekonomisindeki payını arttırmaya devam etmektedir. Dünya Bilişim

Pazarı, 2005 yılında Avrupa ülkeleri 4,1 oranında, ABD 3,9 oranında, Japonya ise 2,7 oranında büyüme göstermiştir.

Tablo :17

Dünya Bilişim Pazarı 2002-2006 Büyüme Oranları (%)

	2002	2003	2004	2005	2006*
Avrupa	0,0	0,9	3,4	4,1	3,9
ABD	-2,7	0,2	2,9	3,9	4,5
Japonya	3,3	-0,5	2,1	2,7	2,6
Diğer Ülk.	5,1	4,9	6,2	6,2	7,7
Toplam	0,7	1,4	3,7	4,3	4,8

Kaynak:<http://www.igeme.org.tr/tur/haber/uzmantez/bilgiteknolojileri.pdf>

* Tahmini değerler

Bölgesel BİT pazarına bakıldığında, Avrupa BİT pazarının ABD pazarını geride bıraktığı ve dünya BİT pazarının yaklaşık %32'sine sahip olduğu görülmektedir. Bu oran 2005 yılı için Avrupa pazarının yaklaşık 656 milyar Euro'luk bir büyüklüğe ulaştığını göstermektedir. ABD pazarı ise %29'luk bir pazar payı ile yaklaşık 598 milyar Euro'luk bir pazara tekabül etmektedir. Diğer taraftan Japonya'nın pazar büyüklüğü %14 ile 296 milyar Euro'luk bir seviyede bulunmaktadır (<http://www.igeme.org.tr/tur/haber/uzmantez/bilgiteknolojileri.pdf>)

Tablo : 18

BİT Bölgesel Pazarı (%)

	2002	2003	2004	2005	2006*
Avrupa	32,5	32,3	32,2	32,1	31,8
ABD	30,0	29,6	29,4	29,3	29,2
Japonya	15,3	15,0	14,8	14,5	14,2
Diğer Ülkeler	22,3	23,1	23,6	24,1	24,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak:<http://www.igeme.org.tr/tur/haber/uzmantez/bilgiteknolojileri.pdf>

* Tahmini değerler

Burada dikkat çeken konu ise gelişmekte olan bölgelerin pazar büyüklüğünün yıllar itibarıyla ABD, Avrupa ve Japonya aleyhine artmasıdır.

ABD, Avrupa ve Japonya gibi gelişmiş piyasalar olarak adlandırılan ülkelerin pazar paylarının yıllar itibarıyla düşmesi, büyüme oranlarının gelişmekte olan piyasalardan daha yavaş seyretmesinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de Bilgi İletişim Teknolojileri sektörü son yıllarda yakaladığı büyüme eğilimini sürdürmektedir. 2004 yılında bilgi teknolojileri pazarının %20 büyüyerek 3.45 milyar ABD Doları, iletişim teknolojileri pazarının ise %13 büyüyerek 9.7 milyar ABD Doları olarak gerçekleştiği açıklanmaktadır.

Tablo :19
Türkiye Bilişim Pazarı(Milyon USD)

	2001	2002	2003	2004	2005*
BİT Donanımı	1.054	1.400	1.540	1.930	2.224
Yazılım	293	336	393	460	542
Hizmet	823	775	847	960	1.060
Tüketim Malz.	74	122	90	105	114
Bilgi Teknolojileri	2.244	2.633	2.870	3.455	3.940
BT Sektör Büyümesi		%17	%9	%20	%14
Telekom Donanımı	1.453	1.148	1.263	1.360	1.540
Taşıyıcı Hizmetler	5.394	6.369	7.329	8.346	9.690
İletişim Teknolojileri	6.847	7.517	8.592	9.706	11.230
İletişim Sektörü Büyümesi		%10	%14	%13	%16
Toplam	9.091	10.150	11.462	13.161	15.170
Toplam Büyüme		%12	%13	%15	%15

Kaynak: <http://www.igeme.org.tr/tur/haber/uzmantez/bilgiteknolojileri.pdf>

*Tahmini değerler

Türkiye’nin 2005 yılı BİT harcamalarının 23 milyar ABD Doları’nın üzerinde olacağı öngörülmektedir. 2007 yılına kadar Türkiye BİT harcamaları büyümesinin %10’nun üzerinde seyretmesinin beklendiği ifade edilmektedir.

Tablo: 20
Türkiye'nin BİT Ürünleri Harcamaları (Milyon USD)

	2003	2004	2005	2006*	2007*
Donanım	1,559	1,879	2,099	2,576	3,007
Yazılım	574	712	870	1,129	1,370
Hizmetler	362	397	474	572	662
İletişim	15,167	18,013	20,179	22,106	23,811
Topl. BİT Harcamaları	17,663	21,003	23,624	26,384	28,851

Kaynak: <http://www.igeme.org.tr/tur/haber/uzmantez/bilgiteknolojileri.pdf>

* Tahmini değerler

Türkiye'de BİT ürünleri harcamalarında en büyük pay, iletişim harcamalarına ayrılmaktadır. Bu harcamalarda cep telefonu ve internet kullanımının yaygınlaşması önemli bir etkidir. Diğer önemli bir harcama kalemi bilgisayar donanımdır. 2000 yılında 1 milyon kişisel bilgisayar satışı gerçekleştiren sektör, 2001 yılında ağır krizin etkisiyle düşüş yaşamış ve ancak 2004 yılında tekrar 1 milyon bilgisayar satışı seviyesine ulaşabilmiştir. Sektörün 2005 yılında 1,5 milyon adetlik satış seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

BİT harcamaları küresel piyasada 1993 yılında 1.3 trilyon dolar iken 2001 yılında 2.4 trilyon dolara çıkmıştır. BİT piyasası 1994-1999 yılları arasında OECD ülkelerinde % 11.2'lik yıllık ortalama artış oranı yakalamıştır.

Tablo: 21
Avrupa Birliği'nde İnternet Kullanımı

Dünya	Nüfus (2006*)	Dünya Nüfusundaki % payı	İnternet Kullanıcıları	İnternet Kullanıcılarını Nüfusa Oranı
Avrupa Birliği	462.371.237	7.1 %	239.881.917	51.9 %
Diğer Ülkeler	6.037.325.823	92.9 %	846.368.986	14.0 %
Dünya	6.499.697.060	100.0 %	1.086.250.903	16.7 %

Kaynak: <http://www.internetworldstats.com/stats9.htm>

* Tahmini değerler

Avrupa'da AB'ne üye ülkeler ve Avrupa ekonomik alanı içinde bulunan diğer ülkeler için ulusal e-stratejiler öncelikle bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşmasına yöneliktir (http://www.itu.int/ITUD/ict/publications/inet/1999/chal_exsum.pdf).

Bilgi çağının en önemli unsurları olan bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşması önemlidir. ABD bu konuda dünya lideridir. İnternetin ABD'de ortaya çıkması ve dolayısıyla internet içeriğinin büyük bir kısmın burada gelişmesinden dolayı ABD'deki ağlar yoğun olarak kullanılmaktadır. Bölgeler arası internet trafiğinin %95'i Kuzey Amerika'dan akmaktadır.

Tablo: 22

Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Son Üç Ay İçerisinde Bilgisayar ve İnternet Kullanım Oranı (%), 2005

	Toplam Birey sayısı		Bilgisayar Kullanan		İnternet Kullanan	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Bir Okul Bitirmedi	5 940 219	1 911 064	0,39	1,35	0,18	1,05
İlkokul	10817 801	10009 931	1,22	4,78	0,34	3,11
İlköğretim/Ortaokul ve Dengi	2 383 615	4 013 042	16,95	24,03	9,76	18,33
Lise ve Dengi	3 702 986	5 848 094	35,79	45,65	27,14	36,52
Üniversite/Master/Doktora	1 382 663	2 169 246	64,85	73,04	57,88	65,67

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=89

Türkiye'nin gelişmiş ülkelerdeki BT kullanım düzeyine erişmesi için bazı dezavantajları vardır. Birinci dezavantaj, Türkiye'deki nüfusun büyük bir çoğunluğunun okul çağında olmasıdır. Türkiye'de ilköğretim, ortaokul ve yüksek öğretim düzeyinde eğitim alan öğrenci sayısı 35 milyonun üzerindedir ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2005 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre hanehalkı interneti iletişim, eğitim, sağlık vb nedenlerden dolayı kullanmakta olup en çok bilgi arama ve çevrimiçi hizmetlerden yararlanmak amaçlı kullanılmaktadırlar.

Tablo : 23
Hanehalkı Bireylerinin İnternet Kullanma Amaçları, 2005

Amaçlar	(%)
İLETİŞİM	78,23
Mesaj gönderme/alma	66,84
İnternet üzerinden telefonla görüşme/video konferansı	11,36
Chat/ sohbet yapmak, vb.	40,39
BİLGİ ARAMA VE ÇEVİRİMİÇİ (ON-LINE) HİZMETLER	90,16
Mal ve hizmetler hakkında bilgi aramak	43,31
Seyahat ve konaklama ile ilgili hizmetlerin kullanımı	14,25
Radyo dinlemek ya da televizyon izlemek	28,18
Oyun, resim ya da müzik indirmek ya da oyun oynamak	43,58
Yazılım indirmek	22,81
Gazete ya da dergi okumak, haber indirmek	55,77
İş aramak ya da iş başvurusu yapmak	10,57
MAL VE HİZMET SİPARİŞİ VERMEK VE SATMAK, BANKACILIK	15,95
İnternet bankacılığı	12,90
Diğer finansal hizmetler (hisse senedi alımı vb.)	2,95
Mal ve hizmet almak/ sipariş vermek (finansal hizmetler hariç)	5,59
Mal ve hizmet satmak (örn:müzayede ile satış gibi)	1,07
KAMU KURUMLARIYLA İLETİŞİM	39,97
Kamu kuruluşlarına ait web sitelerinden bilgi edinmek	37,64
Resmi formların/dokümanların indirilmesi	10,65
Doldurulmuş form göndermek	6,02
EĞİTİM	30,71
Eğitim faaliyetleri (okul,üniversite vb.)	26,83
Yetiştirme kursları (Yabancı dil, bilgisayar vb.)	7,22
Özellikle istihdam olanaklarına yönelik diğer eğitim faaliyetleri	4,37
SAĞLIK	22,97
Sağlıkla ilgili bilgi araştırma	22,38
Doktordan internet üzerinden randevu almak	0,50
Doktordan internet üzerinden reçete talep etmek	0,02
Bir doktordan internet üzerinden tavsiye almak	1,86

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=92

41. Bilgi Temelli Ekonomi İçin Yapılan Reformlar

Türkiye ekonomisi 1970-2003 döneminde, AB üyesi ülkelerin ortalaması olan AB-15 için %2, 4'ün üzerinde bir büyüme performansı göstererek; yıllık ortalama yüzde 4 oranında büyümüştür. Ancak Türkiye'de buna rağmen ekonomideki istikrarsızlıklar, hızlı nüfus artışı gibi nedenlerden dolayı kişi başına milli gelir satın alma gücü paritesine göre, AB ortalamasının 1 / 4 'ü seviyesindedir. Türkiye ekonomisinin, AB ülkeleri ortalamasına yakınsaması için, yüksek ve sürdürülebilir bir büyüme performansı göstermesi gerekmektedir.

Bu kapsamda, son yıllarda çok geniş bir yelpazede uygulanmakta olan yapısal reformlar, makro ekonomik ortamın iyileştirilmesine ve dolayısıyla yüksek ve sürdürülebilir bir büyümenin tesis edilmesine yönelik, Mali sektörde, İşgücü piyasasında, Eğitim alanında, İdari alanda, Tarımda, Bölgesel gelişmede, Sosyal güvenlik reformu ve sağlıkta, Bilgi ve İletişim teknolojilerinde, Ulaştırma ve Enerji alanında bir dizi yenilikler içermektedir.

Mali sektörde uygulanan yapısal reformlar: Mali piyasalarda etkin ve rekabetçi bir yapının oluşturulabilmesini hedef almaktadır. Bu şekilde, istikrarlı büyüme ortamının sağlanabilmesi için gerekli kaynaklar verimli bir şekilde yatırımlara aktarılacaktır.

İşgücü piyasasına ilişkin yapısal reformlar: İstihdamın artırılmasını ve daha etkin bir işgücü piyasasının oluşturulmasını hedeflemektedir.

Eğitim: İşgücünün niteliğini doğrudan etkilediği için büyüme performansı açısından oldukça önemlidir. Eğitim sistemi yeniden yapılandırılmalıdır. Bu yapı, araştıran, sorgulayan, yenilikçi, girişimci, esnek ve yaratıcı bireyler yetiştirecek bir yapı olmalıdır. “Yaşam boyu öğrenme yaklaşımı ile her yaştaki insan kaynakları sürekli geliştirilmeli, bilişim okuryazarlığı atılımı başlatılmalı ve uzaktan eğitim hizmetleri özendirilmelidir. Türkiye insana ve bilgiye yatırımı yaparken de kaynaklarını öncelikle öğretime ayırmalıdır. Toplumsal yaşamda bilgiyi egemen kılamadığımız için sorunlar yaşamaktayız. Bilginin kaynağı eğitim kurumları ve özellikle de üniversitelerdir. Eğitim sistemimizin

bilgiyi egemen kılabak biçimde düzenlenmesi ve eğitime daha fazla kaynak ayrılması kaçınılmazdır.

İdari alandaki reformlar: Kaynak israfının önlenmesi ve kamunun bazı alanlarda üretimden çekilerek piyasadaki düzenleyici ve denetleyici rolünü güçlendirmesi yoluyla ekonomik büyümeye katkıda bulunması beklenmektedir.

Tarım: Uygulanmakta olan reformlar sonucunda tarım sektöründe verimliliği ve rekabet gücünü artırmak ekonomik büyümeye katkı sağlaması beklenmektedir, özel sektörün serbestçe faaliyet gösterebileceği şeffaf bir yanının tesis edilmesinin sağlanması.

Bölgesel gelişme: Bölgelerde AB katılım öncesi fonların etkin kullanımı ile bölgesel ve merkezi düzeyde proje üretme ve uygulama kapasitesinin artması sonucu büyüme etkilerinin orta ve uzun dönemde daha açık ve net olarak ortaya çıkacağı ve Bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltacağı öngörülmektedir.

Sosyal güvenlik reformu ve sağlıkta dönüşüm programı: Bütün nüfusun gerek emeklilik gerekse sağlık sigortası kapsamına alınması norm ve standartlar birliği sağlanmış tek bir emeklilik rejimi kurmak ve mevcut sistemin mali açıdan daha etkin hale getirilmesini hedeflemektedir.

Bilgi ve İletişim teknolojileri: İletişim altyapısı “Bilgi Toplum”larının temelini oluşturmaktadır. Bu alanda yapılan hukuksal düzenlemeler ile sektörün hukuki altyapısı, bilgi ekonomisine dönüşüm çerçevesinde hazırlanmıştır. BİT sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisi üç farklı yoldan gerçekleşmektedir. Birinci etki; BİT üreten sektörlerin yeni teknoloji üretmeye yatkın olmaları dolayısıyla bu sektörlerde meydana gelen üretim ve verimlilik artışıdır. İkincisi, BİT sektöründe üretilen teknolojiyi girdi olarak kullanan diğer sektörlerin bu teknolojik gelişmeye uyum sağlayabilmek için yeni yatırımlara yönelmesi sonucu oluşan sermaye artışı etkisidir. Üçüncü etki ise BİT’leri ara girdi olarak kullanan sektörlerde re-organizasyon yoluyla sağlanan toplam faktör verimliliği artışıdır.

Ulaştırma: Hizmet kalitesinin artırılması, tekelci yapısını koruyan alt sektörlerin daha fazla rekabete açılması ve özel sektör yatırımlarının bu alanlara daha fazla çekilmesi bu sektörün önemli bir altyapı alanı olması nedeniyle, ekonomik büyümeye olumlu katkı yapacaktır.

Enerji: Enerji sektörü diğer sektörlerle ara girdi veren bir sektör konumundadır. Bu çerçevede enerji sektöründe yapılan yapısal düzenlemeler hem bu sektörün kaynak dağılımını daha etkin bir yapıya kavuşturacak hem de enerjiyi girdi olarak kullanan diğer sektörlerin üretim performanslarını olumlu yönde etkileyecektir.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise Türkiye’de AB ortalamalarının altında olan Ar-Ge faaliyetleri ve teknoloji yoğun sektörlerin yetersizliğidir. Bu sorun AB ile ortak teknoloji politikalarının üretilmesi ve uygulanması ile aşılabilecektir. Bu politikalar, AB’nin kendi dışındaki oluşumlara karşı verdiği ekonomik ve teknolojik mücadelede Türkiye’yi yanına alması ve Türkiye ile güç kazanabilmesidir (DPT Yüksek Planlama Kurulu, 2004, s.33-35)

42. Bilgi Ekonomisi ve Toplumsal Erişim

Bilgi temelli ekonominin küresel ölçekte büyümesi, tüm ülkeler için önemli fırsatlar sunduğu gibi, ülkeler arasındaki eşitsiz rekabetten kaynaklanan ciddi sorunlar da doğurmaktadır.

Bilginin yarattığı ekonomik değerlerin ülke sınırları içinde eşit ve adil bir biçimde paylaştırılmaması bilgi ekonomisine geçiş sürecini baltalamaktadır. Bilgi ekonomisinin paradigmalarına uygun yetenekli insan kaynağının yaratılması, toplumun bütün kesimlerine yayılmış bir bilgi okuryazarlığı’ndan geçmektedir.

Türkiye bir yandan, "eAvrupa+" planına entegre, kapsamlı bir "e-Türkiye" programı, hukuksal, kurumsal ve teknolojik altyapılarıyla gerçekleştirilirken; bir yandan da en çok yoksunluk içinde bulunan kesimlere öncelik tanıyarak, tabandan tavana ve yatay koordinasyon içinde bütünsel olarak geliştirilecek, merkeziyetçi olmayan, demokratik bir insani, sosyal ve ekonomik kalkınma modeli hayata geçirmelidir.

Bu hedef için bilgi ekonomisi ve bilgi toplumuna uygun katılımcı yönetsel paradigmalara kamu yönetimi başta olmak üzere tüm örgütlenme biçimlerine hakim olunması; etkili ve rekabetçi bilgi ve iletişim hizmet ve araçlarının oluşturulmasını sağlayan dinamik bir bilişim altyapısının, yenilikçi bir bilişim sektörünün kurulması gerekmektedir (UÇKAN, 2003, s.1).

43. Bilgi Ekonomisi ve Hukuksal Altyapı

Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan AB hukukunun niteliği, başlangıçtan beri tartışılmalara konu olmuştur. AB üyesi ülkelerde uygulanan hukukun uluslararası hukuk mu, yoksa teşkilatın iç hukuku mu olduğu konusunda görüş ayrılıkları giderilememiştir.

Temel metinleri kurucu anlaşmalar olan AB hukuku, uluslararası hukuktan ve iç hukuktan farklı bir yapı arz etmektedir. AB'nin genişleme ve derinleşmesine paralel olarak AB hukukunun da kapsamı ve uygulama alanı genişlemektedir.

Ekonomik ve parasal birlik, Avrupa vatandaşlığı, ortak dış politika, güvenlik politikası, yeni eylem alanları, ekonomik ve toplumsal uyum, yeni örgütsel düzenlemeler gibi pek çok alanda yenilikler getiren Maastricht anlaşması, AB hukukunun da doğrudan etkilemiştir. Anlaşma kurucu anlaşmalar hukuku denilen birinci kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu nedenle anlaşmanın ulusal yasalar içinde yer aldığı belirtilmese de, ulusal yasaların üstünde olduğu kabul edilmektedir (<http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/nis97/7.htm>).

Bilim, teknoloji ve özellikle BT'nde yaşanan sürekli değişim, yaşamın tüm boyutlarını (çalışma, haberleşme, eğitim, eğlence, ticaret, vs.) değiştirmekte ve bunun sonucunda mevcut kurum ve kuralları da değişime zorlamaktadır. Bilginin üretimi, işlenmesi, depolanması ve aktarılmasında yaşanan gelişmeler sonucunda ortaya çıkan ve bilgi toplumuna geçiş olarak da adlandırılan bu değişim süreci içerisinde, geleneksel idari yapılar şekil değiştirmekte, uygulana gelen hukuk kuralları toplum dinamikleri arasındaki bu yeni etkileşime ayak uydurmaya zorlanmaktadır. Bu çerçevede, bilgi toplumundaki ilişkileri düzenleyecek olan hukuki altyapı; yeni ve köklü değişiklikler içeren yasal düzenlemelerin yapılmasına, varolan yasal düzenlemelerin ise yeniden gözden

geçirilmesine ihtiyaç göstermektedir. Teknolojinin sürekli değiştiği de göz önünde bulundurulurak, söz konusu yasal düzenlemelerin; ilgili tüm kesimlerin temsil edildiği saydam ve sürekli çalışan mekanizmalar içerisinde, dikkatle, birbirine uyumlu bir şekilde oluşturulması gereği ortaya çıkmaktadır (UÇKAN, 2003, s.4).

Hukuksal Düzenlemelerde Amaç ve İlkeler

1. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin göz önünde bulundurulduğu, bilgi toplumunun doğasındaki dinamizme uygun, basit, esnek, uluslararası eğilimlere paralel ve güven verici hukuki düzenlemeler yapılması.

2. Düzenlemelerin mümkün olduğunca asgari düzeyde tutulması

3. Düzenleme yapılacaksa ilgili tarafların katkısının sağlanmasını ve etki alanlarının analizini takiben düzenleme yapılması

4. Düzenlemelere ilişkin uygulamaların takip edilmesi (<http://ekutup.dpt.gov.tr/bilisim/toplum/ab/ab.ppt#2>)

Bilgi toplumunda önem kazanan bilgi üretimi ve kullanımı ile ilgili hukuksal sorunlar da gündeme gelmektedir. Bilgi mülkiyetine (fikir mülkiyeti) ilişkin mevcut hukuksal kurallar ile örf ve adetler üzerindeki baskı giderek artmaktadır. Mevcut fikirsiz mülkiyet rejimi, değişen koşullar karşısında etkinliğini büyük ölçüde kaybetmekte, yetersiz kalmaktadır. Artan bilgi paralelinde, bilgi üzerindeki haklara da saldırılar artmaktadır (YÜKSEL, 2001, 88-89).

Geliştirilen teknolojik önlemlerin yasal dayanaklara kavuşturulması ve fikri hak ihlalleri, dolandırıcılıklar ve hırsızlıkların engellenmesi, etkin hukuki düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Geline çayda, içeriğe erişim ile baskı ve çoğaltımın kolaylaşmış ve maliyetsiz olması nedeniyle, elektronik iletinin içeriğinde yer alan sanal ürünler üzerindeki fikri ve sınai hakların, fiziki ortamda olduğundan daha fazla korunmaya gereksinimi olduğuy açıktır. Çoğaltma ve yayma gibi hakların elektronik ortamda ihlalini önlemek üzere aşayıda belirtilen önlemlerin alınması yerinde olacaktır.

- Bu hakları tanıyan ve etkin yaptırımlar içeren düzenlemeler yapılması,
- Lisans sözleşmelerinin yapılması sırasında internet unsurunun dikkate alınması,

- Teknik koruma mekanizmalarının geliştirilmesi,
- Teknik koruma mekanizmalarının yok edilmesinin suç sayılması,
- Uluslar arası düzenlemeler yapılması (http://www.ymm.net/e-ticaret/e-ticarete_guvenlik.htm)

Fikri hakların korunmasına ilişkin bazı Anlaşma ve Sözleşmeler neticelendirilmiş olsa da, sistemin çalışması için gerekli olan, tüm ilgili taraflar arasında işbirliği sağlanarak, yeni teknolojiler dikkate alınmak suretiyle düzenlenmiş etkin kuralların, pratik, teknik olarak yapılabilir ve ekonomik olarak uygun bir biçimde dünya genelinde uygulanmasıdır (<http://www.martech-intl.com/g8/g8finalrep.pdf>).

E-Türkiye'nin hukuksal altyapısı, baskıcı ve olumsuz düzenlemelerden özenle kaçınılarak, bilgi toplumu ve bilgi ekonomisini teşvik edici olumlu düzenlemelere öncelik verilerek, ilgili tüm tarafların etkin katılımıyla gerçekleştirilmelidir. Bu düzenlemelerin hızla gelişen teknolojiler tarafından kısa sürede işlevsizleştirilmemesi için mümkün olduğunca esnek ve minimalist bir yapıda olması gerekir. Ayrıca her düzenlemeden önce, söz konusu düzenlemenin kısa, orta ve uzun vadede sosyo-ekonomik açıdan hangi sonuçları vereceğini ortaya koyan kapsamlı "hukuksal risk analizleri"nin yapılması, toplumsal fayda açısından büyük önem taşımaktadır (UÇKAN, 2003, s.8).

44. Türkiye'de Bilişim Sektörünün Mevcut Durumu ve Gelişimi

Bugün gelişmiş ülkeler incelendiğinde bilgi üretme, toplama, kullanma ve paylaşım konularında çok ileride olduklarını ve tüm gelişmelerinin temelini (ekonomik, teknolojik, sosyolojik) bilginin üretilmesi, dağıtılarak paylaşılması ve verimlilik yaratacak şekilde kullanılmasını oturttukları görünmektedir (Bt Haber, 2002, s.3).

Bilginin dolaşımı ve paylaşımının insani ve ekonomik kalkınmanın, dolayısıyla da küresel rekabet avantajının temel dinamiği haline gelmesi olgusu "bilgi ekonomisi" kavramıyla konumlanmaktadır. Bilgi ekonomisi, hem mevcut sosyo-ekonomik eğilimlerin bir ürünü, hem de bir ulusal politika seçimi, politik bir hedef ya da vizyon olarak tanımlanabilir.

Genellikle ekonomide ileri teknoloji ve özellikle de BT kullanımıyla karıştırılan, oysa bunun ötesinde, tüm sosyo-ekonomik süreçlerde bilginin yarattığı değeri karakterize eden bilgi ekonomisinin, üzerinde hemen hemen uzlaşmış dört temel direği bulunmaktadır.

1. Yerel ve küresel bilginin ekonominin tüm sektörlerinde yaygın ve etkili kullanımını özendiren, girişimciliği teşvik eden, bilgi devriminin yarattığı ekonomik ve sosyal dönüşümlere izin veren ve onları destekleyen uygun bir ekonomik dürtünün ve kurumsal rejimin yaratılması ve bilgi toplumunun hukuksal altyapısının oluşturulması;

2. Kaliteli eğitim ve yaşam boyu öğrenimin herkesin erişimine açık olduğu, yetenekli, esnek ve yaratıcı insanlardan oluşan bir toplumun yaratılması;

3. Toplumun tüm kesimlerinin erişimine açık, etkili ve rekabetçi bilgi ve iletişim hizmet ve araçlarının oluşturulmasını sağlayan, dinamik bir bilişim altyapısının, tam rekabete açık ve yenilikçi bir bilişim sektörünün kurulması;

4. Hızla büyüyen küresel bilgi stokuna katkıda bulunan, bu stoku yerel ihtiyaçlara uyarlayan, yeni ürünler, hizmetler ve yeni iş yapış tarzlarının yaratılmasında kullanan şirketleri, bilim ve araştırma merkezlerini, üniversiteleri, düşünsel üretim odaklarını ve toplumun tüm örgütlü kesimlerini kapsayacak bir biçimde inovasyon ve girişimciliğin desteklendiği etkili bir ulusal inovasyon sisteminin ve iş ortamının yaratılması (UÇKAN, 2003, s.2).

Toplumun kamu, özel sektör ve bireysel yapılanmasında, dünya gerçekliğini kavrayabilmesi için, bu gerçekliğin bir başka adı olan “bilgisel iletişim çağı” öncelikle anlam açısından sonra da uygulamalarıyla algılaması gerekmektedir.

Türkiye’de internet’e bağlı kişisel ve kurumsal bilgisayar sayısı 800 bin civarında olup, bu sayı nüfusun yaklaşık %1, 3’üne karşılık gelmektedir. Bu oran, diğer OECD ülkelerinin çok gerisinde kalmaktadır.

Bilgi iletiminde dünya standartlarının çok gerisinde kaldığını vurgulamakta yarar vardır. BT ve İnternet, ülkelerin kaderlerini etkileyen, onların birinci sınıf ya da üçüncü sınıf olmasını belirleyen stratejik bir öneme sahiptir.

Sonuç olarak Türk internet politikasının Avrupa Birliği'ndeki düzenleyici girişimlerle uyumlu hale getirilmesi Aralık 1999'da, Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik adaylığı tanınmasıyla önem kazanmıştır. Özel sektör ve kamu sektörünün bir araya gelmesi ve karşılıklı fikir alış verişinde bulunması gerekmektedir. Mevcut teknolojiler düşünülerek hazırlanmak yerine, yapılacak düzenlemelerin daha ileri ve gelişime açık olacak ve gelecekteki gereksinimlere cevap verecek şekilde mevcut teknolojilerden bağımsız olması sağlanmalıdır. Geniş bir kamuoyu desteği sağlanmalıdır. Söz konusu düzenlemelerin uygulanabilir olması şarttır. İnternet ile ilgili düzenlemelerin neler olduğu hakkında bilinçlendirici, kapsamlı bir iletişim ve eğitim kampanyası başlatılmalıdır. (<http://www.abgs.gov.tr/dokuman/Prezentasyon.htm>).

Türkiye, özellikle makroekonomik dengesizlerin azaltılması suretiyle, işleyen bir piyasa ekonomisinin tesisine yönelik kayda değer bir ilerleme kaydetmiştir. İstikrar programının sıkı bir şekilde sürdürülmesi ve yapısal reformlara ilişkin ilave kararlar atılması durumunda, Türkiye, Avrupa Birliği içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle de başa çıkabilmelidir.

Türkiye, katılım sürecinin tümünün başarıyla sonuçlanmasını, ancak reformları kararlı bir şekilde uygulamaya devam etmek suretiyle sağlayabilecektir. Müzakerelerin yürütülmesi ve katılım perspektifi, Türkiye'nin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik reformları daha da ileriye götürmesine katkı sağlayacaktır. Müzakereler sonunda varılan netice, Avrupa Parlamentosu, AB ülkeleri ve Türkiye' nin onayını gerektirecektir. AB - Türkiye ilişkilerinde, bazı konularda diyalogun güçlendirilmesine ihtiyaç bulunduğu açıktır. AB' yi doğrudan ilgilendirmeyen bazı meselelerde ele alınmalıdır. Üye ülkelerden ve Türkiye' den insanların katılımıyla, endişe ve algılamalarını samimi ve açık şekilde tartışabileceği bir dizi platform oluşturmalıdır. Bu, kültürel farklılıklar, din, göçe ilişkin konular, azınlık haklarına ilişkin meseleler ve terörizm ile ilgili bir diyalogu içerecektir. AB tarafından kolaylaştırılacak bu diyalogda sivil toplum en önemli görevi üstlenmektedir (DPT, 2004, s.60).

5. GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Türkiye'nin üye olmak istediği Avrupa Birliği bir bütünleşme modelidir. Kendine özgü bir yapısı bulunan Avrupa Birliği gerek hukuki niteliği gerekse de bütünleşme yönünde izlediği yöntem açısından dünyadaki hiçbir uluslararası kuruluşa benzemeyen Avrupa'daki bir çok devlet için odak noktası olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Diğer ülkelerle işbirliğine yönelik dışa açık politikaların önemine inanan Türkiye, bu amaçla 20. yy'ın ilk yarısında oluşturulan GATT, OECD, NATO, Avrupa Konseyi gibi örgütler içerisinde yerini almıştır.

Avrupa Birliği'nin genişlemesi bazı çevrelere göre; yalnızca Avrupa'nın menfaatine değil aynı zamanda bir bütün olarak uluslararası toplumun hem siyasi hem de ekonomik arenada rolünü tam olarak üstlenebilecek güçlü ve bölünmemiş bir Avrupa, AB üyelerinin de yararına olacaktır.

Dünyada özellikle son on beş yirmi yılda yaşanan teknolojik gelişmeler hayatımızın her aşamasında önemli değişiklikleri beraberinde getirmektedir. Bu gelişmeler arasında kuşkusuz en önemlilerinden birisi de internet teknolojilerinde yaşanan gelişmelerdir. internet ve iletişim teknolojilerindeki diğer gelişmeler günlük hayatımızdan ekonominin genel kurallarına kadar pek çok alanda, matbaanın bulunması ya da telefonun icadı gibi önemli bir dönüm noktasıdır. Bu gelişmeler ile bilginin paylaşılması ve geliştirilmesi çok kolaylaşmış, bu nedenle bilginin her alandaki rolü de önemli ölçüde artmıştır. Yaşadığımız dönemin endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçiş süreci olduğu konusunda büyük ölçüde görüş birliği bulunmaktadır. Bilginin artan ağırlığı, ekonomik alanda oluşturduğu büyük etkilerle ekonomi doktrinlerinin ve işletmeciliğin birçok yönden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Yeni ekonomi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle değer kazanmıştır. Geleneksel anlayışa göre üretimi, çalışanı, yönetimi ve pazarlaması, oldukça farklı olan bu

yaklaşımında birey; çok daha fazla etkin, verimli, yaratıcı ve güçlendirilmiş olarak çalışma hayatında yerini almaktadır.

Yeni ekonomide özellikle hiyerarşinin ortadan kalktığı, daha esnek yönetim felsefesinin uygulandığı bir süreç ortaya çıkmaktadır. İletişimde hiyerarşi önemini yitirmekte, iş sürecinde her bir birey, statüsüne dikkat edilmeksizin aktif bir rol üstlenmektedir. Yeni ekonomi, ile hem işsizliği azaltacak yeni işler ortaya çıkmakta, yeni mesleklerin oluşumunu sağlamakta; hem de örgütlenmemiş bireylerin son derece korumasız bir şekilde istihdam edilmelerine yol açmaktadır.

Türkiye'nin enformasyon / bilgi toplumu haline gelebilmesi için, çok iyi yetişmiş insan gücüne gereksinim vardır. Yeni teknolojileri üretecek ve kullanacak bu insan gücünün üretilmesi bazen bir nesil gerektirebilir. Ayrıca bu insan gücünü yetiştirmek kadar elinde tutabilmek de güç hale gelmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin enformasyon çağını yakalaması büyük ölçüde bu hızla artan nüfusunu yeni gelişmeler doğrultusunda iyi eğitebilmesine bağlıdır.

Bilindiği gibi bilgi/enformasyon, eğer gerekli alt yapı ve onu kullanabilecek işgücü mevcut ise bir yerden bir başka yere adeta ışık hızı ile aktarmak mümkündür. Doğru tercihlerde bulunulduğu takdirde gelişmekte olan ülkelere büyük bir fırsat da sağlamaktadır.

Türkiye, enformasyon toplumunun altyapısını oluşturan teknolojilerinin üretimine yönelik, çok köklü bir seferberliği başlatmadığı sürece, tüketici olarak yaptığı harcamalarla gelişmiş ülkelerin Ar-Ge faaliyetlerini finanse edecektir. Bunun maliyeti çok daha yüksek olacaktır.

Bilgi, endüstriyel toplumun stratejik kaynağını oluşturan sermayeden farklı olarak, dünyanın bir yerinden başka bir yerine saniyelerle aktarılabilir. Yeter ki o bilgiyi kullanacak işgücü eğitilsin. O'nun bilgiyi almasına ve bir üst düzeyde üretmesine uygun yapıları oluşturulsun. Bu sayede, başka ülkelerin çok uzun yıllarda tamamladığı süreçler mevcut imkanlarla çok kısa sürede tamamlanabilir.

Türkiye'nin bilgi birikimi ve bilgi seviyesi teknolojiyi kullanarak en kısa zamanda bilgi toplumunun bir üyesi olma fırsatını verecek yapıda bulunmaktadır. Türk insanının bilim toplumu olma vasfını yakalaması belli bir zaman diliminde bilim ve teknolojiye vereceği önemin büyüklüğü ve küçüklüğü ile orantılı olacaktır.

Bilgi toplumu, İletişim-Bilişim Devrimi'nin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bilgi toplumunda, sanayi toplumundan farklı olarak ortaya çıkan yapılar ve toplumsal değişimler, beraberinde çeşitli sorunları da gündeme getirmektedir. Bu sorunlar özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha çok hissedilmektedir. Türkiye henüz sanayileşmesini tamamlayamamış, bilgi toplumu olma yolunda teknoloji üretebilmek için gerekli politikaları oluşturamamış ve yatırımlarını yapmamış bir ülke konumundadır.

Türkiye'de bilişimin ve bilişim sektörünün yeri ve önemi açıkça belirlenmelidir. e-Avrupa+ inisiyatifine paralel olarak geliştirilen "e-Türkiye" kavramı yaygınlaştırılmalıdır. Tam bir devlet desteği ile konuya sahip çıkılarak kamu kuruluşlarının ve yurttaşların bu konuda bilinçlendirilmeleri ve ulusal projelerin desteklenmesi gerekmektedir. Oluşturulacak ulusal politikalar ışığında bilişim teknolojisi üretilmesi ve kullanımının toplumun tüm kesimlerine yayılması sağlanmalıdır. Dünya ile rekabet eden bir ekonomi ancak yoğun Ar-Ge ve Bilgi Teknolojileri üretebilen ekonomilerdir. Türkiye önümüzdeki on yıl içinde bilgiye dayalı ekonomiyi hayata geçirebilmek için BT yatırımlarının genel ekonomi içindeki payını en azından AB ülkelerinin ortalama düzeyine çıkarmalıdır. İnsan gücü açığı için önlemler alınmalıdır. Bir taraftan insanların eğitim düzeyini artırırken diğer taraftan beyin göçünü önlemek gerekmektedir.

Topluma Ar-Ge'nin önemini anlatmak ve bir Ar-Ge talebi yaratacak sistemli programlar düzenlenmelidir. Türkiye'de yaşanan hızlı göç ile tarım üretimi yapan kırsal kesim kent yaşamının gerektirdiği üretim ve onun temel ihtiyacı olan bilim ve teknolojiyi kullanamamıştır. Bilimin ve toplumun birbirine yakınlaştırılması için devlete, bilim insanlarına ve medyaya önemli görevler düşmektedir. Güçlü Türkiye'ye giden yol Ar-Ge'den geçmektedir. Türkiye'nin dünyada rekabetçi bir güç kazanabilmesi, üreten bir toplum haline dönüşebilmesi için Ar-Ge'ye dayalı ekonomiye geçmek zorundadır. AB aday ülkesi statüsündeki Türkiye için bilim – teknoloji ve eğitim alanları AB ile

bütünleşme sürecinin en önemli aşaması olup bütünleşme Türkiye’de yürütülen Ar-Ge faaliyetlerinin hedef ve kapasitesini güçlendirici bir rol oynayacaktır.

AB’ye aday ülkelerin, bilgi toplumunun sunduğu fırsatları eksiksiz olarak kullanabilmeleri ve AB ile daha derin bir sayısal uçurum* yaşamamaları için, güçlü, politik kararlılığa dayalı olumlu adımların atılmaları gerekmektedir. Müktesebatın uyumu tek başına yeterli değildir. Ekonominin modernizasyonu, iş süreçlerinde ve devletlerin işleyişlerinde değişiklikler ile bireyler, işletmeler ve devletler arasındaki değişen ilişkiler, özellikle aday ülkelerin ekonomilerini kalkındırmaları ve vatandaşlarına refah ve yeni fırsatlar sunmaları için, bu gelişmelerin taşıdığı fırsatları dikkate alan geniş tabanlı bir politika yaklaşımı gerektirmektedir. Ayrıca, bu faaliyet, Avrupa’nın tamamının “dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomisi” haline getirilmesi, bunun sadece bir parçası olmamasında, aday ülkelerin AB üyesi ülkelerle birlikte çalışmalarını sağlayacaktır. Böyle bir paralel çalışma, AB ile aday ülkelerin işbirliğine girmelerine, deneyimlerini ve başarılı uygulamalarını paylaşmalarına olanak tanıyarak Avrupa’nın etkin bir biçimde bütünleşmesine katkıda bulunacaktır. Sadece aday ülkeler arasında değil, AB üyesi ülkelerle de bilgi paylaşımını ve karşılaştırma yapmayı sağlamak için, söz konusu eylemler e-Avrupa’da tanımlanmış üç ana amaç etrafında toplanmış; ilerlemenin izlenmesi ve değerlendirilmesi için AB’ye üye ülkeler tarafından seçilen göstergelerin aynıları kabul edilmiştir. Ancak, aday ülkeler, söz konusu eylemlerden tam fayda sağlanabilmesi için, bilgi toplumu ile ilgili alanlarda topluluk müktesebatının etkin bir biçimde uygulanması ve işleyişinde hızlanma kaydedilmesi gerektiğinin farkındadırlar. Bu durum, daha önce e-Avrupa’da yer almayan ve bilgi toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarına yardımcı olmayı hedefleyen yeni bir amacın eklenmesine yol açmıştır. Ayrıca, e-Avrupa+’nın amaçlarına ulaşılması sınır ötesi ve uluslararası işbirliği yoluyla daha kapsamlı ve hızlı bir biçimde gerçekleşecektir.

Özetle belirtmek gerekiyorsa, Türkiye henüz Kopenhag Siyasi ve Maastricht Ekonomik Kriterlerini tam anlamıyla gerçekleştirmeye çalışırken AB’ye üye olabilmek için yerine getirmekle yükümlü olduğu bilgi toplumu kriterleriyle karşı karşıyadır. Bilgi çağının gereği gibi hazırlanmadığı takdirde oldukça büyük riskleri bulunmaktadır. Ancak bu değişim sadece teknolojiye indirgenmemelidir. Enformasyon teknolojileri bu çağın

---

* Sayısal uçurum: Bilgi toplumu araçları sahipliğinin dengesiz dağılımı.

altyapısını ve olmazsa olmazını temsil etmektedirler. Ancak dünyanın önemli araştırma enstitüleri tarafından yapılan çalışmaların sonuçları da göstermektedir ki, yeniden yapılanmanın örgütlenme vb. boyutlarına yeterince önem vermeden gerçekleştirilen teknolojik değişim, rekabette pek fazla avantaj sağlamamaktadır. Dolayısıyla teknolojiye yapılan büyük yatırımların boşa gitmesi istenmiyorsa, dönüşümün diğer boyutlarının da ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Sonuçta Türkiye hem 21. yy küreselleşme ve bilgi toplumunun gereklerini ve hem de bu çerçevede e-Avrupa Kriterlerini yerine getirmek durumundadır. Bilgi toplumu çerçevesinde ele alındığında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olabilmesi için yapması gereken çok işler var olup önünde alacağı epey yol bulunmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

DURA, Cihan

ATİK, Hayriye : Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye, Literatür Yayınları, Kayseri, 2002.

ERKAN, Hüsnü : Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, No: 326, Ankara, 1998.

FINDIKÇI, İlhami : Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri, İstanbul, 2000.

FONTAINE, Pascal : 12 Derste Avrupa, Avrupa Dokümantasyon Serisi, Avrupa Toplulukları Resmi Yayınları Ofisi, Ankara, 2005.

FREEMAN, Chris

SOETE, Luc : The Economics of Industrial Innovation-Yenilik İktisadı, (Çev: Ergun TÜRKCAN), TÜBİTAK Yayınları, Ankara, 2003.

GİDDENS, Anthony : Sosyoloji, Ayraç Yayınları, Ankara, 2000.

KARLUK, Rıdvan : Avrupa Birliği ve Türkiye, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2003.

POLOMA, Margareth : Çağdaş Sosyoloji Kuramları, (Çev: H. Erbaş), Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993.

TOFFLER, Alvin : Üçüncü Dalga (The Third Wave), Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul, 1981.

b. Makale ve Bildiriler

AKIN, Bahadır : “2000 Yılına Doğru Bilgi Toplumu Üzerine Genel Bir Değerlendirme ve Bilgi Ekonomisinin Özellikleri”, Verimlilik Dergisi, 1999

http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=259

AKTAN, Coşkun Can : “Türkiye Avrupa Birliği'nin Neresinde”, EĞİAD Yayını, İzmir, 2000.

<http://www.milliyet.com.tr/content/belge/kopenhag.htm>

AKTAN, Coşkun Can

VURAL, İstiklal Y. : “Yeni Ekonomi-Yeni Rekabet”, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu”, Aralık 2004, Rekabet Dizisi: 1, Yayın No:253, s.235-255

ATİK, Hayriye : “Sanayi Sonrası Toplum Sürecinde Avrupa Birliği”, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri, 1996.

BİLİCİ, Nurettin : “Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri”, Asomedyo Ankara Sanayi Odası Aylık Yayın Organı, Eylül 2002, s-50-72

BOZKURT, Veysel : “Bilgi Toplununun Getirdikleri ve Türkiye”, Ekonomi ve Toplum, Sayı: 2, (27.04.2006)

http://www.b2bturk.com/kb/tr/index.php?page=index_v2&id=89&c=25

CELLARY, Wojciech : “Bilgi Toplumunda Bilişimcinin Rolü” 27.10.2003 www.dergi.tbd.org.tr/yazarlar/27102003/korayozet.htm

- DİLEKLİ, Selin
 YEŞİLKAYA, Kadriye : “Maastricht Kriterleri”, Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü, Aralık 2002
<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/maastricht/dileklis/kriter.pdf>
 (13 Ocak 2004)
- EREN, Emre : “Dünyadaki e-Devlet Uygulamaları ve Türkiye’deki e-Devlet Çalışmaları”, Eskişehir, Aralık 2003
- ERHAN, Çağrı : “Kopenhag ve Maastricht Ölçütleri / Anayasal – Yasal Düzenlemeler Ölçütleri Karşılamada Yeterli mi?”,
<http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/abgst03/04.pdf> (12 Nisan 2006)
- ERTEM, Çiğdem : “e-devlet Dönüşümü Kaçınılmaz”, Bt Haber, Siemens Business Services, Eylül 2002, s.3
- ERTUĞRUL, Murat : “Bilgi Çağında İşletmelerin Yeni Kaynağı Entelektüel Sermaye”, Anadolu Üniversitesi, (14 Eylül 2003),
http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=293
- FESLİHAN, Mustafa Cihad : “Türkiye’de e-devlet Politikası ve Örgütlenmesi”, Ankara, 2003
- GODIN, Benoit : “The New Economy: What the concept owes to the OECD,Elsevier Received”, 3 June 2003
- GÖK, Murat : “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Kopenhag Siyasi Kriterleri”, Ankara, Eylül 2003
- GÖKDERE, Ahmet : “Bilgi Toplumu Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye”, Ankara, 2003

- GÖKER, Aykut : “Bilgiye Dayalı Ekonomi ve Türkiye Açısından Durum” 8 Eylül 2000, ODTÜ Verimlilik Topluluğu, Endüstri Mühendisliği Bölümü, Ankara
http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=282
-
- _____ : Bilim ve Teknolojide AB’ yi Yakalamak (3)
<http://www.inovasyon.org/html/cbt/AYK.CBTD114.htm>, 2004
- GÜLTAN, Seçkin : “Bilgi Toplumu Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye”, Ankara, 2003
- HİSARCIKLIOĞLU,
M. Rifat : “Avrupa Birliği Nedir? Tarihsel Gelişim, Kurumsal Yapı ve Genişleme Süreci”, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Ağustos 2002.
<http://www.tobb.org.tr/abm/raporlaryayinlar/abnedir.doc>(11 Aralık 2005)
- İKV : "AB Tam Üyeliğinin Türkiye Vatandaşlarına Sağlayacağı Faydalar", İktisadi Kalkınma Vakfı, No:173, Eylül 2005
- İNAN, Alpan : “Avrupa Birliği Ekonomik Yaklaşımı: Lizbon Stratejisi ve Maastricht Kriterleri”, Bankacılar Türkiye Bankalar Birliği, Sayı 2, Mart 2005
- KABATEPE, Erdal : “Müzakere Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye”
http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/dosya/Muzakeresu_recindeturkiye1.pdf (16 Mayıs 2006)

- KARADEMİR, Nihat : www.metu.edu.tr/home/wwwstrat/gruplar/yazarlar/aras_tirmalar/nihatkarademir2.htm+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr
- KAYALI, Cevdet A.
YERELİ, Ayşe N. : “Türkiye’de Bilgi Toplumu Yaratılması ve e-devlet Uygulamalarına Genel Bir Bakış”, Kocaeli Üniversitesi Birinci Ulusal Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, 10-11 Mayıs 2002, Hereke/İzmit
- KESER, Aşkın : “Yeni Ekonomi Çerçevesinde Çalışma Hayatında Yaşanan Dönüşümler”, E-Düşünce 2004, Cilt: 6 Sayı: 1
- KOCACIK, Faruk : “Bilgi Toplumu ve Türkiye”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:27, No:1, Mayıs 2003
- MAY, Christopher : “Information Society, Task Mobility and The End of Work”, Futures, 2000.
- NOHUTÇU, Ahmet
DEMİREL, Demokaan : “Dünyada e-devlet Uygulamaları", 15 Şubat 2006
http://www.nvi.gov.tr/attached/NVI/makale/dunyada_e-devlet_uygulamalari.pdf
- ÖZGÜLER, V. Canbey : “AB Ülkelerinde Bilgi Toplumu Olma Yolunda Ulusal E-Stratejiler”, Cilt: 6, Sayı: 1, 2004,
http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=183 (29 Mayıs 2006)
- PATRICK Vittet-Philippe : Expert Advisor to the European Commission“ A European Research Area The International Dimension Of Research”, New Strategies For The European Research Area, Elsevier Science, 2002.

- POTOCNIK, Janez : The First Meeting of the Ministers of the Central European Initiative Responsible for Telecommunications and Information Society Services Maribor”, Slovenia, 10 September 2004.
- REÇBER, Kamuran : “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Aday Üye Olarak Kabulünün Hukuksal Açıdan Değerlendirilmesi ”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı 56/4, 2001, 141-162
www.isguc.org/kamuran1.htm+maastricht&hl=tr&lr=lang_t&ie=UTF-8&inlang=tr(10 Eylül 2005)
- ROONEY, David : Knowledge Economy, Technology and Society: The politics of Discourse”, Elsevier-Telematics and Informatics
- SEVİNÇ Eser : E-Ticarette Güvenlik Elektronik Ticaret Güvenlik-Denetim, İdari ve Yasal Düzenlemeler, http://www.ymm.net/e-ticaret/e-ticarette_guvenlik.htm (31 Aralık 2005)
- SÜMER, Beyza : “Yerli Bilgi (Indigenous Knowledge)”, Mayıs 2003 http://www.geocities.com/ceteris_paribus_tr/b_sumer2.doc(10 Nisan 2006)
- TAŞAR, Mustafa : “Avrupa Birliği Belgeleri, Maastricht Kriterleri” http://www.mustafatasar.gen.tr/Avrupa_Birligi/maastricht_kriterleri.htm(15 Aralık 2005)
- UÇKAN Özgür : “Bilgi ekonomisi Bir bina kurmak” BT Haber Dergisi, 16-22 Haziran 2003.
<http://inet-tr.org.tr/inetconf9/bildiri/44.doc>,11-13 (11 Aralık 2005)

- UÇKUN, Seher,
UÇKUN, Gazi
LATİF, Hasan : Bilgi Toplumu ve Türkiye, KOÜ, İ.İ.B.F. I. Ulusal Bilgi –Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli, 2002.
- USOFF, Catherine ve diğ : “The Importance of Intellectual Capital and Its Effect on Performance Measurement Systems”, Managerial Auditing Journal, Sayı:1/2,Cilt:17, 2002, ss.9-15
- ÜLGER, İrfan Kaya : “Avrupa Birliği Hukukunu Ne Derece Tanıyoruz?”, 2004
<http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/nis97/7.htm>
- WIRTZ, Ronald A. : “The New (and Improved) Economy”, The Region, Haziran 2000
- YÜKSEL, Mehmet : “Fikri Mülkiyete İlişkin Felsefi Tartışmalar”, Kültür ve İletişim, 2001
<http://ilef.ankara.edu.tr/ki/yazi.php?yad=2107>

c. Kanun, Tebliğ, Yönetmelik, Tüzük ve Diğerleri

- Devlet Planlama Teşkilatı : “Avrupa Birliği Kronolojisi 1946-2002”, Mayıs 2002.
www.europe.eu.int”History of the European Union (13 Mart 2005)
- Devlet Planlama Teşkilatı : Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı,
http://www.bilgitoplumu.gov.tr/btstrateji/BilgiToplumuStratejisi_28072006.doc (28.07.2006)

- _____ : “Türkiye’nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2004 Yılı İlerleme Raporu ve Tavsiye Metni”, DPT, Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü Ankara, 2004
- Devlet Planlama Teşkilatı : 2004 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı, Ankara
Yüksek Planlama Kurulu Kasım 2004
- DUMANOĞLU, Aydın : “Türkiye Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu”
<http://www.devletim.com/git.asp?id=915>, 2006
- GÖKER, Aykut : Politik Bilim, Bilim ve teknolojiye AB’yi yakalamak”
- _____ : Politik Bilim, Bilim ve Teknolojide AB’yi Yakalamak”
(2)
- _____ : Politik Bilim, Bilim ve Teknolojide AB’yi Yakalamak”
(4)
<http://www.inovasyon.org/html/cbt/AYK.CBTD115.htm>, 11 Aralık 2004
- MEYDAN LAROUSSE : Bilim ve Teknoloji, S.373, Cilt 2
- TÜBİTAK BİLTEN : “Bilgi Teknolojileri ve Elektronik Araştırma Enstitüsü, Bilgi Teknolojileri Yaygınlık ve Kullanım Araştırması”, Ocak 2001- 2000, s.34
http://bilisimsurasi.org.tr/cg/egitim/kutuphane/Tubitak_Bilten_raporu.pdf (20 Şubat 2006)

- TÜBİTAK : "Türkiye'nin Adaylık Sürecinde Avrupa Birliği Sürecinde Avrupa Birliği Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Faaliyetlerine Bir Bakış", TÜBİTAK, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, 4 Mayıs 2000 www.tubitak.gov.tr/btpd/abtutanak.doc
- TÜSİAD : T/2001-06/301, Haziran 2001
- _____ : "Avrupa'da Girişimciliğin Özendirilmesi ve Yaygınlaştırılması", TÜSİAD-TİSK UNICE Kıyaslama Raporu 1999, 2000
<http://www.tusiad.org/turkish/rapor/unice/avrupaunice.pdf>(21.08.2006)
- VERHEGUEN, Günter : "Avrupa Birliği Genişlemesi: Tarihi Bir Fırsat "Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, , İstanbul
<http://www.deltur.cec.eu.int/genisleme.pdf> (28 Mayıs 2006)
- : Avrupa Toplulukları Komisyonu Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine 2001 Düzenli Raporu", Avrupa Toplulukları Komisyonu, 13.11.2001, Brüksel
- : World Development Indicators 1999, USA, Mart 1999
- : World Development Indicators 2001, USA, Nisan 2001
- : World Development Indicators 2003, USA, Nisan 2003
- : World Development Report 1998/99, Oxford University Press, 1998, USA.

: “World Development Indicator Database, Population”,
İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Mezunları ve Mensupları
Vakfı World Bank, April 2003

d. İnternet

: “Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yazılım Sektörü ve Dış
Kaynak Kullanımı”,
<http://www.igeme.org.tr/tur/haber/uzmantez/bilgiteknolojileri.pdf> (15.05.2006)

: <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/78.pdf>
(05.03.2006)

: www.abgs.gov.tr/up2003/up_files/pdf/IIIekonomik_kriterler.pdf+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr (26.08.2006)

: “Avrupa Birliğinin Bilgi Toplumu Projesi: Genel
Çerçeve”,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/bilisim/toplum/ab/ab.ppt#2>,
(10.03.2006)

: “Topluluğun Araştırma ve Teknolojik Gelişme
Politikası”, Avrupa Komisyonu Bilim Araştırma
Geliştirme,
<http://www.deltur.cec.eu.int/kitap/kbilimar.rtf>
(15.05.2005)

- : “Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon”, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 1998.http://www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_rapor98_04.html, (16.04.2005)
- : “Bilişim Şurası Taslak Rapor”, Ankara, 22 Mart 2002
http://bilisimsurasi.org.tr/listeler/tbs-egitim/May/att-0000/01-bili_im_sonver2.doc (24.07.2006)
- : "Challenges to the Network internet for Development", International Telecommunication Union
http://www.itu.int/ITU-D/ict/publications/inet/1999/chal_exs_u m.pdf, (25.12.2005)
- <http://www.bilisimsurasi.org.tr/SonucRaporu/>
(14.05.2005)
- : Electronic Commerce Policy Trends “Intellectual Property rights, 14.10.1999
<http://www.martech-intl.com/g8/g8finalrep.pdf>.(28)
(12.12.2006)
- : e-Europe+ I.Progress Report Contribution from Turkey,http://www.tbd.org.tr/e_turkiye/eavrupa_ararapor_ingilizce.htm (07.02.2006)
- : http://europa.eu.int/information_society/eeurope/2005/all_about/egovernment/index_en.htm (31.05.2005)
- : “Türkiye e-Dönüşümün Neresinde”,
<http://www.bilgitoplumu.gov.tr/edtr.asp> (10.10.2006)

- : e-Europe Target, “Europe-Europe’s Information Society Thematic Portal”http://europa.eu.int/information_society/eeurope/2005/all_about/egovernment/index_en.htm#eEurope%202005%20Targets
(24.07.2006)
- : “Annual Report from the European Commission European “, Telex Online: Website “Telex 1997”, Annex 4 : Definitions and Glossary, <http://www.eto.org.uk/twork/tw97eto/tw97-a4.htm>
(18.06.2006)
- : “New Opportunities in an Enlarged Europe”, European Ministerial Conference on the Information Society, Budapest, February 27-28, 2004 <http://www.emcis2004.hu/> (06.09.2006)
- : e-Türkiye Sorumlu STK Türkiye Bilişim Derneği, <http://www.bilisimsurasi.org.tr/program/> (12.12.2005)
- : Türkiye- AB İlişkileri, Kopenhag Kriterleri_www.belgenet.com/arsiv/ab/kopenhag_kri.html (26.12.2005)
- : Göteborg, 16 June 2001 Press Release Heads of Government of EU Candidate Countries agree on common action to address the challenges of the Digital Economy eEurope+ Action Plan aims to accelerate implementation of the Information Society
http://europa.eu.int/comm/gothenburg_council/eeurope_2_en.htm+Press+Release+Heads+of+Government+of+EU+Candidate+Countries+&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=1 (02.08.2006)

- : Survey on eGovernment Services to Enterprises, European Commission Enterprise Directorate-General, September 2002, European Commission Enterprise Directorate, 2002 <http://europa.eu.int/idabc/servlets/Doc?id=18430> (21.02.2006)
- : “Türkiye'de Bilişim Sektörünün Gelişimi”, Mart 2004, www.bilisimsurasi.org.tr/home.php?golink=duzenleme&sayfa=1 - 13k (12 Şubat 2006)
- : “Bilgi Toplumuna Doğru”, Türkiye Bilişim Şurası Sonuç Raporu, e-Türkiye, Türkiye Bilişim Derneği, 10-12 Mayıs 2002, Ankara <http://www.e-turkiye.biz.tr/index.php?sayfa=1> (25.06.2005)
- : Türkiye Üniversite-Sanayi İşbirliği Birinci Şurası, İTÜ, 4-5 Kasım 1994, İstanbul. <http://ekutup.dpt.gov.tr/bilim/yucelih/biltek02.pdf> (21.09.2005)
- : Türkiye 2. Bilişim Şurası Ar-Ge Grubu Çalışma Raporu, Ankara, 2004 http://www.bilisimsurasi.org.tr/arge/docs/arge_rapor_20040430.doc (18.06.2005)
- : Recommendations to the European Council Europe and the global information society-Bangemann Report. <http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/backg/bangeman.html> (09.12.2005)
- : http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,1&_dad=portal&_schema=PORTAL, (01.10.2005)

- : <http://www.abgs.gov.tr/dokuman/eEurope%20ve%20T%C3%BCrkiye.htm> (21.03.2005)
- : http://www.ceterisparibus.net/yeniekonomi/bilgi_ekonomisi.htm (19.11.2005)
- : <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=12&mnID=2&ord=1> (09.07.2006)
- : www.fp6.org.tr/web/e_dokuan/ab_genel/ABnin_abc.doc+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr (19.09.2005)
- : <http://www.elsevier.com/locate/futures> Information society, task mobility and the end of workq Christopher May-europe.eu.int/scadplus/leg/en/cig/g4000e.htm#EEUROPE (12.08.2005)
- : <http://www.eturkey.org.tr/portal/defaultcontent.asp?CID=1426&VisitID={5A41BF27D641-4A8D-A956-43BADC4FF603}&Timer=43917,97> (23.03.2006)
- : <http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=2799&VisitID={5A41BF27-D641-4A8D-A956-43BADC4FF603}&Time=1756> (19.02.2006)
- : <http://www.foreigntrade.gov.tr/DUNYA/buyumod.htm+Yeni+ekonominin+d%C3%B6rt+temel+%C3%B6zelleri&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=1,2005> (29.08.2005)
- : http://www.fp6.org.tr/web/fp6_genel_bilgi.htm (17.06.2006)

- : <http://www.igeme.gov.tr/TUR/arge/inceleme03043.htm>
(15.09.2005)
- : <http://www.igeme.org.tr/tur/haber/uzmantez/bilgiteknojileri.pdf> (12.08.2006)
- : <http://www.infodev.org/library/workingPapers/Areready.pdf> 19.9.2003 (15.12.2004)
- : <http://www.internetworldstats.com/stats9.htm>,
(05.10.2006)
- : <http://www.inovasyon.org/html/cbt/AYK.CBTD112.htm>
(30.10.2004)
- : “The Economist Intelligence Unit, e-government in Central Europe Rethink Public Administration” 2004
(15.12.2004)
- : <http://www.itu.org>, <http://www.worldbank.org/data/countrydata/ictglance.htm> (17.09.2003)
- : <http://www.sdnf.undp.org/perl/yp.pl>, (5.10.2003)
- : http://www.terror.gen.tr/turkce/ab_karsit/maastricht.html
+maastricht&hl=tr&lr=lang_tr&ie=UTF-8&inlang=tr
(02.11.2005)
- : http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=652&id=39 (14.05.2005)
- : <http://www.worldbank.org/>, World Telecommunication Development Report 2002 (10.12.2004)

- : <http://www.turkish-media.com/forum/lofiversion/index.php/t1361.html+%C4%B0nsanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n+sahip+oldu%C4%9Fu+ve+olaca%C4%9F%C4%B1+t%C3%BCm+y%C3%BCce+de%C4%9Ferlerin+temelindeki+tek+ger%C3%A7ek&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=1>, 2005 (12.12.2006)
- : http://www2.itu.or.th/coe/document/newitupub/WTDR2002_e_firstchapter.pdf (09.08.2004)
- : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_economy&root=Yearlies_new_economy/B/B1/B13/eb040 (07.09.2006)
- : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_economy&root=Yearliesnew_economy/B/B1/B13/eb070 (07.09.2006)
- : <http://www.ikv.org.tr/pdfs/mitvegercek.pdf> (01.12.2005)
- : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_economy&root=Yearlies_new_economy/B/B3/B32/dbc12048 (07.09.2006)

- : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_economy&root=Yearliesnew_economy/B/B1/B13/eb060 (07.09.2006)

- : <http://devdata.worldbank.org/wdi2006/contents/section2.htm> (25.10.2006)

- : <http://www.internetworldstats.com/stats9.htm> (12.10.2006)

- : <http://devdata.worldbank.org/wdi2006/contents/section5.htm> (25.10.2006)

- : http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=89 (09.11.2006)

- : http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=92 (09.11.2006)

- : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_industry&root=Yearlies_new_industry/D/D7/ir080

EKLER

e-Devlet Projeleri	
Tarım Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı
MIS (Management Information System) Projesi	TSİM Projesi
TAP (Tarımsal Araştırma Projesi)	ÇKYM Projesi
TUYAP (Tarımsal Uygulama, Araştırma ve Yayım Projesi)	HBS Projesi
Milli Eğitim Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı
MEB-NET (MEB Yönetim Bilgi Sistemi)	İLEMOD Projesi (İl Envanterinin Modernizasyonu)
MEB-SİS (İLSİS, OKULSİS, PERSİS Projeleri)	MERNİS Projesi
BİLDEMER (Bilgisayar Destekli Meslek Rehberliği Projesi)	Emniyet Gn.Md.
DÖNERSİS Projesi	POL-NET 2000 Projesi
Etkileşimli Uzaktan Eğitim Kablo Yayıncılığı Uygulamaları Projesi	Mobil Bilgisayar Projesi
Açık Öğretim Lisesi Projesi	Adli Sicil Gn. Müd
EMP (Eğitimde Modernizasyon Projesi)	Adli Sicil Projesi
Çalışma Bakanlığı	Sanayi Bakanlığı
SSK Projesi	Elektronik Ticaret Projesi
Bağ- Kur Projesi	KOSBİTOP (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Bilgi Toplama Projesi)
Orman Bakanlığı	KOSGEB
Coğrafi Bilgi Sistemleri Projesi	KOBİ- NET
Maliye Bakanlığı	Posta İşletmesi Gn. Md.
Maliye Bakanlığı Projesi	Havale Çek Tahsil at Gişeciliği Projesi
GELNET Projesi (Gelirler Projesi)	OCR Projesi (Optik karakter Tanıma)
VEDOP (Vergi Dairesi Otomasyon)Projesi	Elektronik Tartı ve Bilgisayar Projesi
Saymanlık Projesi	İnternet Projesi
Emekli Sandığı Projesi	Karayolları Gn.Md.
Hukuk Bilişim Sistemi Projesi	Yol Bilgi Ağı Projesi
TAKBİS (Tapu Kadastro Bilişim Sistemi) Projesi	Otomatik Geçiş Sistemi Projesi (OGS)
Milli Emlak Projesi	Trafik Yönetim Sistemi Projesi (TYS)
Dış Ticaret Müsteşarlığı	Acil Haberleşme Sistemi Projesi
İHRACAT- NET Projesi (Dış Ticaretin İzlenmesi)	Coğrafi Bilgi Sistemi Projesi
Hazine Müsteşarlığı	TCDD Gn.Md.
HAZİNE- NET Projesi	Rezervasyon ve OMIS (Operasyonel Yönetim Bilişim Sistemi) Projesi
TÜBİTAK- BİLTEN	CTC (Merkezi Trafik Kontrol Projesi)
ETSOP (Elektronik Ticaret Stratejik Odak Noktası Projesi)	THY Gn.Md.
Gümrük Müsteşarlığı	Elektronik Bilet Projesi
BİLGE- EDİ Projesi	Turizm Bakanlığı
GİBOS Projesi	TURİZM-NET Projesi
T.C. Merkez Bankası	TURSAB Projesi
EFT-I Projesi	Yurtdışı Bürolara Otomasyon Projesi
EFT-II Projesi	Devlet Malzeme Ofisi
EMKT (Elektronik Menkul Kıymet Sistemi Projesi)	Elektronik Satış Merkezi
Ulusal Veri Tabanları Projesi	Özürlüler İdaresi Başkanlığı
TOBB	Özürlülere yönelik Bilgi Erişim sistemi

e-Devlet Projeleri	
Borsalararası Bilgi Ağı Projesi	Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü
Odalararası Bilgi Ağı Projesi	Sağlık Projesi
İGEME	Türk Telekom A.Ş.
GTP-NET Projesi (Küresel Ticaret Noktası Projesi)	
Coğrafi Bilgi Sistemleri Projesi	KOBİ- NET
Maliye Bakanlığı	Posta İşletmesi Gn. Md.
Maliye Bakanlığı Projesi	Havale Çek Tahsil at Gişeciliği Projesi
GELNET Projesi (Gelirler Projesi)	OCR Projesi (Optik karakter Tanıma)
VEDOP (Vergi Dairesi Otomasyon)Projesi	Elektronik Tartı ve Bilgisayar Projesi
Saymanlık Projesi	İnternet Projesi
Emekli Sandığı Projesi	Karayolları Gn.Md.
Hukuk Bilişim Sistemi Projesi	Yol Bilgi Ağı Projesi
TAKBİS (Tapu Kadastro Bilişim Sistemi) Projesi	Otomatik Geçiş Sistemi Projesi (OGS)
Milli Emlak Projesi	Trafik Yönetim Sistemi Projesi (TYS)
Dış Ticaret Müsteşarlığı	Acil Haberleşme Sistemi Projesi
İHRACAT- NET Projesi (Dış Ticaretin İzlenmesi)	Coğrafi Bilgi Sistemi Projesi
Hazine Müsteşarlığı	TCDD Gn.Md.
HAZİNE- NET Projesi	Rezervasyon ve OMIS (Operasyonel Yönetim Bilişim Sistemi) Projesi
TÜBİTAK- BİLTEN	CTC (Merkezi Trafik Kontrol Projesi)
ETSOP (Elektronik Ticaret Stratejik Odak Noktası Projesi)	THY Gn.Md.
Gümrük Müsteşarlığı	Elektronik Bilet Projesi
BİLGE- EDİ Projesi	Turizm Bakanlığı
GİBOS Projesi	TURİZM-NET Projesi
T.C. Merkez Bankası	TURSAB Projesi
EFT-I Projesi	Yurtdışı Bürolara Otomasyon Projesi
EFT-II Projesi	Devlet Malzeme Ofisi
EMKT (Elektronik Menkul Kıymet Sistemi Projesi)	Elektronik Satış Merkezi
Ulusal Veri Tabanları Projesi	Özürümler İdaresi Başkanlığı
TOBB	Özürümlere yönelik Bilgi Erişim sistemi
Borsalararası Bilgi Ağı Projesi	Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü
Odalararası Bilgi Ağı Projesi	Sağlık Projesi
İGEME	Türk Telekom A.Ş.
GTP-NET Projesi (Küresel Ticaret Noktası Projesi)	

Kaynak: http://www.bilisimsurasi.org.tr/arge/docs/arge_rapor_20040430.doc

Üye ve Aday Ülkelerin Bazı Makroekonomik Verileri

ÜLKELER	ENFLASYON (%)						FAİZ ORANLARI (%)						BÜTÇE AÇIKLARI/GSYİH (%)						KAMU BORCU/GSYİH					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000	2001	2002	2003	2004	2005
BELÇİKA	2,7	2,4	1,6	1,5	1,9	2,5	5,59	5,13	4,99	4,18	4,15	3,43	0,2 ^(t)	0,6	0,0	0,1	0,0	0,1	109,1 ^(t)	108,0	103,2	98,5	94,7	93,3
ALMANYA	1,4	1,9	1,4	1,0	1,8	1,9	5,26	4,80	4,78	4,07	4,04	3,35	1,3 ^(t)	-2,9	-3,7	-4,0	-3,7	-3,3	60,2	59,6	60,3	63,8	65,5	67,7
YUNANİSTAN	2,9	3,7	3,9	3,4	3,0	3,5	6,10	5,30	5,12	4,27	4,26	3,59	-4,1 ^(t)	-6,1	-4,9	-5,8	-6,9	-4,5	114,0 ^(t)	114,4	110,7	107,8	108,5	107,5
İSPANYA	3,5	2,8	3,6	3,1	3,1	3,4	5,53	5,12	4,96	4,12	4,10	3,39	-0,9 ^(t)	-0,5	-0,3	0,0	-0,1	1,1	61,1 ^(t)	56,3	52,5	48,9	46,4	43,2
FRANSA	1,8	1,8	1,9	2,2	2,3	1,9	5,39	4,94	4,86	4,13	4,10	3,41	-1,4 ^(t)	-1,6	-3,2	-4,2	-3,7	-2,9	56,8 ^(t)	56,8	58,2	62,4	64,4	66,8
İRLANDA	5,3	4,0	4,7	4,0	2,3	2,2	5,51	5,01	5,01	4,13	4,08	3,33	4,4 ^(t)	0,8	-0,4	0,2	1,5	1,0	38,3 ^(t)	35,9	32,1	31,1	29,4	27,6
İTALYA	2,6	2,3	2,6	2,8	2,3	2,2	5,58	5,19	5,03	4,25	4,26	3,56	-0,6	-3,2	-2,9	-3,4	-3,4	-4,1	111,2 ^(t)	110,9	105,5	104,2	103,8	106,4
LÜKSEMBURG	3,8	2,4	2,1	2,5	3,2	3,8	-	-	-	-	-	-	6,0 ^(t)	6,1	2,0	0,2	-1,1	-1,9	5,5 ^(t)	6,7	6,5	6,3	6,6	6,2
HOLLANDA	2,3	5,1	3,9	2,2	1,4	1,5	5,40	4,96	4,89	4,12	4,10	3,37	2,2	-0,2	-2,0	-3,1	-1,9	-0,3	55,9	51,5	50,5	51,9	52,6	52,9
AVUSTURYA	2,0	2,3	1,7	1,3	2,0	2,1	5,56	5,07	4,97	4,15	4,15	3,39	-1,5 ^(t)	0,1	-0,5	-1,5	-1,1	-1,5	67,0 ^(t)	67,0	66,0	64,4	63,6	62,9
PORTEKİZ	2,8	4,4	3,7	3,3	2,5	2,1	5,59	5,16	5,01	4,18	4,14	3,44	-2,8	-4,2	-2,9	-2,9	-3,2	-6,0	53,3	53,6	55,5	57,0	58,7	63,9
FİNLANDİYA	2,9	2,7	2,0	1,3	0,1	0,8	5,48	5,04	4,98	4,13	4,11	3,35	7,1	5,2	4,1	2,5	2,3	2,6	44,6 ^(t)	43,6	41,3	44,3	44,3	41,1
DANİMARKA	2,7	2,3	2,4	2,0	0,9	1,7	5,64	5,08	5,06	4,31	4,30	3,40	1,7 ^(t)	2,6	1,2	1,0	2,7	4,9	52,3 ^(t)	48,0	46,8	44,4	42,6	35,8
İSVEÇ	1,3	2,7	1,9	2,3	1,0	0,8	5,37	5,11	5,30	4,64	4,42	3,38	5,1	2,5	-0,2	0,1	1,8	2,9	52,8	54,3	52,0	51,8	50,5	50,3
İNGİLTERE	0,8	1,2	1,3	1,4	1,3	2,1	5,33	5,01	4,91	4,58	4,93	4,46	3,8 ^(t)	0,7	-1,6	-3,3	-3,3	-3,6	42,0 ^(t)	38,7	37,6	39,0	40,8	42,8
KIBRIS R.K.	4,9	2,0	2,8	4,0	1,9	2,0	7,55	7,65	5,37	4,70	6,08	5,16	-2,4	-2,3	-4,5	-6,3	-4,1	-2,4	61,6 ^(t)	61,9	65,2	69,7	71,7	70,3
ÇEK CUM.	3,9	4,5	1,4	0,1	2,6	1,6	9,94	6,31	4,87	-	-	-	-3,7 ^(t)	-5,9	-6,8	-6,6	-2,9	-2,6	18,2 ^(t)	26,3	28,8	30,0	30,6	30,5
ESTONYA	3,9	5,6	3,6	1,4	3,0	4,1	-	-	-	-	-	-	-0,6 ^(t)	0,3	1,0	2,4	1,5	1,6	4,7	4,7	5,5	6,0	5,4	4,8
MACARİSTAN	10,0	9,1	5,2	4,7	6,8	3,5	8,55	7,94	7,09	6,83	8,19	6,60	-3,0 ^(t)	-3,5	-8,4	-6,4	-5,4	-6,1	55,4	52,2	55,0	56,7	57,1	58,4
LETONYA	2,6	2,5	2,0	2,9	6,2	6,9	-	-	-	-	4,85	3,53	-2,8 ^(t)	-2,1	-2,3	-1,2	-0,9	0,2	23,8	22,9	22,3	21,2	19,5	18,7
LİTVANYA	1,1	1,6	0,3	-1,1	1,2	2,7	-	-	5,97	5,22	4,43	3,73	-2,5	-2,0	-1,4	-1,2	-1,5	-0,5	12,9	15,0	13,5	14,4	14,6	11,9
MALTA	3,0	2,5	2,6	1,9	2,7	2,5	5,75	6,11	5,74	4,98	4,68	4,57	-6,2 ^(t)	-6,6	-5,6	-10,2	-5,1	-3,3	56,4 ^(t)	63,5	61,2	71,3	76,2	74,7
POLONYA	10,1	5,3	1,9	0,7	3,6	2,2	11,79	10,68	7,32	5,78	6,92	5,23	-0,7 ^(t)	-3,7	-3,2	-4,7	-3,9	-2,5	36,8	36,7	39,8	43,9	41,9	42,5
SLOVAK CUM.	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	8,33	8,05	6,91	4,99	5,02	3,52	-12,3	-6,6	-7,7	-3,7	-3,0	-2,9	49,9	49,2	43,3	42,7	41,6	34,5
SLOVENYA	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5	-	-	-	-	2,49	3,81	-3,5 ^(t)	-3,9	-2,7	-2,8	-2,3	-1,8	27,4	28,4	29,7	29,1	29,5	29,1
BULGARİSTAN	10,3	7,4	5,8	2,3	6,1	5,0	-	-	8,26	6,42	5,25	3,80	-0,5	1,4	-0,2	0,6	1,3	-	73,6	66,2	54,0	46,3	38,8	-
ROMANYA	45,7	34,5	22,5	15,3	11,9	9,1	-	-	20,4	20,4	18,0	7,5	-3,8	-3,5	-2,0	-2,0	-1,4	-	22,7	23,2	23,3	21,3	18,5	-
TÜRKİYE	53,2	56,8	47,0	25,3	10,1	8,1	-	-	62,7	46,0	24,7	17,9	-11,0	-16,0	-14,6	-11,3	-7,1	-2,0	58,0	100,8	88,2	79,3	73,8	68,9

Kaynak: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu.int>; http://www.hazine.gov.tr/GuncelDuyuru20050520_sunumtr.pdf

AB'ye Üye, Yeni Üye ve Aday Ülkelerde İnternet Kullanıcı Sayısı (.000)

Ülkeler	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Belçika	20	70	100	300	500	800	1400	3000	3200	3400	4000
Danimarka	3 ^r	7 ^r	200 ^r	300 ^r	600 ^r	1200 ^r	1626	2090	2300 ^r	2756	2920 ^r
Almanya	375	750	1500	2500	5500	8100	17100	24800	31000	36000	39000
Yunanistan	20	40	80	150	200	350	750	1000	915	1485	1718
İspanya	50	110	150	526	1110	1733	2830	5486	7388	7856	9789
Fransa	340 ^r	520 ^r	950 ^r	1504	2485	3704	5370	8460	15653	18716	21900
İrlanda	10 ^r	20 ^r	40 ^r	80 ^r	150 ^r	300 ^r	410	679	895	1102	1260
İtalya	70	110	300	585	1300	2600	8200	13200	15600	19900	18500
Lüksemburg	1,2 ^r	2 ^r	6,5 ^r	23 ^r	30 ^r	50 ^r	75 ^r	100 ^r	160	165 ^r	170 ^r
Hollanda	300	500	1000	1500	2200	3500	6200	7000	7900	8200	8500
Avusturya	60 ^r	110 ^r	150 ^r	550	760	1230	1840	2700	3150	3340	3730
Portekiz	45 ^r	72 ^r	150 ^r	300 ^r	500 ^r	1000 ^r	1500 ^r	2500	2900	2000	:
Finlandiya	130	250	710	860	1000	1311	1667	1927	2235	2654	2786
İsveç	150	300	450	800	2100	2961	3666	4048	4600	5125	:
İngiltere	300 ^r	600 ^r	1100 ^r	2400 ^r	4310 ^r	8000 ^r	12500 ^r	15800	19800	25000	:
Kıbrıs Rum Kes.	0.4	0.8	3	5	33	68	88	120	150	210	250
Çek Cumhuriyeti	60	130	150	200	300	400	700	1000	1500	2600	3100 ^r
Estonya	4,5	17	40	50	80	150	200	392	430	444	600
Macaristan	20	50	70	100	200	400	600	715	1480	1600	2400
Letonya	:	:	:	20	50	80	105	150	170	310	936
Litvanya	:	:	:	10	35	70	103	225	250	500	696
Malta	:	:	0,85	4	15	25	30	51	99	120	:
Polonya	50	150	250	500	800	1581	2100	2800	3800	8880	8970
Slovak Cum.	6,8	17	28	50 ^r	100 ^r	144	292	507	674	863	1376
Slovenya	8	21	57	100	150	200	250	300	600	750	800
Bulgaristan	0,2	1,7	10	60	100	150	235	430	605	630	1545
Romanya	0,85	6	17	50	100	500	600	800	1000	2200	4000
Türkiye	5	30	50	120	300	450	1500	2000	3500	4300	6000

Kaynak: www.itu.int/ITU, http://www.itu.int/ITU/ict/publications/inet/1999/chal_exsu m.pdf

(:) : mevcut değ il, ^r : ITU tahmin değ iler i

AB'ye Üye, Yeni Üye ve Aday Ülkelerde Devletin Eğitim Harcamaları/GSYİH
Oranları(%)

Ülkeler	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Belçika	:	:	:	:	:	:	:	:	:	6,11	:	6,06
Danimarka	:	:	:	7,67	8,09	7,94	8,32	8,14	8,39	8,50	8,51	8,28
Almanya	:	:	:	4,62	:	4,63	:	4,58	4,53	4,57	:	4,71
Yunanistan	:	2,66	3,04	2,87	3,07	3,44	3,47	3,64	3,79	3,90	3,96	3,94
İspanya	4,77	4,89	4,71	4,66	4,68	4,54	4,49	4,50	4,42	4,41	4,44	4,29
Fransa	5,69	6,05	6,02	6,04	6,01	6,03	5,95	5,93	5,83	5,76	5,81	5,91
İrlanda	5,63	5,86	5,90	5,07	5,33	5,15	4,87	4,57	4,36	4,35	:	4,40
İtalya	5,37	5,41	5,03	4,85	4,85	4,53	4,70	4,79	4,57	4,98	4,75	4,74
Lüksemburg	:	:	:	4,26	4,00	4,11	:	:	:	3,84	3,99	4,06
Hollanda	5,37	5,19	5,08	5,06	4,99	4,75	4,80	4,77	4,87	4,99	5,08	5,07
Avusturya	:	:	:	6,04	5,90	5,80	5,77	5,80	5,66	5,70	:	5,48
Portekiz	:	:	:	5,37	5,54	5,60	5,62	5,74	5,74	5,91	5,83	5,61
Finlandiya	7,27	6,85	6,71	6,85	7,00	6,52	6,29	6,31	6,12	6,24	6,39	6,51
İsveç	7,75	7,38	7,12	7,22	7,37	7,62	7,71	7,47	7,39	7,31	7,66	7,47
İngiltere	5,32	5,41	5,39	5,24	5,06	4,88	4,79	4,58	4,58	4,69	:	5,38
AB 15 ortalaması	:	:	:	5,19 ^s	:	5,08 ^s	:	5,04 ^s	4,97 ^s	5,09 ^s	:	5,20
Kıbrıs Rum K.	:	4,55	4,76	4,81	5,01	5,66	5,77	5,65	5,60	6,28	6,83	7,36
Çek Cumhuriyeti	:	:	:	4,62	4,68	4,43	3,93	4,05	4,04	4,16	4,41	4,55
Estonya	:	5,86	5,54	5,83	6,00	5,91	5,66	6,13	5,59	5,48	:	5,67
Macaristan	6,46	6,28	6,13	5,37	4,48	4,61	4,56	4,66	4,54	5,15	5,39	5,94
Letonya	4,11	5,48	5,53	6,27	5,29	5,19	6,29	5,78	5,43	5,75	5,82	5,32
Litvanya	:	4,58	5,60	5,08	5,14	5,42	5,96	6,14	5,67	5,92	5,89	5,18
Malta	:	:	:	:	:	:	:	4,77	4,55	4,47	4,54	4,84
Polonya	:	:	:	5,14	4,73	4,84	5,09	4,88	4,99	5,56	5,41	5,62
Slovak Cum.	5,98	4,72	3,90	4,98	4,50	4,80	4,51	4,40	4,15	4,03	:	4,38
Slovenya	:	:	:	:	:	:	:	:	:	6,13	6,02	6,02
AB 25 Ortalama	:	:	:	5,19	:	5,05 ^s	:	5,03 ^s	4,94 ^s	5,10 ^s	:	5,21
Bulgaristan	5,28	5,07	4,21	3,36	2,58	2,64	3,23	3,66	4,41	3,53	3,57	4,24
Romanya	:	:	:	:	:	:	4,38	3,37	2,89	3,28	3,53	3,44
Türkiye	3,73	3,74	2,87	2,38	2,57	2,92	3,24	3,08	3,49	3,65	3,56	3,74

Kaynak: epp.eurostat.cec

(:) : mevcut değil, ^s: Eurostat tahmin, ^p: geçici değerler

ÖZGEÇMİŞ

Esra SEYHAN AŞIK 15.05.1981 tarihi Trabzon doğumludur. İlkokulu Trabzon Kurtuluő İlkokulu, ortaokulu Trabzon Kanuni Ortaokulu, liseyi Trabzon Fatih Deneme Lisesi'nde okuduktun sonra 1999 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İşletme Bölümü'ne girmiş 2003 yılında mezun olmuştur. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü'nde yüksek lisansa başlamıştır. 19 Temmuz 2004 yılında Yapı ve Kredi Bankası A.Ő.'ye Ticari Müşteri Temsilcisi olarak girmiştir. Halen bu görevini sürdürmektedir. Çok iyi derecede İngilizce bilmektedir.